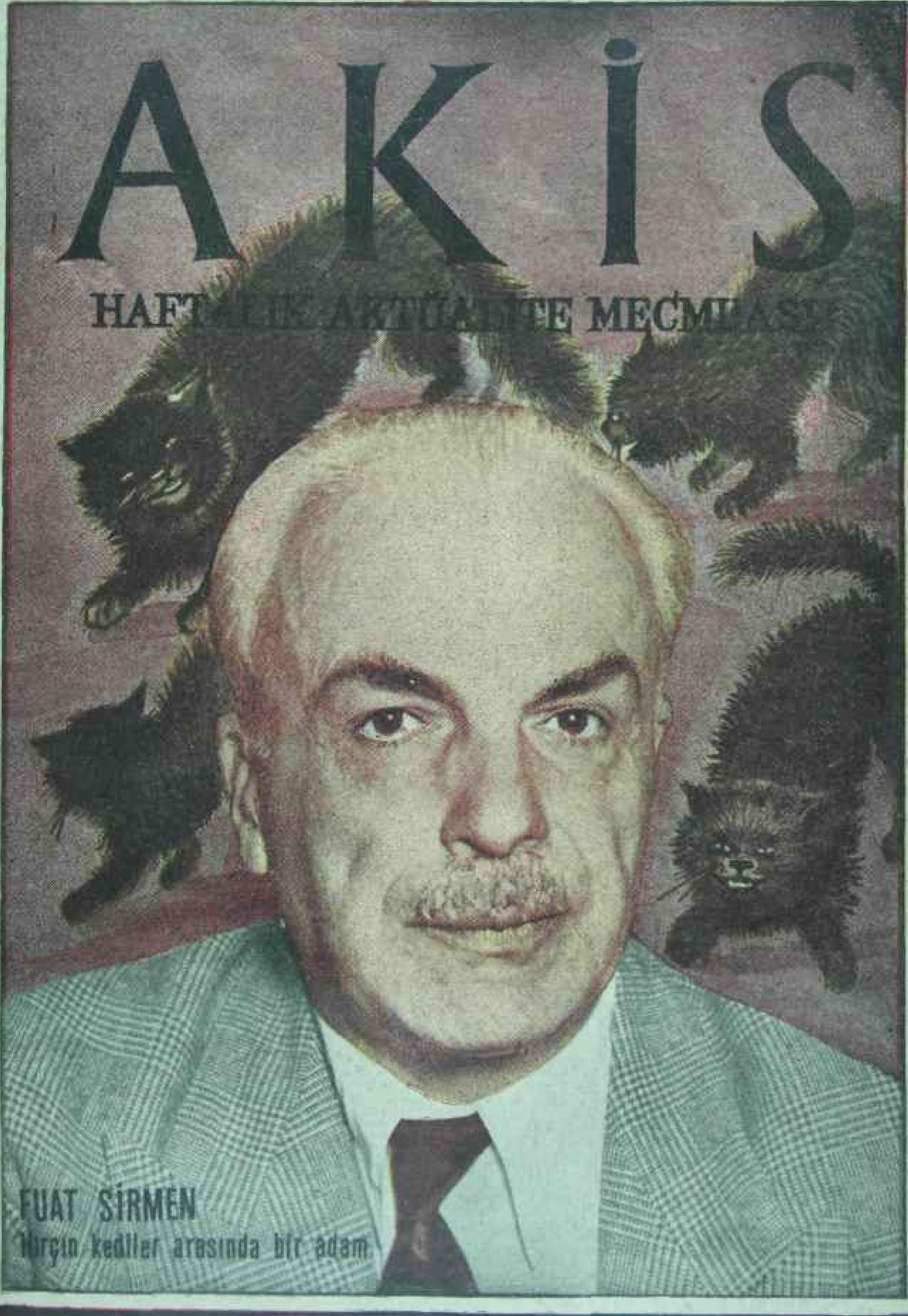
13 KASIM 1961 SAYI: 385

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FIYATI: 1 LİRA

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 8, Cilt: XXII, Sayı 385

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92 — 10 61 96
P. K.. 582 Ankara
*

İdare:
Rüzgârlı Sokak No:1
***Rüzgârh** Matbaa*
Tel: 1152 21
*

Başyazar
Metin Toker
*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık	(12 nüsha) :	10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	40.00 lira

İlân şartları:
*San*timi: 20 lira
3 rernkli arka kapak: 1.500 TL.
İlân işleri:
Telefon: 11 52 21
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
***Basıldığı** yer .-*
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYAT1: 1 LİRA
Basıldığı tarih : 12-11-1961

Kapak resmimiz
Fuat Sirmen
Arabulucu

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Meşhurdur, adam, mektubunu bitirdikten sonra altına ilâve etmiş: "Vaktim olmadığı için uzun yazdım, kusura bakma!" İnsana, önce bir nükte gibi gelen bu notun ne kadar doğru olduğu artık bilinen bir husustur. Kısa yazmak, muhakkak ki yazı sanatının en güç kısmıdır. Yaşama tempomuzun surat kazandığı şu asırda ise bu sâdece bir mârifet olmaktan çıkmış, aynı zamanda mecburiyet haline gelmiştir. Her şey için daha az zaman bulan XX. asır insanı, pratikleşmiş zekâsıyla, olup bitenleri bir solukta, hattâ bir göz atmakla öğrenmek istemekte, fikir ve tefsirleri de komprime şeklinde kabul etmektedir. Okumaktan ziyade bakılmak için hazırlanan gazetelerin ve hadiseleri güzel, canlı fotoğraflarla veren mecmuaların kazandığı başarının sırrı budur.

Haftalık aktüalite mecmuaları, bu kaidenin dışında kalmak imkânına sahip değillerdir. Ancak onların görevi .günlük gazetelerin ve resimli mecmuaların görevinden zordur. Bir defa, ortada hadiselerin bir haftalık hikâyesi vardır. Bir meselenin o hafta içinde geçirdiği safhalar, teferruatıyla anlatıldığı takdirde Victor Hugo'nun "Sefiller"iyle yarışacak bir hacmi kolaylıkla alabilir. Pek kısa kesildiği zaman ise, okuyucu elinde bir 'keçi boynuzunun kaldığı hissine kapılmaktadır. O halde ne yapmak lâzımdır?

Yeni şartlar altında daha canlı, daha cazip, okunması daha lezzetli ve kolay bir AKİS hazırlamak için her hafta gayret sarfettiğimiz şu sırada yazıların uzunluğu üzerinde durduk. Bu tip mecmuaların en meşhuru ve tabii en başarılısı Time bir haberi azami bir buçuk iki sayfa içine sığdırmaktadır. Kapak yazılan ise, dört sayfayı pek ender hallerde geçmektedir. Doğrusu istenilirse, karmakarışık siyaset hayatımızın anahtarım, bizim için, böyle hacimler içinde vermek kolay değildir. Meselâ, şu anda AKİS okuyucularının gözleri Hükümet işine çevrilmiştir ve ne olup bittiği hakkında; günlük gazetelere akseden hadiselerin gerisinde yatanı AKİS sayfalarında bulmak istemektedirler. Tafsilâta girişilmek istense, bir mecmuayı doldurmak kabildir. Ama Bu, "vakti olmayan" gazetecilerin tutumu olacaktır. Biz, vaktimizi okuyucunun emrine tahsis etmek zorunda olduğumuza göre başka bir hal çaresi aradık.

AKİS ekipleri, bütün hafta boyunca hadiseleri dikkatle izlemekte, her akşam mecmuaya döndüklerinde notlarım hazırlamaktadırlar. Sonra, haftanın nihayetinde, yazıların yazılmasına sıra geldiğinde şu gaye güdülmektedir: Farzediniz ki bir perdenin arkasında bir hadise cereyan ediyor. AKİS o perdeyi her haftanın sonunda şöyle bir açıverecektir. Okuyucu öyle bir manzarayla karşılaşsın ki bu, tipik bir manzara olsun ve hadisenin mahiyetini, İçyüzünü fazla kelimeye lüzum hissettirmeden gözler önüne sersin. Bu, bir bakıma, kalemle fotoğrafçılık yapmak demek olacaktır. Böylece, en fazla dört, daha ziyade üç sayfa içinde bir hikâyenin anlatılması kabildir. Üstelik, bunlar ""silme sayfalar" değildir. Aşağı yukarı her iki sayfada bir çerçeveli yazı, hikâyenin can alacak noktaları üzerine çevrilmiş ayrı bir projektör ışığı yerine geçecektir.

AKİS'in geçen sayısı bu görüşle hazırlandı. Belki bu yüzdendir ki, o sayının daha kolay okunduğu yolunda okuyucularımız bizi ikaz ettiler, devam için teşvikte bulundular. Bu sayımızda, aynı usûlü daha iyi tatbike çalıştık. "Millet" başlıklı yazıda memleketin umumi durumuna kuş bakışı bakıldıktan sonra haftanın hadiselerini hikâye eden "Hükümet", "A.P.", 14'ler", "C.H.P.", "Y.T.P." "Politikacılar" fasılları bol çerçeveli yazılarla süslü. iki, üç, en fazla dört sayfalık kısımlar halinde hazırlandı. İstedik ki okuyucu, YURTTA OLUP BİTENLER kısmını bitirdiğinde, muhtelif cephelerden, üzerinde bulunduğumuz nokta hakkında bir esaslı bilgiye, fazla sıkılmadan, zahmete girmeden sahip olsun.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı : 385

AKİS

13 KASIM 1961

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

İki yolun ağzında

Bu hafta biterken, kaderini tayin etmeye çalışan Türkiyenin, gözlerini çevireceği iki memleket vardır. İki memleket ki, sadece coğrafî bakımdan değil, sosyal mânada da, bir tanesi bizim biraz batımızda, öteki biraz doğumuzdadır: Yunanistan ve Mısır.

Yunanistan, çok partili hayatın bizde har karıştığı devirde bir kısım aydınların yüzlerini buruşturarak işaret ettikleri "kötü misal" olmuştur. "Yani, Yunanistan gibi mi olalım?" sözü, siyasi keşmekeşin bir memleket için ne kadar mahzurlu bulunduğunun ifadesi yerine geçmiştir. Mısır ise, fellah ile Anadolu köylüsünün yaşama şartlarım kıyaslamak için kullanılan bir kıstasdır ve her iki kütlenin ne derece istismar edildiği belirtilmek maksadıyla kullanılmaktadır.

Yunanistan, **beş** senedir, tamamile demokratik bir "İyi İdare" altında bütün yaralarını sarmıştır ve refah, saadet, kalkınma yolunda süratle ilerlemektedir. Memleketin çok, ama çok zenginleri de vardır, daha az zenginleri de vardır, orta tabakası da vardır, fakirleri de vardır, çok, ama çok fakirleri de.. Yunan cemiyeti, batıdaki bütün cemiyetler gibidir. Bu cemiyet, beş sene önce'de böyleydi. Karamanlisin sırrı pek basittir: Mevcudu, malik olandan alıp malik olmayana dağıtmaya kalkışmamıştır. Mevcudun miktarını arttırmıştır. Mevcudun miktarı artınca, her tabakama hayat şartları eş nisbette yükselmiştir. Gerçek bir demokratik sistemin tatbiki haksızlıkların azalmasına, demokratik mürakabe istismarın ve avantacılığın hacminin daralmasına yol açmıştır. Bu suretle, tabakalar, refah içinde birbirlerine yaklaşmışlar, milli gelirden paylarına düşen daha fazla olduğundan daha da çok çalışmaya koyulmuşlardır. İstikrarsız bildiğimiz Yunanistanda Karamanlisin sağlam bir. ekseriyetle yeniden işbaşında kalması bu mutlu politikanın neticesidir. Türkiye bu fırsatı, on yıl önce bir Karamanlis yerine bir Menderesle karşılaşmak felâketine uğradığı için kaçırmış, 15 Ekim *günü* de bir Caramanlis çıkarabilme ihtimalini kendi eliyle yok etmiştir.

Mısır şu anda, en iyi niyetlerle, en vatanperver duygularla, sâdece fellahın ıstırabını yok etmek, onu sömürenlere paydos demek için iktidarı almış bir askeri idarenin altında dokuzuncu yılım yaşamaktadır. Dokuzuncu yılın sonunda Nâsırın, dokuz yıldır bekleyen fellah kar şısında, hele Suriye hezimetinden sonra bulduğu çâre mevcudu malik olandan bir defa daha alıp malik olmayana bir defa daha dağıtmaktır. Nötralist bir sosyal demokrasinin. Mısıra sağladığı budur. Mısırda gös terişli pek çok **şey** yapılmıştır. Eğitim seferberliğinden sağlık seferberliğine, ülkü ve kültür birliğinden marşlı kalkınmaya neler ve neler ilân edilmemiştir. Dünyanın bütün bilgileriyle mücehhez olduklarına samimiyetle kani ne Selah Salimler ne gösterişli nutuklar söylemişler, ne gayretler sarfetmişler, hattâ halkın arasına girip milli danslar yaparak sınıf farkını yerle bir ettiklerini haykırmışlardır. Ama dokuzuncu yılın sonunda bu cila bir parmakla kazındığında, altında beliren

Atatürk'ü Anarken

Kemal Atatürk

Türk milletinin gözü, bir defa daha Atatürke çevrilmiş bulunuyor. Türk milleti bir defa daha Atatürkten ışık bekliyor. Bitirdiğimizi haftanın sonunda, onun ölüm yıldönümünde, yurdu saran heyecanın mânası budur. Memleketin sağlam kuvvetlerinin onun ve **ideallerinin** ***etrafında kümelenmiş olması, ortasında bulunduğumuz şu keşmekeş karşısında tek ümit kapısıdır.***

Atatürkçü bir demokrasiyi kurtaracak kuvvetli hükümeti Türkiye Büyük Millet Meclisi kendi saflarından çıkarabilecek midir, çıkaramayacak mıdır? Türk milletinin temsilcileri olarak başkente gelmiş bulunanlar, düşmanlık hislerinin ayakta tutulmasını kendilerinin ve teşekküllerinin tek çıkarı görenleri gafletleri içinde yalnız bırakıp şu karanlık devreyi atlatmamızı sağlayacak çareyi görecekler midir, göremeyecekler midir ?

Atatürkçü bir demokrasi! İşte, ideal. Bu iki unsuru birbirinden ayırmanın imkânı yoktur ve olmayacaktır. Ne Atatürkçülüğün kalkam arkasında bir totaliter sistem, ama ne de demokrasi kisvesine bürünmüş bir feriye dönüş. Bunların birini ötekine tercih asla bahis konusu değildir, olmayacaktır. Zira, Türk milleti iki felâketten birini tercih etme durumuna düşmeğe lâyık sayılamaz.

Memleketin sağlam kuvvetleri, bu gerçeği, görmek istemeyen herkeşe göstermeğe, Atatürkün ölümünün 23. yılında muktedir haldedir.

Haftanın içinden

Bir Çılgınlığın içindeyiz

Metin TOKER

Her şey gösteriyor ki milletlerin hayatında zaman zaman, akılların başlardan tamamile uçup gittiği anlar oluyor. Adeta bir kolektif çılgınlık insanları sarıyor, en basit »gerçekler görülmez hal alıyor, hisler her türlü mantık zaruretlerini bastırıyor. Bunun toplumun seviyesiyle, kültürle, aydınla, karayla bir alâkası yok. Tarih kitabının sayfaları şöyle bir karıştırıldığında hemen görülüyor ki tâ eski devirlerden bu yana böyle haller en iptidai kütlelerin de, en medeni toplulukların da başına gelmiştir. Herkes ne yaptığını bilmez olmuştur, her tel ayrı ses vermeye başlamıştır, görevleri aydınlık saçmak, ışık vermek olanlar ötekilerden bile fazla sapıtmıştır ve en sonda felaket gelip çatmıştır. Bu çeşit hâdiselerin son misali Almanyanın Weimar Cumhuriyetini Hitler idaresine bağlayan devridir.

Şu anda Türkiyeyi, tarifsiz huzursuzlukların beklediğini görmemek için, bilinmez, kör olmak kâfi midir? Uçurumun kenarını dahi aşmış olduğumuz, hır acı gerçektir. Niçin anlamıyoruz ki biz, düşmekte olan ve tutunacak dal arayan adam durumundayız? O dalı bulabilecek miyiz? Bulursak, yakalayabilecek iniyiz? Yakalarsak, dal bizi çekebilecek mi? Yoksa onu da beraberimizde mi sürükleyeceğiz? 1961 Türkiyesini başka halde sanabilmek, pek hayalperest olmakla kabildir. 15 Ekim günü önümüze çıkan fırsatı kaçırdığımız takdirde bu duruma düşeceğimiz meçhul değildi. O basit gerçeği görmeyenler, millete de göstermemek için ellerinden geleni yapanlar, hele küçük hesaplarla bugünkü neticeyi hazırlayanlar, ne yazık ki hâlâ ayılniuinışlardır. Belki gaflet, belki dalalet, belki hıyanet. Yazık ki, bunu tartışacak Kadar dahi vaktimiz yoktur.

İhtilâlin, ihtilâl sonrası için elzem, hayati bulduğu şartları yerine getirmeksizin İkinci Cumhuriyetin yapraklarını nasıl çevirebileceğimiz -yani çeviremeyeceğimiz- hususu gözlerin önünden silinmişe benziyor. İkinci Cumhuriyetin yapraklarını çeviremediğimiz takdirde ise neyle karşılaşacağımız, daha da geri plânda tutuluyor. Bambaşka rejimlerin, bambaşka idare tarzlarının millete mutluluk getirebileceği hayali, iyi niyetli kafalarda şimdiden yeşermiştir bile. Bir takım aydınlar, tıpkı bundan otuz yıl önce alman aydınlarının yaptıkları gibi o hasretleri terennüm ediyorlar, o yolu gösteriyorlar ve ulvî maksatları olarak 'toplumumuzun içinde bulunduğu şartları belirtiyorlar. Hiç kimse şüphe etmesin, o şartların mevcudiyeti hepimizin içini yaktığına göre, onları ortadan kaldıracak yolu biz açmadığımız takdirde başka yollar mutlaka denenecektir. Bunun Türkiyemize felaket getireceğini görenlerin, tam bir çılgınlık içinde, his âleminden mantık âlemine bir türlü geçemeyişlerini nasıl izah etmek kabildir? Pire için yorgan yakanlar bile bu, oturdukları dalı kesenlerin yanında dünyanın en akıllı insanlarıdır.

Önümüzde, bazı kimselerin sandıkları gibi, bir değil, iki dar geçit vardır. Biz ise, daha birincinin önünde, ayak adalelerimizin bütün gücüyle direniyoruz. Demokrasimiz, hatta ismen dahi olsa İkinci Cumhuriyettiniz, eğer kendisine şu anda bir nefes alma süresi sağlayamazsak mutlaka ölecektir. Günün âcil meselesi budur. Bu dar geçitten geçip geçemeyeceğimiz meçhuldür. Ama oradan geçsek bile, çılgınlığımız devam ettiği takdirde, hasta ciğerleri suni teneffüsle ilelebet yaşatmak mümkün bulunmadığına göre, felaket ikinci geçitin başında gelip çatacaktır.

Türkiyede demokrasi tecrübesine, bir gerçek zaruretin neticesi olarak geçilmiştir. Ondan evvelki devreyi idare edenler, harp sahalarında kazandıkları millî zaferlerin prestijiyle otorite sağlamışlardır. Ama bunların ikincisi, bir gün kendi kendine sormuştur: Peki, benden sonra ne olacak? O suale, aynı adamın gene kendi kendine verdiği cevaptır ki türk toplumunu demokratik hayata götürmüştür. Milletlerin mukadderatım ellerinde tutan insanlar, mutlaka bir kuvvete dayanmak zorundadırlar. Tarihten gelmiş olmak bir kuvvettir. Ama tarih, memleketlere ilelebet adam göndermez ki..

Demokratik hayatın açılışından bu yana onbeş yıl geçmiş bulunuyor. Onbeşinci yılın sonunda, dönüp dolaşıp, onbeş yıl önce "Peki, benden sonra ne olacak?" sualini kendine sormuş adamı dar geçitlerin birincisinden bizi geçirebilecek tek şahıs olarak yakalamış haldeyiz. Çılgınlığımızın o fırsatı da heba edip etmeyeceği gerçi meşhuldür ama, heba etmese bile, şimdi bizim, o günden bu yana onbeş yaş ihtiyarlamış fâniye bakarak "Peki, ondan sonra ne olacak?" sualini sormamamıza imkân var mıdır?

Bu sualin iki cevabı vardır. Mensubu olduğumuz, mensuba olmakla övündüğümüzü her zaman söylediğimiz bu toplum ya demokrasiye ehildir, ya değildir. Bu toplum, 15 Ekim günü, kendisini demokrasiden tamamile mahrum etsin diye bir takım temsilcileri başkente göndermemiştir. Ama, niçin yalan söylemeli, demokrasiye pürüzsüz geçecek bir ortamı da oyuyla bizzat kurmayı başaramamıştır. O halde, ümit, temsilcilerinin sağduyu göstermeleri, bu son fırsatı kaçırmamalarıdır. Bu ümit tamamile söndüğü an, memleketin tek organize kuvveti bir defa daha ve gene milletin kendisini ittiği yoldan geçerek iktidara el koyacağız. Bunun, belki de toplumu nereye götürebileceğini düşünmek dahi tüylerin ürpermesine kâfidir. En iyi niyetlerin, en mükemmel plânların bazı gerçekler, bazı ciddi şartlar hesaba katılmadığı ve bazı durumlara doğru teşhis konmadığı için nasıl kül olup gittiğini strateji ilminin en selahiyetli temsilcilerinin bilmemesine imkân yoktur. Kuzeyden gelen rüzgârların, gemimizin yelkenini hep, tekneyi o tarz bir idareye götürmek için doldurduğunu hatırlamalıyız. Askeri idare kurulduğundan beri kuzey istikametinde beliren bütün teşvikler demokrasiye geçilmemesi, iktidarın elde tutulması, politikacılara verilmemesi yolunda olmuştur. Başkentte, bunun asker ve sivil, kudretli ve kudretsiz bin tane tanığı vardır. Bir blok memleketin resmi temsilcileri hep onu telkine çalışmışlardır. Bu, işin sonu için besledikleri ümitlerin ne olduğunun delilidir. "Biz o ümitlerin hepsini boşa çıkarırız" arzusunun, mutlaka başarı kazanacağım kimse temin edemez.

Ama eğer biz, çılgınlığımızdan kurtulmaya muktedir olursak ye bir müdahale zaruretini ortadan kaldırırsak tehlikesiz yolu açmış oluruz. Bu müdahale, hiç kimse tarafından gönül rızasıyla istenmediğine göre, birinci geçitle ikincisi arasında nefes alabiliriz. Kim bilir, belki birinci geçit, ikinci geçitten geçmek için onbeş senedir alamadığımız dersi de bize verir.

Kara bir levha. Ama, levha bu!

manzara, Yunanistanın manzarası yanında pek acıklı, pek karanlık, pek sefil olmaktan kurtulmamıştır.

İşte, aşağı yukarı bizim şartlarımıza sahip iki memleket, iki kader! Bir an durup düşünmemek kabil mi?

Hükümet

Döndük dolaştık...

Bundan tam 23 yıl önce, bir 11 Kasım günü, orta boylu, saçları kırçıl, sağlam yapılı bir adam Türkiye Büyük Millet Meclisinin kapısından içeri girdiğinde Birinci Cumhuriyetin İkinci Cumhurbaşkanı seçilmiş bulunuyordu. Kürsüye çıktı, yemin etti.

O tarihte, dünya siyasetinde kara bulutlar yer yer kümelenmişti, bir fırtınanın kopacağı anlaşılıyordu. Orta boylu, saçları kırçıl, sağlam yapılı adam evine dönmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinin kapısından dışarı çıkarken omuzlarına aldığı yükün ağırlığını ve mesuliyetlerinin büyüklüğünü müdrikti. Dünya siyasetindeki kara bulutlar, tek güçlük değildi. Bir devir yaratan adam hayata gözlerini yummuştu. Onun adını her türlü tartışmanın üzerinde tutmak, onur eserini koruyup devam ettirmek, onun arzuladığı hayat tarzının son merhalesini gerçekleştirmek lâzım geliyordu. Görev kolay olmaktan uzaktı. Bu Cumhurbaşkanlığı, bir rahat Cumhurbaşkanlığı olmayacaktı. Orta boylu, saçları kırçıl, sağlam yapılı adam kendine güvenen insanların emin tavrıyla otomobiline bindi.

Birinci Cumhuriyetin İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü o 11 Kasım günü yüklendiği mesuliyeti tam 12 yıl sırtında taşıdı. Herkesin tahmin ettiği gibi, dünya siyasetindeki kara bulutlar fırtınayı getirdi. Ama o. Türkiyeyi fırtınanın dışında tutmaya muvaffak oldu. Atatürkün adını derhal tartışma konusu yapmak için gözlerinin içine bakanlara karşı kaslarını en sert edayla çattı ve o ismi günlük bütün konuların dışına çıkardı. Onun eserlerini koruyup devam ettirdi ve onun arzuladığı hayat tarzının son merhalesini, her şeye rağmen açtı.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, 11 Kasım cumartesi günü gene orta boylu, ama saçları tamamile beyazlaşmış, sağlam yapılı bir adam gene Türkiye Büyük Millet Meclisinin kapısından içeri girdiğinde İkinci Cumhuriyetin Birinci Başbakanı olarak vazifeye çağrıldığını biliyordu. Kendisine ayrılan odaya gitti ve gerekli temaslara başladı.

Doğrusu istenilirse, İsmet İnönünün iki 11 Kasımdan hangisinde aldığı yükün daha ağır olduğu düşünülecek bir meseledir. Eğer bu yükler kendisine tevdi edilirken tanınan hareket serbestisi nisbeti göz önünde tutulursa, üstelik aradan geçen 23 yılın o orta boylu, sağlam yapılı adamın yaşına tam 23 yaş eklediği hesap edilirse şu anda İsmet İnönünün durumu kolaylıkla anlaşılır ve mesuliyet duygusuna sahip pek az kimsenin gıptasını çeker. Bugün Türkiye Cumhuriyeti, 38 senelik ömrünün dönüm noktasındadır.

İsmet İnönü, bitirdiğimiz haftanın sonunda, bu gerçekleri tamamile müdrik olarak cesaretle, azimle ve güvenle Türkiyeyi, içinde bulunduğu çıkmazdan bir defa daha çıkarabilmek için çalışmaya koyuldu.

Siyasi Parti liderleri Çankaya da Gürselle birlikte bir masa etrafında
"Dar kapıdan geçiniz!"

Girerken ve çıkarken

Hadiseden bir gün evvel, cuma günü öğleden sonra, Çankayadaki tarihî toplantıyı tesbit için Köşkün kapısında birikmiş olan gazeteciler saat tam 15'de İnönüyü neşeli bir yüzle içeri girerken gördüler. O toplantıda, Başbakanlık konusunda bir

karara varılıp varılmayacağı henüz bilinmiyordu. Ama aradan bir saat kadar zaman geçtikten sonra aynı İnönünün, ciddi bir çehreyle ve düşünceli olarak Köşkten ayrıldığını görenler kendisine bir ağır görevin tevdi edildiğini ve İnönünün buna müsbet cevap verdiğini anlamakta güçlük çekmediler.

Toplantı, Köşkün alt kattaki büyük salonunda yapıldı ve kısa sürdü. Bir müzakere bahis konusu değildi. Ortada, köşeli bir masa vardı. İhtimal ki Yuvarlak Masanın hazin neticesi, bu şekil değişikliğine yol açmıştı. Salonda, Senato ve Millet Meclisi Başkanlarından başka T.B.M.M. de temsil edilen dört partinin Genel Başkanları ile Grup Başkanları vardı. Masanın başı Cumhurbaşkanınındı. Omun iki yanı Suat Hayri Ürgüplü ile Fuat Sirmene ayrılmıştı. Bir yanda A.P. ve C.K.M.P. liler, öteki tarafta C.H.P. ve Y.T.P. liler yer aldılar. Toplantıda, sâdece Cemal Gürsel konuştu.

Cemal Gürselin konuşmasını dinleyenler, bundan Ur kaç sene evvel Fransada General de Gaulle'ü vazife başına çağıran devrin Cumhurbaşkanı René Coty'nin hitabesini hatırlamaktan kendilerini alamadılar. Gürsel, memleketin durumunu hiç bir hayale müsaade etmeyecek açıklıkta gözler önüne serdi. Aslına bakılırsa, bunun, toplantıda bulunanlar için bir meçhul tarafı yoktu. Cumhurbaşkanı sonra, bu vaziyet karşısında ne yapmak istediğini açıkladı. Bir şahsiyeti, partisi şu veya bu diye değil, memleketi, içinde bulunduğu son derece müşkül durumdan kurtarabileceğinden dolayı Başbakanlık göreviyle görevlendirecekti. Cemal Gürsel, laftan anlayanlara, eğer demokratik rejimi gerçekten kurtarmak istiyorlarsa nasıl davranmaları gerektiği hususunda da en sarih açıklamada bulundu. İmkansız olan bir takım şeyler vardı, bu imkansızlıkları denemeye kalkışmakla zaman kaybetmenin hiç lüzumu yoktu.

Cumhurbaşkanı konuşmasını tamamladı ve bir tartışmaya fırsat vermeksizin, kalkıp gitti. Geride kalanların bir kısmının yüzünde, derin bir hayretin ifadesi vardı. Şaşırmış olanların bağında, bizzat Gürselin himayesine mazhar olduğu bilinen ve bir gün önce, o garip "Döner Başbakanlık" tezini savunmuş olan Ekrem Alican geliyordu.

Bir teklif ve ötesi

Cemal Gürselin salondan ayrılısı, misafirlerini ne yapacaklarını bilmez halde bıraktı. Aradan çok geçmedi, Cumhurbaşkanının İsmet İnönüyü beklediği haberi geldi. İnönü kalktı ve salondan çıktı. Gürsel, yanında Fahri Özdilekle Sıtkı Ulay ve Suat Hayri Ürgüplü ile Fuat Sirmen olduğu halde Malatya milletvekili İsmet İnönüye Başbakanlık görevini tevdi etti. Memleket, İsmet İnönüden bu yeni hizmeti bekliyordu. Anlaşılıyordu ki Cumhurbaşkanının biraz önce bahsettiği şahsiyet. Birinci Cumhuriyetin de ilk Başbakanlığını yapmış olan İsmet İnönüydü. İnönü, görevi kabul ettiğini bildirdi. Parti liderleriyle görüşecek ve cevabım mümkün olan en kısa zamanda Cumhurbaşkanına verecekti. Gürsel, İnönünün kabineyi kurmasının niçin tek selamet yolunu teşkil ettiğini bir defa daha anlattı.

Osman Bölükbaşı

Don biçecek

liderler Köşkten ayrılırlarken, kapının önü gene gazeteciler tarafından tutulmuştu. İnönünün Başbakanlık görevini aldığını, kendine has üslûp içinde Bölükbaşı anlattı. Memnun olup olmadığı sorulduğunda, İnönünün memnun olduğunu söyledi ve "Ona sorun!" dedi. Liderlerin en keyifsizi, Ekrem Alicandı. Gümüşpala, babayani bir tavırla söyleyecek şeyi olmadığını gazetecilere tekrarladı. Bir kaç saat sonra da, Cumhurbaşkanının yeni hükümeti kurma görevini Malatya milletvekili İsmet İnönüye verdiğine dair resmi tebliğ yayınlandı. Buna ait tezkereyi, Gürsel İnönünün Mebusevlerindeki ikametgahına gönderdi. Cumhurbaşkanının, toplantıda yaptığı konuşma da, teferruata kaçılmaksızın A. A. vasıtasıyla millete nakledildi.

Gürselin, Başbakanlık görevini, parti faktörünü nazarı dikkate almaksızın tevdi ettiğini bilhassa açıklamasını Y. T. P. nin tanınmış kalemi Aydın Yalçının basiretli eşi Nilüfer Yalçınla A.P. nin büyük kıymeti Ahmet Gürkandan başka herkes aynı şekilde tefsir etti: Demek ki, eğer "müesseseleri yerine oturtma ya muktedir tek adam" İsmet İnönü kabineyi kuramazsa, bir Başbakanlık teklifinin Ragıp Gümüşpalaya veya Ekrem Alicana yapılması sureti katiyede bahis konusu değildi. O zaman durum, bu yeni hadisenin ışığında, yeniden düşünülecek ve ne gerekiyorsa o yapılacaktı. Belki de, müesseseleri yerine oturtmak imkânı kaybolacaktı. Açık gerçeği, bir gün sonraki Öncüde Bayan Yalçın ise şöyle anlattı: Efendim, Ur koalisyon halinde Y. T. P. cüssesiyle mütenasip sayıda Bakanla yetinmeyip, eşit muamele istiyor, öteki Gruplar da buna itiraz ediyorlardı ya.. Cemal Gürsel, İnönünün, kendi Grubunun itirazı dahil, bu yolda hiç bir sızlanmaya meydan vermemesi için böyle bir yol tutmuştu! Bay Gürkan ise, bilinen zekâsıyla hâdiseye teşhis koydu: Başbakan adaylığı İsmet İnönüye verilmişti. Eğer İnönünün kabine kurması sabote edilirse, ikinci teklif Ragıp Gümüşpalaya yapılacaktı. Eh, o zaman bir hükümet teşkili imkânı yaratılır, C.H. P. ile Y. T. P. zaten hazır olduklarına göre Başbakanlık *bir* A. P. linin hazik ellerine terkedilirdi!

Bu akıllıca tefsirler sayesinde, partilerin işbirliği yapmak için kolları sıvadıkları gün Y. T. P. nin organı Öncüde, birinci sayfanın dibinde, imza yerine yıldız taşıyan ve pek sinirli bir kimse tarafından kaleme alındığı belli bir yazı çıktı. Yazıda C. H. P. şiddette itham ediliyor, koalisyonun torpillenmesine çalışılıyordu. Ahmet Gürkan ise, memleket kaderinde söz sahibi A. P. nin aynı gün yapılan Genel İdare Kurulu toplantısında duruma hakim oldu ve D. P. varisi partinin ancak bir Milli Koalisyona girmesi, başka birleşmelere iltifat etmemesi gerektiği yolunda bir kararın alınmasını temin etti.

İsmet İnönü
Makûs talih önünde

Bunlara rağmen İsmet İnönü, 11 Kasım günü yeni hükümetle ilgili olarak ilk temaslara Meclis binasında kendisine ayrılan dairede başladı. Bu sırada memleketin pek büyük kısmı, buhranın nihayet sona erdiği ve İkinci Cumhuriyetin kurtulduğu inancı içinde bayram ediyor, bilhassa iş muhitlerinde canlılık başlıyor, hatta dertli ailelerin yuvalarında bir ümit ışığı yanıyordu. İsmet Paşayı, pek çok kimse, zaten ne zamandır tek çare olarak görmekteydi.

İnönünün niyetleri

İnönü, bir hükümet kurma bahis konusu olduğu takdirde ne düşündüğünü lider arkadaşlarından ikisine, Gümüşpala ile Ali cana, Çankayadaki toplantıdan iki gün önce, Mecliste, Başkan Fuat Sirmenin odasında anlattı. Gümüşpala ve Alican bu izahları kendi arkadaşlarına nakletmekten geri kalmadılar. İnönü o gün, kendisi için en mühim meselenin yurtta huzurun sağlanması ve vatandaşlar arasındaki düşmanlık hislerinin bertarafı olduğunu söyledi. Huzur bahis konusu olunca, buna herkesin katıldığını belirtti. Ancak, huzur anlayışı herkes için değişiyordu. İnönü, bir misal vermekten kendini alamadı ve bu misal, bilhassa A. P. milletvekilleri arasında alaka topladı:

"— Ben huzuru, geçmişten hiç bahsetmemede, o devri kapamada, istikbale bakmada görürüm. Bir başkası içinse huzur ancak geçmişten hep bahsetmek, o devrin kusurlarım mütemadiyen yüze vurmak, hatırlatmakla kabildir. Zira bu başkası düşünebilir ki yeni yeni hatalara düşmek böyle önlenebilir. İşte, aynı konuda iki ayrı görüş.. Demek ki, kelimeler mânayı anlatmaya yetmiyor.."

İnönü daha sonra, memleketin muhtaç olduğu şeyleri başarmak için kendisine güvendiğini bildirdi. Bu demek değildi ki başka partide adam yoktur ve sâdece kendisi vasıf sahibidir. İnönü "El elden üstündür" dedikten sonra ilâve etti:

"— Benini söylemek istediğim şudur: Bir vazife verildiği takdirde bunu yerine getirebileceğim hususunda imanım vardır ve ne yapmak istediğimi biliyorum.."

Liderler, Fuat Sirmenin odasındaki o taplantıdan, İsmet İnönünün kafasından geçenlerin ne olduğu hususunda bir fikir sahibi olarak ayrıldılar. İnönünün düşünceleri, başkentin siyasi çevrelerinde hemen o akşam duyuldu ve ilk sempatiyi topladı.

Hatıra Defterlerine

Bundan pek az bir süre önce, gözü kapamaya dahi lüzum kalmaksızın hatırlanacak günlerde bu memleketin siyaset hayatında söz sahibi bir takım kimseler vardı. Bunlar, kendileriyle oturulup karşılklı konuşulduğunda son derece makul insanlar oldukları intibaını verirlerdi. Dertleri bilirlerdi, duruma doğru teşhis koyarlardı, çareleri sizinle birlikte söylerlerdi. Hiç biri müfrit değildi. Her biri, tahriklerden şikâyetciydi. Başlarındaki adamın kendilerini nereye götürdüğünü müdrik görünürlerdi. Üzerinde bulundukları yolun çıkar yol olmadığını, düşmanlıktan fayda gelmeyeceğini bizzat söylerlerdi. Öyle realist davranırlardı ki piştarlarına sizden fazla lânet yağdırırlar, onun tahakkümünden sızlanırlar, Gruplarındaki iyi niyet erbabından, o hizbin genişliğinden bahsederler, her şeyin iyi olacağı fikrini savunurlardı.

Fakat, hiç bir şey iyi olmazdı. İyi niyet erbabının sesinin, karşılıklı konuşmalar dışında çıktığı duyulmazdı. Bilâkis, her Grup toplantısında işler biraz daha kötüye gider, ittifakla kaleme alındığı bildirilen sert tedbirler birbirini tâkip eder, hep müfritlerin dediği olur, bir gürültücü ekalliyetin ekseriyete hâkim olduğu anlaşılırdı. O mantıklı, o aklı başında, o vatansever, o realist, o basiretli adamlar bir araya geldiklerinde pusulayı şaşırırlar, 180 derecelik dönüşler yaparlar, söylediklerinin tam tersini orada konuşurlar, asmadan, kesmeden, tenkilden bahseden ateşin nutuklar atarlar, kendilerini her şeye muktedir sanırlardı.

Bunlar, beş yaşındaki çocukların bile göstermeyecekleri ihtiyatsızlıkla gittiler, gittiler, gittiler... Tâ, başlarını Yassıadanın sert kayalarına vuruncaya kadar. Ancak o zaman öğrendik ki bunlar, güzel fikirlerini, sâdece hatıra defterlerinin beyaz yapraklarına dökerler miş. O kadar!

Cimdi, A.P. lilerle görüşüyorsunuz Bir şeker, bir tatlı adamlar! Kendileriyle anlaşamayacağınız, ü zerinde ittifak etmeyeceğiniz tek nokta yok. Aman yarabbi, öylesine anlayışlılar ki.. Memleketin durumunu, gerçek kuvvet müvazenesini size, sizden iyi söylüyorlar. Fena ihtimaller gerçekleşirse ne olacağını mükemmelen tahlil ediyor, anlatıyorlar. Hepsi kinin, intikamın, düşmanlığın aleyhindeler. Başgilin bu memlekete Cumhurbaşkanı yapılamıyacağını, Kayseriye kendilerinin dokunamayacağını, D.P. yi asla hortlatamayacaklarını biliyorlar, kabul ediyorlar. Aksi yol tut-

Hatıra defteri

Dostca görüşmeler

Başbakan adayı Malatya milletvekili İsmet İnönü, ilk temasını, niyeti ve meşrebi bilinen C. K. M. P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşıyla yaptı. Başbakan adayı için Meclis binasının D blokunun ikinci katında, içiçe iki oda ayrılmıştı. Bunların birinde Başbakanlık Özel Kalem Müdürü oturuyordu, ötekinde İsmet İnönü.. İnönünün odasında maun bir çalışma masası, onun hemen önünde küçük ve alçak bir orta masası bulunuyordu. Orta masasının etrafına üç koltuk yerleştirilmişti. Koltuklar, mavi-mor küçük kareli kumaşla kaplıydı ve oldukça rahattı. Başbakan adayı, misafirlerini maun çalışma masasının başında değil, orta masasının etrafında kabul etti. Salonda bir de beyzi toplantı masası vardı. Orta masasının üzerinde kırmızı, beyaz ve sarı kasımpatları ile dolu bir vazo, daha girişte göze çarpıyordu. Başbakan adayına. Meclisten ayrılacağı sırada, başbakanlığa ait 00 002 plakalı makam otomobili teklif edildi. Fakat İnönü "Daha fol yok. yumurta yok" diye güldü ve Meclise taksi ile gelip gitmekte devam etti.

İnönü-Bölükbaşı görüşmesi, aksi tahminlerin hilafına son derece dos-

Başlayınız!

manın insanı nereye götüreceğini belirtiyorlar. İçinde bulunduğumuz bâdireden kurtulma çarelerini bir bir söylüyor, o şekilde davranacaklarım ifade ediyorlar. Hemen önümüzdeki asıl tehlikenin ne olduğuna bildiriyorlar, elbirliğinden, işbirliğinden, gönülbirliğinden bahsediyorlar.

Sonra, Gruplarına giriyorlar. Aaa! Bambaşka kararlar, bambaşka hava, bambaşka temayül. Hepsinden mühimi, realiteyle zerrece alâkası bulunmayan bambaşka endişeler. Çayı görmeden paçaları mı sıvayanlar, yarın ne olacaklarını bilmedikleri halde bir dahaki seçimlerde seçmen karşısına çıktıklarında takınacakları tavrı mı düşünenler, parti menfaati diye gaflet içinde yüzenler rai? Hepsi, hepsi oradalar. Sanki, o dün hiç yaşanmamış. Sanki, o alaturka kurnazlığın hiç bir şey sağlamadığı görülmemiş. Sanki, başkalarını aldattıklarını sananların kendilerinden başka hiç kimseyi aldatmadıkları tecrübe edilmemiş. Sanki, o kayalara hiç bir bas varolmamış.

İnsan merak ediyor: Acaba banlar da hatıra defteri tutuyorlar mı f

tane ve samimi oldu. İki taraf ta birbirine fikrini, gerçekleri saklamaksızın söyledi. O akşam İnönü, millete verdiği izahatta C. K. M. P. nin muhalefette kalma arzusunu teyit ettiğini açıkladı. Bölükbaşı Meclisten ayrılırken yolu gazeteciler tarafından kesildi. C. K. M. P. Genel Başkanı, fazla meraklı bulduğu suallere "Müsaade buyrun! Siz, çocuk doğmadan don biçiyorsunuz.." diye cevap verdi.

Alican, Meclise öğleden sonra ve Gümüşpaladan evvel geldi. Gazeteciler kendilini içeri girerken yakaladılar ve "Koalisyona girecek misiniz?" diye sıkıştırdılar. Ciddi Alican bir nükte yapmaktan kendisini alamadı:

"— Şimdi asansöre giriyoruz. Onu sonra düşünürüz.."

İnönü, Y. T. P. lideriyle tam elli dakika görüştü. Alicanın bir gün önceki sinirli hali devam ediyordu. Sabahleyin evine telefon edip "İnönünün kabinesinde Bakan olacak mısınız?" sualini soran gazetecilere haşin cevaplar vermiş, kendilerini "Ne bileyim?" diye terslemiş ti. Gümüşpala, sonuncu lider olarak geldi. Yanında, Karsın bir zamanlar C, H. P. li olan, sonra Samet Ağaoğlu tarafından D. P. ye transfer edilen, nihayet A. P. de karar kılan temsilcisi Latif Aküzüm vardı. Gümüşpala daha girerken gazetecilere "Benim konuşmadan evvel, hatta konuştuktan sonra söz söylemeye yetkim yok" diyerek peşin itizar beyan etti. İnönüyle görüştü ve çıktı. Cebinin girişle çıkış arasındaki şişkinliğinden gazeteciler liderin içerde bir takım notlar tuttuğu kanaatini edindiler. Her halde, bu notlara dayanarak partisinin yetkililerine izahat verecekti. Ama, acaba liderin kendisini, yanlarında yetkisiz bulduğu bu yetkililer kimlerdi?

İnönü daha sonra C. H. P. nin Genel Merkezine uğradı ve akşam, yemeğe, evine döndü.

Y. T. P. de

Gün, sâdece Mecliste hareketli geçmedi. Liderlerin görüşmesinden önce, parti merkezlerinde bir takım vaziyetler tesbit edildi. Y. T. P. Genel Merkezinde, Çankaya toplantısından önce hava, Cemal Gürselin ne yapıp edip Başbakanlığı Ekrem Alicana vereceği, buna muvaffak olamazsa bir tarafsızı seçeceği yolundaydı. Nitekim Çankaya toplantısı devam ederken Meclis koridorlarında Y. T. P, yetkilileri veya Bayan Yalçın gibi yetkili yakınları bu hususların propagandasını yapıyorlardı. Gürselin İnönüyü Başbakan adayı seçtiği haberi gelince, bu çevreler

Ekrem Alican
Karar saati

gerçek bir hayrete düştüler. İçlerinden bir kısmı "Ne münasebet! Katiyen! A. P. oy vermez.." diye itirazlarını ileri sürdüler, sonra, bunu temin için A. P. lilerin yanına gittiler.

Ama ertesi gün, Y. T. P. de daha salim kararlara varıldı. A. P. iştirak ettiği takdirde İnönü kabinesine girilecekti. Ancak, cüsseye göre değil, eşit muamele görmek hususunda ısrar olunacaktı. Yani, C.H.P. ile A.P, kabinede kaç sandalya sahibi olacaklarsa onların yarısı kadar, hatta çok daha az sayıda milletvekiline malik Y. T. P. nin de o kadar sandalyası olacaktı. Menekşe sokakta, hangi bakanlıkların isteneceği hususu bile görüşüldü. Ancak İnönü, temas ettiği liderlere o konuda henüz hiç bir şey düşünmediğini, evvelâ prensipte anlaşmak gerektiğini açıkladı. Bu yüzden. Bakan ismi bir yana, bakanlıklar dahi görüşülmedi, üzerlerinde durulmadı.

Cumartesi sabahı radyo, Y. T. P Grubunun pazartesi günü toplanacağını bildirdi. Y. T. P. liler A. P. lilerle temas edip onların kararını öğrendikten sonra kendi Gruplarına girecekler ve kararlarını alacaklardır.

A. P. de

Buna mukabil A. P. Grubu, cumartesi öğleden sonra toplandı. Bir gün önce Pala Paşa, Çankaya dönüşü, saat 16.30'da arkadaşlarına ilk izahatı vermişti. O gün lider yorgun görünüyordu. O Meclise geldiği sırada A. P, Grubunun kapısı önünde Neriman Ağaoğlu, Hürrem Kubat, Aziz Zeytinoğlu, Kâmuran Evliyaoğlu ve bir kaç A. P. li müfrit millet.

vekili konuşmaktaydılar. Bir gazeteci, İnönünün Başbakan adayı olduğunu söyledi. Ne düşündüklerini sordu. Aziz Zeytinoğlu, Neriman Ağaoğlu ve Hürrem Kubat gerdan kırdılar:

"—Muhalefette kalacağız, ne yapalım!"

Hemen hemen aynı an Gümüşpala yanlarına geldi. Cebinden Ur sigara paketi çıkararak sigara yaktı:

" —Bugün, tam üçüncü paket bu!"

Hırsını, her halde Grubundaki laf anlamazlardan ala madığı için sigaradan alan sâkin, iyi niyetli Gümüşpala o gün sâdece Çankayadaki toplantı hakkında bilgi ' vermekle yetindi. Ama ertesi gün, A. P. liler Merkez Yönetim Kurulundan "Ya Milli Koalisyon, ya Hiç" kararını çıkartmaya muvaffak oldular. Karar Gruba geldi. Grupta çıt çıkmadı. A. P. aklıevvelleril için bu, bir pazarlığa girizgâhtı. Ama İnönü, aynı akşam yaptığı açıklamada bir, hayali daha dağıttı! C. H. P. nin tek ba--ına kabine kurması bahis konusu değildi. A. P. ve Y. T. P, ile temaslar devam edecekti.

O zaman A. P. de bir başka cereyan başgösterdi: İnönü kabinesine Bakan vermek, fakat güven oyu bahsinde Grubu serbest bırakmak! Her halde Hükümet konusunda kat'i netice, önümüzdeki haftanın ortasından önce alınmayacaktır.

Aman İnönü, ne olursunuz!

İsmet İnönü'nün, zayıf ve nahif İkinci Cumhuriyetin ilk hükümetini kurmaya memur edildiği haberi iki zümrede bayram, sevinci yarattı. Memleketin iyiliği ve milletin mutluluğu bu iki zümreden birinin sevincinin boşa çıkması, ötekininkinin gerçekleşmesine bağlıdır.

Hiç kimse hayal etmesin, o korkunç "Ocak Başkanı" tipinin *C.H. P. içindeki temsilcileri şu anda ellerini ümitle uğuşturmaktadırlar. İhtilâlden bu yana, çevrelerindeki pek çok kişiye hayatı zehir ettiği seçim neticeleriyle sabit kişilerin memnunluğunun kursakda kalması, İnönüyü tanıyanlar için sürpriz olmayacaktır. Bu insanlara, bir bakıma hak vermemek de kabil değildir. On yıl boyunca, hayatları başkaları tarafından kendilerine zehir edilen bu basit, iptidai kimseler, ellerine fırsat geçtiği zehabına kapılır kapılmaz gemi azıya almışlar, ihbarlar ihbarları, isnatlar* isnatları *tâkip etmiştir. 15 Ekim günü Hanyayı Konyayı anlayan böyle tiplerin İnönüye verilen görevi duyar duymaz yeni bir çalımla doğrulmuş olmaları çok muhtemeldir. Ama, açıkça ortadadır ki, bir elmanın yarısının öteki yarısından farklı bulunması pek kabil olmadığına ve "CH.P. li Ocak Başkam Tipi"nin "D.P. li Ocak Başkanı Tipi"nden değişik davranması beklenemeyeceğine göre milleti bu dertten kurtarmanın tek çaresi vardır: "Ocak Başkam Tipi"ni tesirsiz kılacak bir sistem kurmak. İnönü, tabiatı itibariyle, bunu hemen gerçekleştirebilecek adamdır. O bakımdan, bir ciddi* endişe *bahis konusu değildir.*

Sevinen ikinci zümre, Türkiye için yeni ufukların açılmasını yürekten arzulayan her partiden ve tarafsız aydınlardır. Bunlar İnönüyü, İnönünün yaşı 78 olduğu halde, kendilerinden sayan gençlerdir. İnönü aslında bunlarla temsilcisidir ve o hüviyetiyle bugün bir "Ümit Burnu" mesabesindedir. Ama İnönü, acaba bunu anlayacak, bunu kıymetlendirecek midir? Eğer o neslin, o sınıfın, o zümrenin sevinci kursağında kalırsa hayal kırıklığı büyük olur. Bunun ilk işareti ise, İnönünün kendisine seçeceği mesai arkadaşlarının isimleri olacaktır. Eğer İnönü, kabinesine eskimiş, pörsümüş, yıpranmış, haklı veya haksız çürüğe çıkmış -günün tutulan tâbiriyle- "fosil"leri alırsa daha ilk günden reaksiyoner damgasını yiyecektir. C. H. P. deki artık tarihe gömülmesi şart zihniyetin temsilcileri diye bilinenler İkinci, Cumhuriyetin ilk kabinesinde Türkiyentn en genç adamı, İsmet İnönünün yanında politika sahnesinde tekrar arz-ı endam ederlerse elbette ki C.H.P. ye yazık olacaktır, İnönüye yazık olacaktır.

Ama, hepsinden fasla "Vah memlekete, vah Cumhuriyete!" demek gerekecektir.

İnönü, ne olursunuz bunu hatırdan çıkarmayınız!

14'ler

Çözülen düğüm

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, elini şiddetle camlı beyzî masanın üzerine indirerek konuştu:

"— Bu mesele bitmelidir. Artık . Sonra, sol tarafında oturmakta bulunan gözlüklü, kibar tavırlı adama döndü ve devam etti:

"— Altısının da vazifesine son verin, altısının da hemen yurda getirilmelerini sağlayın."

Usun masanın etrafında birden bir sükût dalgası gezindi ve gözlüklü, kibar tavırlı Dışişleri Bakanı Selim Sarper, Cumhurbaşkanının dikte ettirdiği, yurt dışında hükümet müşaviri olarak bulunan Altıların vazifelerine son verildiğine dair emri yazmağa başladı.

Hâdise bitirdiğimiz haftanın ilk yarısında Başbakanlık binasının ikinci katında bulunan Bakanlar Kurulu toplantı salonunda cereyan ediyordu. O gün Bakanlar Kurulu ikinci toplantısını yapmaktaydı ve çok mühim bir mesele üzerinde çalışılıyordu.

Herşey Paris Maslahatgüzarı tarafından Dışişleri Bakanlığına gönderilen bir telgrafın Bakanlar Kurulu toplantısında okunmasıyla başladı. O gün saatler 10'u gösterirken Bakanlar Kurulu mutad toplantılarından birini daha yapmak üzereydi. Müzakerelere geçildi. Kabineye Başbakan vekili Fahri Özdilek başkanlık etmekteydi. Bakanlar, toplantıdan önce bir takım meseleler üzerinde sohbetler yaptıkları için konuşacakları konuya âşinâ ve hazırdılar.

O gün Bakanlar Kurulunun ana meselesi yurt dışında bulunan 14 lerden altısıyla ilgili tahkikattı.

Toplantının açılmasından bir kaç dakika sonra Selim Sarper tarafından Paristen gelen telgraf okundu. Maslahatgüzar telgrafında Altılardan bahsediyor ve Elçilik cinasında Altıların bahiskonusu toplantıyı Basın Ataşesi Aydemir Balkanın delaletiyle kimseye haber vermeden yap tıklarını teyid ediyor, sonra da mütalaasını ekliyordu. Sarper telin okunması bittikten sonra Masanın etrafında dikkatle kendisini dinleyen Bakan ar kadaşlarına döndü ve:

"— Mesele açık. Şimdi ne yapacağız?" dedi.

Sarper bu sözleriyle Altılar hakkında alınacak ka rar konusunda Kabinenin fikrini almak istiyordu. Saat 12.30'a kadar süren birinci toplantıda Bakanlar fikirlerini söylemeğe başladılar. Mesele gittikçe çetrefil bir hal alıyordu. Altıların diğer memurlardan ayrılan taraflarının bulunması, alınacak karara tesir ediyordu. Evvelâ iki mesele ortaya atıldı. Pek çok Bakan, Altıların Paris toplantılarında serdettikleri iddialar üzerinde durmakta fayda gördüler. Altılar Orduda, Gençlikte ve Siyasi teşekküller ile entellektüeller arasında dostları bulunduğunu ifade etmişlerdi. Bu ne dereceye kadar doğru

idi? Meselenin aydınlanması için İçişleri Bakanının malûmatına müracaat edildi. Ne var ki, pek konuşkan olmayan Nasır Zeytinoğlu bu konuda sadre şifa bilgi veremedi. Nitekim bir Bakan: .

"— Anlaşılan, bu konuda hiç kimsenin kati bilgisi yok" diyerek- endişesini izhar etti.

Sonra, işin ikinci cephesine geçildi. Altılar hakkında alınacak inzibati tedbirin faydadan çok zarar getireceği fikrini kuvvetle savunanlar oldu. İmar Bakanı Rüştü Özalın ve bu arada Devlet Bakanı Adnan Erzinin akla uygun mütalealarına değer verildi. 14'lerin altısı pekâla yurda mağdur edilmiş insanların avantajı içinde gelebilirler ve bu pekâlâ bir ihtilâta sebebiyet verebilirdi. Mesele bu yönden incelenince karar vermek daha da güçleşti. Bu arada, bilhassa Kemal Kurdaş bir fikrin savunuculuğunu yaptı: Her ne olursa olsun altılar geri çağırılmalı ve mesele kapanmalıydı. Fakat bu tez pek revaç bulmadı. Saat 12.30'a yaklaşırken Fahri Özdilekin teklifiyle Curalıurbaşkanı Gürselin fikrinin sorulmasına karar verildi ve toplantı 15e talik edildi.

Sıfıra sıfır, elde sıfır

Cemal Gürsele haber ulaştırıldı ve o günkü toplantıda bulunması rica edildi. Tabii bu arada Cumhurbaşkanına gündem hakkında da oldukça geniş malûmat verildi. 14'ler hakkında tutumu malûm Gürsel son derece sinirlendi, sonra artık bu çıbanın deşilmesi kararıyla plâkasız şahane Cadillac'ına bindi, Başbakanlığın yolunu tuttu.

Salonda Sosyalizm

gir süredir -İhtilâlden bu yana- alıp giden bir edebiyat karşısında bazen insanın, ciğerinin bütün kuvvetiyle haykırası geliyor: Allah rızası için, bundan yüz yıl önce yazılmış kitapların bugün ilk defa okunmasını yasak ediniz! Zira bunları okuyanlar, kendilerini, yüz yıl önce bulunmuş fikirlerin gerçek mucidi sanıyorlar ve ağızlarında püro, sol ellerinde bir viski kadehi, sağ ellerinin baş parmakları yeleklerinin kenarına takılı halde "sefalet çeken kütleler"ln, "istismar edilen zümreler"in sefaletini terennüm ediyorlar. Eğer 141er, yüz yıl önce yazılmış kitaptan dahi bugün okumamış olanlar, bir kısım kimselerden şikâyetçi iseler bunlar, salon sosyalistleri olmalıdırlar. Zira bunlar, dün 14'lerin kafalarına yanlış fikirler soktukları gibi bugün de iyi niyetli yeni 14'leri zehirlemekle, bilerek veya bilmeyerek bu toplum için en zararlı tohumlan ekmekle meşguldürler.

Bütün sosyal hadiseleri bir determinizmle izah edip bunun anahtarını da iktisadın zincirine asmak Amerikanın keşfi kadar olmasa bile ondan pek az yeni bir nazariyedir. Her nazariye gibi onun da doğru tarafları vardır, yanlış tarafları.. Görüşün hususiyeti, salonlarda veya içkili sofralarda, bilhassa karşı tarafın temsilcilerine karşı savunulduğu hallerde hayranlık toplama kudretidir. Hele sosyete hanımlarının, bunları dinlemede veya kabullenmede gösterdikleri tehalük, gerçekten cesaret vericidir. Her halde bu yüzdendir M böyle fikirler, ilk defa ortaya atıldıktan bir asır sonra, kolay çözülen dillerde pelesenktir.

Türkiyede demokrasinin niçin bugüne kadar -topu topu onbeş sene içinde- mucizeler yaratmadığını kendi kendilerine soranlar bir gün, muhtemelen tesadüfen, o eski kitapları karıştırdıklarında aradıkları cevabı bulduklarını sanmışlardır. O günden bu yana aynı temayı işlemektedirler ve son zamanlarda, doğruluk derecesi pek şüpheli bir "açıklama"nın eteğine yapışmış haldedirler: Türkiyede milli gelirin % 38'i, nüfusun % 2'sine gitmektedir! Bu hemen, Türkiyede % 2'nin % 98'i istismar ettiğinin delili olarak gösterilmiştir, sonra da bu haksızlık, bu alçaklık, bu istismarcılık düzeltilmeden Türkiye toprakları üzerinde demokrasinin düşünülemeyeceği ileri sürülmüştür. Zira batılı demokratik sistem içinde politikacı, isteristemez, istismarcının tarafını tutmaktadır. O halde, evvelâ sosyal demokrasi, sonra demokrasi.. Plânı. 141er açıklamışlardır.

Peki ama, ya milli gelirin % 38'i nüfusun % 38'inden pek az bir kısmı tarafından, meselâ, diyelim ki % 2'si tarafından yaratılıyorsa? O zaman, ortada bir istismar değil, bir düzensizlik mevcuttur ve bizdeki iş gücünün dağılış şeklini, verim nisbetini bilenler için bunun şaşılacak tarafı yoktur. Türkiyenin meselesi "pastanın hacmini büyültmek" iken bunu "pastayı eş bölümlere ayırmak" sanmak bir gaflet değil midir? Bunun yolu ise, her halde sosyal demokrasi değildir. (Bk. -"Millet". S. 4)

"Şeyhler ve Ağalar Meselesi" de, bir başka kolay demagojidir. Türkiyede böyle bir meselenin mevcudiyetini inkâra kalkışmak ne derece hatalıysa, bu derdin 55 adamı bir yerden alıp başka yere sürmekle halledileceğini sanmak o nisbet te çocukluktur. Eğer bizim salon sosyalistleri biraz daha fazla kitap karıştırırlarsa göreceklerdir ki böyle bir meseleyle bizden çok evvel Amerika karşıkarşıya kalmıştır. Orada insancıl iyi niyet sahipleri, bizimkilerden çok önce harekele geçmişlerdir ve esir zencileri beyazların istismarından kurtarmaya kalkışmışlardır. Ama, ne görmüşlerdir? Zenciler, kendilerini kurtarmak isteyenlere düşmandırlar! Niçin? Zira, zencinin dünyevi Uç bir derdi, gailesi yoktur. Her şeyi, kendisi için, beyaz efendisi düşünmektedir. Düşünmekten hoşlanmayan zenci, kendisine haklan verildiğinde, bütün haklarını tekrar eski beyaz efendisine iadede gecikmemiştir. Bizde de, 55 kişinin zulmü altında inlediği ilân edilen kütleler, o 55 kişinin âkibetinden mesul addettiği siyasi teşekkül -C.H.P.- aleyhinde birleşmişler ve "zalimler"i geri getireceğini vaad eden idealist, hattâ litopist Y.T.P. lehinde oy kullanmışlardır. Köylüsünün. kızını evlendirmekten ölüsünü gömmeğe -tohumluk verme dahil- her işini üzerine alan, fakat buna mukabil onun kazancının bir büyük kısmını cebe indiren Şeyhler ve Ağalarla, onların sağladıklarını sağlamadan uğraşmaya kalkışmak hezimeti peşinen kabul etmekten başka şey değildir. İktisadi faktör her yerde hakimdir de, doğuda onun yerini başka faktör mü almaktadır?

Memlekette sosyal adalet nü vardır? Asla! Bu sağlanmamalı mıdır? Elbette sağlanmalıdır? Nedir felâket? Sosyal adaletin sağlanmaması.. Niçin? Çünkü, sonu komünizmdir. Komünizmin beşiğinin, nefret ettiğimiz Rusya olması bizi daha ne müddet koruyabilir? Pek az. O halde?

O halde, Allah rızası için aklımızı başımıza toplayalım ve salon süksesini memleket menfaatine tercih etmeyelim! Bu, pek ucuz bir zafer olmaz mı?

Ama, bir Pyrrhus zaferi?

Gürsel Bakanlar Kurulu Toplan* tı salonuna girdiğinde saat elifi elifine 15'di ve bütün Bakanlar yerlerini almışlardı. Gürsel çatık kaşlarıyla yerine yerleşti. Sağına Sıtkı Ulayı, soluna ise Fahri Özdileki aldı. Özdilekin yanına Devlet Bakam Adnan Erzi, onun yanına da Dışişleri Bakanı Selim Sarper oturdular. Gürsel bu dekor içinde kararını Açıkladı. Böylece, çıbana neşter vurulmuş oluyordu. Gürselin emri katiydi. Cumhurbaşkanı olarak, İhtilâlin lideri olarak, Altıların derhal geri çâğırılmalarını ve vazifelerine sön verilmesini emrediyordu. Emir üzerinde hiç konuşulmadı ve önce Cumhurbaşkanı Gürsel, sonra Bakanlar, toplantı salonunu terkettiler.

Fakat mesele, emrin Dışişleri Bakanına dikte ettirilmesiyle sona ermedi. Acele kaydıyla Dışişleri Bakanıma verilen emir iki gün içinde bir türlü Dışişleri Bakanlığından çıkıp Altılara tebliğ edilemedi. Üstelik Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay ile yapılan bir temas Altılar hakkında verilen kararın "şimdilik" kaydıyla geriye bırakılmasına sebep oldu. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin balı, Ordu içinde bir mesele olmayan Altılar hikâyesinin büyütülmesine lüzum görmüyordu. Bu sırada Bakanlar Kurulu üyelerinin kulaklarına, Cevdet Sunayın Amerika Birleşik Devletlerine yaptığı bir seyahat sırasında 14'ler hakkında aldığı bir karar da fısıldandı. Altıların hareketleri, hele Paris toplantısında sarfettikleri sözler, Sunayın canını sıkmış ve onlara bir mesaj göndermesine sebep olmuştu. Bir daha bu tip hareketlere tevessül ederlerse, karşılarında içinden çıktıkları ocağı, Silâhlı Kuvvetleri bulacaklardı. Memleketin içinde bulunduğu nazik dutumda bu tip hareketlere, rejimin bekçileri cevaz vermiyorlardı.

Bakanlar Kurulunda ise, Dışişleri Bakanı Sarpere yazdırılan emrin yerine getirilmemesi bazı Bakanlarda huzursuzluk yarattı. Bir kısmı feveran ettiler ve Maliye Bakam Kurdaş bunu had safhaya ulaştırarak:

" —Kabine karar aldı, neden tatbik edilmiyor?" şeklide serzenişte bulundu.

Haftanın ikinci yarısındaki perşembe günü de bir toplantı daha yapılarak temcit pilâvı bir kere daha ısıtıldı. Toplantıda kabinenin aldığı karardan bahsedilip şikâyet edilince İmar Bakanı Rüştü Özal söz aldı ve;

"— Biz bir karar vermedik, **Sade**ce Cemal Paşanın görüşünü dinledik" dedi.

Mesele gene karışmıştı. Üstelik bu sırada Altıların toplantı yapmalarına ve abuk sabuk konuşmalarına sebep olan Basın Ataşesi meselesi de halledilememiş halde Bakanlar Kurulunun karşısına çıktı. Kabine bu hususta Basın Yayın ve Turizm Bakam Sahir Kurutluoğlundan izahat talep etti. Kurutluoğlu:

" —Aydemir Balkanın uçak biletini gönderdim" diyerek söze başladı ve başından büyük işlere burnunu sokan Aydemir Balkan hakkında hiç de iyi kanaat beyan etmedi. Kurutluoğlu bu arada kabinedeki arkadaşlarının da fikrini sordu ve Balkanı çağırıp İfadesini almanın yerinde ölüp olmadığım öğrenmek istedi. Bakanlar bu tedbiri yerinde buldular. Balkan 15 gün için merkeze çağırılacak ve ifadesi alınacaktı.

Bakanlar Kurulu perşembe günkü kısa toplantısına son verirken, bu meselenin hiç olmazsa yeni hükümet kuruluncaya kadar pek karıştırılmaması kararım da almıştı.

A. P.

Ne yârdan, ne serden

A.P. Genel İdare Kurulu üyesi ve Genel Başkan Vekillerinden Cevdet Perin, yanına sokulan genç adama gülümsiyerek:

"— Size şunu söyliyeyim ki bir bakıma bu meseleyi bilerek açtım. Böylece herşey ortaya çıksın, anlaşılsın istedim" dedi.

Ragıp Gümüşpala

Yetkisiz yetkili

Perinin "mesele" dediği, A.P. nın Sakârya milletvekillerinden Son Havadisci Hami Tezkanlâ Meclis koridorlarında yaptığı münakaşaydı. Buna bir nevi kavga dahi denilebilir. Zira haftanın ortasındaki o gün gazetecilerin önünde sarfedilen sözler münakaşanın çok ötesine gitti, iki A.P.li milletvekili birbirlerine unutulmaz şeyler söylediler.

Ancak ferinin, hadisenin üzerinden birkaç saat geçince pişman olduğu ve işin büyümesini önlemek için gayret ettiği anlaşıldı. Bir gün sonra, Adalet Partisinin Necati Bey caddesindeki Genel Merkez binasının kapıdan girince sol tarafa raslayan genişçe salonunda toplanan Genel 1dare Kurulunda olay Genel Başkan Yardımcılarından emekli General Necmi Öktem tarafından ortaya atıldı. Perin meselenin Genel İdare Kurulunda görüşülmesine taraftar olmadığım belirtti ve kapanmasının parti için çok daha hayırlı olacağını söyledi.

Genel İdare Kurulu Üyeleri arasında "Belvücüler" adıyla bilinen ve mutedil grubu temsil edenler durumun incelenmesini istiyorlardı. Sâki Zorlu, Abdurrahman Yazgan gibi işlerin anlayış çerçevesi içinde Cereyanını arzulayanlar, meselenin derinleştirilmesi ve bundan sonra bu gibi hadiselere meydan verilmemesi için bir tedbir alınması hususunda direttiler. Zira son Hâvadiscilerin kırdıkları ceviz bini aşmıştı. Perinin ısrarı, Belvücüleri işi daha fazla deşmekten alıkoydu. Böylece, Genel İdare Kurulu üyelerinden bir çoğunun arzularına rağmen hadise kapatıldı.

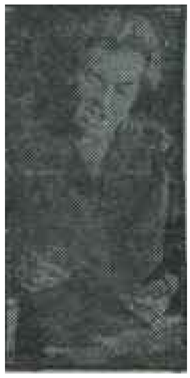
Genel İdare Kurulu bundan sonra eşkilât meseleleri üzerine eğildi.

Ancak iş, orada başlamadığı gibi orada da bitmedi. İçine kedi doldurulmuş bir torba manzarası gösteren A.P. deki Müfritler ve Mutediller çekişmesi bitirdiğimiz hafta bozunca bütün şiddetiyle devam etti, fakat netice alınamadı. Aslında, iki taraf ta ötekinden kurtulmak hususunda kararlıydı, ama kurtuluş yolunun ne olduğu tesbit edilemiyordu. Mutedillerin en ateşlisi Sâki Zorlu, te pesinin fazla attığı bir gün gazetecilere bir demeç vererek hal çaresini açıkladı: "A.P. deki müfritler temizlenecektir!" Zorlu Genel İdare Kurulu üyesi olduğundan sözleri alâkaya karşılandı. Ancak hadisenin akabinde Sâki Zorlu İle bir başka Genel İare Kurulu üyesinin, Nuri Beşerin Meclisteki A.P. Grubu kapısı önündeki karşılaşmalarına şahit olanlar Zorlunun bir ciddi niyeti ifade ettiği hususunda şüpheye düştüler. Zira o gün Nuri Beşer:

"— Senin böyle bir beyanata hakkın yok.. Müfrit de kimmiş parti içinde?" diye çatınca bir yeni münakaşa alevleniverdi. Karşılıklı teati edilen oldukça ağır sözlerden sonra, iki Genel İdare Kurulu üyesi birbirlerinden bir "uzlaştırıcı ekip" mârifetiyle uzaklaştırıldı. ,

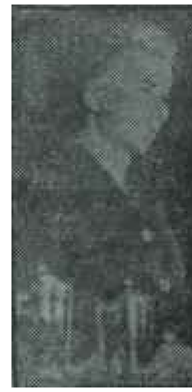
Bohça ve yaması

geçimleri bir arada yürüten iki ayrı grupun A.P. içindeki mevcudiyeti, seçimlerden sonra ortaya çıkan güçlüğün esas sebebi oldu. İki gruptan biri eski D.P. liler, öteki Eminsulardır. A.P. oldukça kalabalık bir milletvekili ve senatör kütlesiyle Meclise gelince, ilk feveran eski Demokratlardan koptu. Seçimler bitmişti. Öküz ölmüş, ortaklık ayrılmıştı. Şimdi herkes, kendi başının çaresine bakmalıydı. Bir iyi adam olan Gümüşpalanın sembollükten kurtulup lider haline gelememesi, tesir sahibi olamaması itirazcıları cesaretlendirdi. Ancak, Meclisin açılması arefesindeki dramatik günlerin mânası ve neticesidir ki bu cereyana muvakkaten set çekti. O ilk haftanın parolası "Aman, biraz daha bekleyelim!" oldu. Ancak bu, Eminsulara A.P. içindeki mukadder âkibetlerinin ne olduğunu şaşmaz bir şekilde gösterdi. Önümüzdeki "Yoklamak Seçim"lerde pek çokları için adaylık bahis konusu bile değildi. Teşkilât hepsini yiyecekti. Böylece Eminsular kenetlendiler ve Mutedillerin ilk nüvesini teşkil ettiler. Aslına bakılırsa onların kin ve intikamla, Kayseriyle bir alâkaları da yoktu ve işleri daha da memleketçi açıdan görebiliyorlardı. Onlara, A.P. içindeki iş adamları süratle katıldı. Bunlar için de gaye memlekette huzurun ve sükûnun bir an evvel gerçekleşmesi, işlerin açılması, piyasanın kurtulmasıydı. İhtilâl devam ettiği müddetçe felâketlerin birbirini kovalayacağını bilen bu grup, İhtilâlin nasıl bitebileceği hususunda da realist olma lüzumunu kolaylıkla sezdi. Bunlara, Kayseriye politika olarak değil, samimiyetle bağlı olup ta oradakiler için gerçek iyiliğin ne olduğunu kavrayanlar katılınca Gümüşpalanın durumu bitirdiğimiz haftanın sonunda sağlamlaştı. Zira karşıda kalanlar "maksatlı müfrit"ler ile Nuh deyip Peygamber demeyen inatçılardı. Bunların kendilerine baş bildikleri Apaydın kardeşler de geçen hafta içinde İstanbulda bulunmayı daha ihtiyatlı gördüklerinden Grup içindeki Müfritler -sayıca az olmamakla beraber- tesirlerinden pek çok şey kaybettiler. Apaydınlar bu sırada Ankaranın havasını, Diyarbakır milletvekili Alp Doğan Şen vasıtasıyla alıyorlar, plân yapıyorlardı.

N. Ağaoğlu

Bağrı Yanık Türk Anaları

M. Gedik

Türkiyede, 1961 seçimleri kampanyasında bir Şefika Bayındır adını duydunuz mu? Duymadınız, değil mi? Duymanıza da imkân yoktur, zira böyle bir ad hiç kimse tarafından ortaya atılmamıştır.

Peki, bir Melahat Gedik ve bir Neriman Ağaoğlu adını? Ooo, kulaklarımızın zarı bu isimlerle patlamış bulunuyor.

Kimdir, bu Şefika Bayındır? Şefika Bayındır, bugün bir sakat kadındır. 1960 yılının 19 Mayısında, yirmi gündür Türk polisi ve Türk askeri Türk gencinin üzerine ateş açmak zorunda bırakıldığından dolayı Atasının kabrinde isyan etmiş ve iktidara karşı nefretini haykırmış bir Türk anası! Bu yüzden, o sabah Namık Gediğin zabıtası tarafından tevkif olunmuştur. Tevkif olunmuş da insanca muamele mi görmüştür? Asla! Bilâkis, Namık Gediğin zabıtası zavallı kadına türlü işkenceyi reva bulmuştur, kolları ve bacakları bükülmüştür. Şu anda Şafika Bayındır, o işkence sebebiyle ayaklarını kımıldatmak imkânından mahrumdur. Yürümek için, hatta kıpırdanmak için koltuk değneği kullanmaktadır. Nedir günahı? Türk kurşunu Türk gençliğine sıktırılırken Anıt Kabirde Atasına iltica etmek.

Peki, Melahat Gedik? Melahat Gedik, o aynı Namık Gediğin karısıdır. Ama, inanılmaz bir fütursuzlukla, nefret edilen eşinin seçim bölgesinde kocasının ölümü üzerinden tadsız birbuçuk yılın geçmiş olmasına güvenerek, dayanarak seçmenin karşısına çıkmış ve Bağrı Yanık Türk Anası diye takdim edilerek oy istemiştir. Hafızası nisyan ile malûl seçmen, bu oyu vermiştir de.. Ama, Şefika Bayındır, Namık Gediğin zabıtasının talihsiz kurbanı bugün ebediyen sakat halde dolaşırken ve ne ayda üçbin lira ödenekli milletvekilliğine, ne başka bir menfaat dolabına heves etmişken Bayan Gediğin T. B. M. M. çatısı altında üçbin lira ödenekle çeşitli renklerde tayyör teşhiri, İhtilâle atılmış bir tükürük müdür, değil midir? Lütfen, el vicdana konsun ve söylensin..

Peki, Neriman Ağaoğlu? Düşünmek lâzımdır: Bu, Samet Ağaoğlunun eşidir. D. F. nin filozofu, belki de bütün D. P. nin ve bu arada Namık Gediğin felaket sebebi felsefenin mucidi, savunucusu, Türk Ordusunu Battal Gazi Ordusu sayacak derecede memleket realitelerinden habersiz zatın karısı.. Niçin, Bağrı Yanık Türk Anası? Bir Bağ-- Yanık varsa, bu Şefika Bayındırdır. Bu, Turhan Emeksizin, genç Harbiyeli Ali Polatın, küçük Ersanın anneleridir.

Şefika Bayındır

Hayır, hayır.. Bir ihtilâl demokratik rejimle nihayete erebilir. Ama, günahkârların yakınlarının, sâdece bu sıfatlarından dola-, yı mazlum rolü oynamaya kalkışmalarına ne gönül katlanabilir, ne de insaf!

Mehmet Ünaldı

Nush ile uslanmayan..

Mehmet Ünaldıyı tanır mısınız? Bu, Türkiye Cumhuriyetinin bir senatörüdür. Bir senatör ki, Meclisin başka bir çok mensubu gibi bütün talihi 1957 seçiminde milletin rağbetine mazhar olamamasından ibarettir. O tarihe kadar, D.P. nin 1954'ten 1957'e uzanan en günahkâr devresinde bütün mesuliyetlere iştirak etmiş, sonra Adanada yenilmiş ve Meclisteki yerini kaybetmiştir. Kaybetmiştir de, bir büyük zarar mı görmüştür? Silâhşörlerinin hâmisi Adnan Menderes, Mehmet Ünaldıyı derhal, daha da verimli bir sandalyaya oturtmuş, onu Ziraat Bankası İdare Meclisi üyesi yapmıştır. Yeni mâcera, 1960 yılına kadar sürmüştür. Mehmet Ünaldı. İhtilâlden sonra bir süre, Kromit meselesi dolayısıyla mevkuf tutulmasını takiben serbest bırakılmıştır. Şimdi, teşrii masuniyet zırhı arkasında, pek çok yeni meslekdaşı gibi kendisini tehlikelerden masun sanmaktadır. Belki de, basın mensuplarına karşı gösterdiği hışmın sebeb-i hikmeti budur.

Mehmet Ünaldı, koyunun bulunmadığı her yerde keçiye nasıl Abdurrahman Çelebi deniliyorsa, fakir A.P. içinde Senato İdareci üyeliğine yükseltilmiştir. Peki, akıllı uslu davransana.. Hayır! İlk fırsatta Adananın eski D.P. milletvekili Basma karşı kinini kusmuş ve gazetecilerle dalaşmıştır. İki A.P. milletvekili, Cevdet Perin İle Hami Tezkan Meclis koridorunda küfürleşip birbirlerinin suratına tükürünce Mehmet Ünaldı hiddetini, manzarayı seyretmekle yetinen ve gerekli ibret dersini alan gazetecilerden çıkarmaya kalkışmıştır. Ne boş, ne hazin bir gayret!

D.P. Türk siyaset bayatında kapanmış, bir tadsız devredir. O devreyi kapamış olanlar ve Türk toplumunu artık huzur içinde yaşatmak arzusuyla dolu olanlar ellerinden geleni yaparken Türk Basınının gözleri Önüne bir "D.P. devri hatırası"nı sunmanın faydası nedir, lütfen söylenir mi? Eğer, bugünün meselesi o günlerin geri gelmesi veya gelmemesi ise, pek âlâ, oturalım ve konuşalım. Bundan, içinde bulunduğumuz şartlar altında kimin zararlı çıkacağını netice gösterecektir. Ama, bunun faydası nedir?

Bir başka *A.P.* linin o anda söylediği gibi -söyleyen: Kâmuran Evliyaoğlu- gazetecinin vazifesi, olanları tesbit etmektir. A.P. lilerin birbirlerine girdiğinin yazılmasını istemeyen A.P. lilerin yapacağı, birbirine girmemekten ibarettir. Eğer o, hadiseyi yaratırsa, gazeteci onu tesbit eder. Ünaldının efendilerinin bütün gayretleri buna mâni olamadığı gibi, Ünaldının davranışları da basma köstek vurmaya yetmeyecektir. Gerçek bu derecede açıkken, memleketin şartlan bilinen haldeyken, herkes bir devrin üzerine sünger çekmek için gerçekten arzuluyken bir eski devir yadigârının bütün basını yeniden A.P. aleyhine çevirmesi, sinirlerine dahi hakka olamayacak haldeyken memleket mukadderatına hakim olmaya çalışması kimin işine yarar, ey A.P. nin aklı başında mensupları, lütfen söyler misiniz? Lütfen söyler misiniz, sizin etiketinizi yakalarında taşıyanlar basma karşı böyle davranırlarsa A.P. aynı basından güven, sevgi ve sempati beklemek hakkına sahip midir?

Bu yüzdendir ki Gumüşpala, hafta içinde, eski arkadaşı olan bir Kumandana Grubunun % 70 ine hâkim olduğunu söyledi. Rakamda mübalâğa yok değildi ama, hakikat payı da eksik sayılamazdı. Ortada oynayanlardan Cavit Oral, Nuri Beşer, Muhiddin Güven, M. Ali Aytaç gibi "nim müfrit - nim mutedil'ler hafta biterken daha ziyade uzlaşıp İhtilâlle ipi koparmama taraflısı görünüyorlardı.

Fakat, teşkilâtta beliren bir cereyan bu işler başkentte olup biterken bazı faktörleri yerinden oynattı.

Klâsik oyun

Teşkilâttaki cereyan, aslında düpedüz kendiliğinden doğmadı. Başkentte oyunu kaybetmek Üzere olduklarım hissedenler hemen teşkilâtla temasa geçtiler. Bunu, Genel 1-dare Kurulunda yer alan meşhur Ahmet Gürkan sağladı. Bu arada Gürkan İdare Kurulunda da çekimser oy kullanmakla şöhret yaptı. Teşkilâta uçurulan haber şuydu: Bunlar İsmet Paşayla beraber oluyorlar, parti, elden gidecek! Teşkilâta, yenmesi gereken bazı isimlerin verilmesi de unutulmadı.

İlk tepki, tabiatıyla Ege bölgesinden geldi. Egeye bu işe M. Ali Aytaçın bile yattığı bildirilmişti.

Nitekim haftanın ortasında İzmirde A.P. İl Merkezinde çelik bir masanın başında oturan adam kırlaşmış saçlarını arkaya doğru eliyle düzelttikten sonra:

"— Parti kurmak çocuk oyuncağı değildir. İster Gümüşpala olsun ister başkası, teşkilâta danışmadan, onun muvafakatini almadan kendi başına hareket edemez" dedi. Adamın ismi Mehmet Karaoğluydu. M. Ali Aytaçtan boşalan İzmir İl Başkanlığını uhdesinde bulunduruyordu. Karaoğlu, başkentten gelen haberlerden pek hoşlanmamış, parti merkezinde emekli subayların hakimiyetinin gün geçtikçe arttığım, eski D. P. lilerin ise sindiğini işittikçe deliye dönmüştü. Sözlerine devam etti:

"— M. Ali Aytaç paşaya bir Çift sözüm var. Ege teşkilâtı, Aytaç paşa demek değildir. Hapishaneye girip çıkarken kendisine tezahürat yapıldıysa bu şahsına değildir. Bir seçim taktiği olarak yapılmıştır..."

Bu veya buna benzer hadiseler sâdece İzmirde değil, hemen hemen Egenin bütün illerinde tekrarlandı. Şimdi A.P. teşkilatı içinde revaçta olan söylenti, Gümüşpala ve beraberindekilerin eski M.B.K. üyelerinin sözleriyle hareket ettiği söylentisiydi. D.P. li müfritleri bu söylenti çileden çıkarmağa kâfi geliyordu.

Mehmet Karaoğlunun feveranının yanında İzmirde A. P. nin emekli General lideriyle ilgili eğlenceli bir

hikâye daha cereyan etti. Eski A. P. Teşkilâtlandırma Başkanı Mehmet Yorgancıoğlu Gümüşpala aleyhine 2. Asliye Hukuk mahkemesinde bir dâva ikame etmişti. Partiden ihra- -ının usulsüz olduğunu iddia ediyordu. 2. Asliye Hukuk yargıcı bu çeşit dâvalara yabancı değildi. İhtilâlden bir gün evvel Şeref Balkanlı adındaki bir zatın aynı mealde Menderes hakkında açtığı dâvayı sonuçlandırmış ve Menderes aleyhine karara bağlamıştı.

Dâvanın başlangıcında 2. Asliye Hukuk mahkemesi mübaşiri üç defa "Ragıp Gümüşpala" diye bağırınca meraklılar salonu birden doldurdular. Yorgancıoğlu hayli hazırlıklı gelmişti. Elinde bulundurduğu ihraç karalının metni altında A.P. yetkililerinden sâdece Genel Merkez odacı sının parafı bulunuyordu. Ayrıca birçok Genel İdare Kurulu üyelerinin telefondan zapdedilmiş ifadeleri mevcuttu. Hepsi böyle bir karardan habersiz olduklarım söylüyorlardı. Nihat Su telefonda bir hayli bağırmış olmalı ki, sesi pek net duyuluyordu.

Yorgancıoğlu, zapdedilmiş sesleri dinletirken gülüyor ve etrafa zaferin eşiğindeki kumandan gibi bakıyordu.

Teşkilâtın sesi, bir kısım iyi niyetli ama dar hesaplı ve tecrübesiz milletvekilinin moralini bozdu.

Senatörler faaliyette..

Bu keşmekeşin önüne geçmek isteyenler, başkentte paçaları yeniden sıvadılar. A. P. sin Okumuşlar Meclisindeki üyeleri teker teker, tanıdıkları milletvekilleriyle koridorlarda kulis faaliyetine giriştiler. İstanbul Senatörlerinden bir kısmı, meselâ Berç Turan bilhassa bir nokta üzerinde duruyorlardı. A. P. içindeki mücadele partinin Atatürk ilkelerinden ayrıldığı gibi düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep oluyordu. Başgil hikâyesi, bu düşünceyi aydın sınıfın kafasına yerleştirmişti. Hal böyle olunca, her şeyin kaybedilmesi mümkündü. Onun için itidalli hareket etmeğe ihtiyaç vardı. Bir noktada birleşilmeliydi. Bir askeri idareden, sivil idareye geçişte elbette ki, dik bir hat üzerinde yürünemezdi. Hattın biraz yumuşak olması, hafifçe eğri olması gerekiyordu. Bu bakımdan sesleri biraz alçaltmak lâzımdı. Gene bir senatör-Denizli senatörü Cahit Akyar- hemen aynı şeylerin savunmasını yapıyordu.

Askeri idareden sivil idareye geçerken, intikal devresinde, mutedil hareket etmek isteyen milletvekillerine gelince, sayıları çok olmamakla beraber ümit verici tarafları genç olmalarıydı. Rize milletvekillerinden Cevat Yalçın, Yılmaz Akçal, Aydından İsmet Sezgin, gene Aydın senatörlerinden 1. Cenap Ege gruplar arasında anlaşmaya varılmasını istiyor ve bunun için uğraşıyorlardı.

A. P. nin en güzel tarifini, haftanın sonlarında bir gün A. P. nin Kocaeli Milletvekillerinden birisi yaptı. Nisap sağlanamadığı için yapılamıyan grup toplantısından yeni çıkmıştı. Kendisiyle Meclis kulisinde karşılaşan iki C. H. P. li milletvekiline şöyle söyledi:

"—- Biz dut ağacına benziyoruz. Salladıkça dökülüyoruz."

Ağaçtan nenin dökülüp nenin kaldığı, A. P. nin kabine konusundaki nihai kararıyla belli olacak ve herkes safını alacaktır.

C.H.P.

Asıl fedakârlık

Geride bıraktığımız haftanın o tarihi cuma günü, Ankara radyosunun saat 19'daki Haberler Bülteninin hemen başında spiker, Cumhurbaşkanının Malatya milletvekili İsmet İnönüyü yeni hükümeti kurmaya memur ettiğini bildirmişti ki C.H.P. li kütleler birden iki zıt hissi yüreklerinde duydular. İki histen kalbi ilk dolduran derin ve ciddi bir sevinç oldu. Memleketin içine düştüğü durum, C.H.P. lileri iki bakımdan üzüyordu. Evvelâ, her vatandaş gibi huzursuzdular. İşleri, güçleri, her şeyleri muallakta duruyordu ve toplum, karanlıklara doğru sürükleniyordu. İkincisi, seçimlerden bir C.H.P. iktidarının çıkacağına kendilerini inandırmışlardı. Bu inancı bir hayal kırıklığı takip etmişti. Şimdi ise, işte, milletin makûs talihini bir defa daha yenmek gene İnönüye, kendi liderlerine ve onun kuracağı hükümete düşüyordu.

İsmail Rüştü Aksal
Dertli baş

Ancak daha sonra, ilk heyecan dalgası durulduktan sonradır ki C.H. P. nin akıllı başları yeni durumun C.H.P. için ne mânaya geldiğini sezdiler. O zaman, partinin batı İllerinden gelmiş bir genç ve idealist milletvekili Meclisin gösterişli koridorlarında, koluna girdiği bir gazeteciye:

"-- Fedakârlık gene bize düştü.." dedi ve içini çekti.

Sonra durdu, birden gelen bu hüznün manasım anlamamış olan basın mensubunun gözleri içine bakarak izah etti:

"- Açılan devrin. C.H.P. için İnönüsüz bir devir olacağım, kendi yağımızla kavrulmak zorunda bulunduğumuzu görmüyor musun?"

Aynı gerçek, haberin yayılmasını takiben binler ve binlerle C.H.P. li tarafından idrak edildi. Bu yüzdendir ki, haftanın tamamlandığı sırada C. H.P. liler sevinmek mi, yoksa kederlenmek mi gerektiği hususunda mütereddittiler. Partinin üst kademelerindekiler ise, bir "primus inter pares = eşitler arasında birinci"yi seçmek için partiiçi yarışın başladığım hissetmekte gecikmediler.

İnönü ve C.H.P.

Aslında, netice ne olursa olsun, bu seçimin C.H.P. nin İsmet İnönü tarafından idare edildiği son seçim olduğu az sayıda da olsa bir takım kimselerin bildiği gerçekti. İnönü, seçimler C.H.P. tarafından kazanıldığı takdirde, bir hususi arzusu bulunduğundan dolayı değil, ama demokrasiyi ilk günlerin fırtınası içinde ayakta tutmak, müesseseleri yerlerine oturtmak için kendisine görev düşeceğini bildiğinden, gerekli kısa bir zaman devlet hizmeti görmeği göze almıştı. Mecliste bir C.H.P. ekseriyeti bulunsaydı, partisinin başından hemen ayrılacak, Devletin başında görevini tamamladıktan sön ra -en çok iki sene diye düşünüyordu- yıllardır hasretini çektiği -ve hak ettiğini en koyu düşmanının teslim edeceğ- politika dışı hayata nihayet kavuşacaktı.

İnönü seçimlerin neticesine, şahsi sebepleri göz önünde tuttuğunda, sâdece bu imkânı elinden kaçırdığı için üzüldü. Şimdi, gene partisinin başında, daha da karışık bir durum içinde o eliyle kurduğu demokrasinin bekçiliği vazifesini, muhalefette kalarak kim bilir ne kadar zaman

C. H. P. liler bir mitingte
Kimin peşinden gidecekler ?

yapacaktı. Fakat seçim sonrasının ilk günleri, o sırada yaptığı bir basın toplantısında belirttiği gibi ihtiyar liderin iradesini çelikleştirdi. Mücadeleyi iyi niyetle, hattâ sevinçle aldı. Memlekete selâmet getirecek her hal çaresine rıza göstereceğini peşinen ilân etti ve partisiyle birlikte bekledi. Ama şartlar, C.H.P. Genel Başkanı İnönüye değil, Malatya milletvekili İsmet İnönüye memleketin şiddetle, acilen muhtaç olduğunu gösetrdi.

İnönü, Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevi kabul ettiği gün, memleketi ile partisi arasında -herkesin tahmin edeceği- tercihi yaptı ve Başbakanlık için temaslarında C. H.P. yetkilisi olarak partinin 2 numaralı adamı, İsmail Rüştü Aksalla istişarede bulundu.

Haftanın bittiği gün, C.H.P. lilerdeki yürek ezikliği bu kaçınılmaz ve gelmesi zaten mukadder ayrılık saatinin çalmış olmasından doğuyordu. Pek çok C.H.P. li, kendilerine:

"— Bakmayın, öyle görünür de o gene partisini çekip çevirir, ipleri elinde tutar" diye teselli verenlere acır gibi baktılar:

"— Siz, İsmet İnönüyü hiç tanımıyorsunuz!"

İki ayrı hesap

İsmet İnönünün Başbakanlık için temaslara başladığı gün, CHP. içinde bir başka temas furyası açıldı. Koalisyona girecek her partide olduğu gibi C.H.P de de Bakanlık peşinde koşanlar sayılmayacak kadar çoktu. Bakanlar Kurulunda C. H.P. li bir kontenjana belki elli aday vardı. Bunlar, öteki partilerin Bakan adayları kendi liderlerine nasıl görünmeye çalışıyorlarsa, aynı şekilde İnönüye kendilerini hatırlatmanın bin yolunu buldular. Fakat haftanın bittiği gün, İnönünün düşündüğü son şey Bakanların adıydı. Malatya milletvekili, huzuru sağlayacak formülün peşindeydi.

Ancak, C.H.P. içinde ilk kabinenin Bakanlığına hevesli olanlar daha ziyade kısa vadeli görüş sahipleri oldu. Asıl faaliyet suyun altında başladı. Onun gayesi partinin istikbalini tâyindi. C.H.P. kime kalacaktı? Bu son derece mantıki ve tabii sual partiiçi kuvvetleri harekete geçirdi.

C.H.P. de bugün, bir Genel Merkez Ekibi vardır. Son Kurultaydan o galip çıkmış, partililer, büyük ekseriyetiyle ona güven göstermişlerdir. Ekibin başında İsmail Rüştü Aksal bulunmaktadır ve "yakın mesai arkadaşları" ekibi teşkil etmektedirler. Gerçi bunların arasında da, politikada, hele bizdeki politikada tabii sayılması gereken geçimsizlikler yok değildir ama, büyük bloklardan biri budur. İsmet İnönü politikadan bir C.H.P. iktidarı devrinde çekilseydi, ekip şüphesiz ve başarı ile partiyi devralacak, yürütecek, devam ettirecekti. Fakat bugün, devir muamelesinin aynı kolaylık içinde yapılabileceği şüphelidir. Aksalın politikada, meşrusu dahil, hiç bir ihtiras taşımaması ekip için bir büyük handikaptır. Hükümet, düşünüldüğü gibi, üç Başbakan Muavinli olduğu takdirde İnönü Aksalı yanına almak için ısrar edecektir, O takdirde, Aksal, milli menfaatlerin bir icabı olarak politikada kalacaktır. Fakat ilk fırsatta dışarı fırlamaya hazır bir liderin, C.H.P. içindeki büyük güçlüklerle yılmadan, azimle ve gayretle uğraşmayı göze alması müşküldür. Bu, nihayet bir mizaç meselesidir. Hiç kimsenin, Aksala kızmak hakkı yoktur. O takdirde "Feyzioğlu Grubu", bugünkü ekip adına ortaya iddialı çıkacaktır, fakat işi daha güç olacaktır.

Herkesin bildiği gibi, C.H.P. de mevcut ikinci blok Kasım Gülek blo-udur. Ancak bu blok, C.H.P. nin bünyesi, meşrebi ve C.H.P. yi C.H. P. yapan hususiyetler göz önünde tutulursa, aksi yoldaki bütün zahiri görünüşe rağmen C.H.P. yi devralmada en az şanslı gruptur. Kasım Güleğin halk tabakaları arasında bol desteği bulunduğu bir gerçektir. Ama onu sırtlayanların, sıra oy vermeye geldiğinde, güvenlerini bir belirli politikacı tipinin en müşanhas örneği olan eski Genel Sekreterden esirgedikleri tecrübeyle sabittir. Kasım Gülek için en kuvvetli ihtirmal, C.H.P.. dışında bir organizasyona gitmesidir. Yoksa, bugünkü manasıyla C.H.P. nin onun eline kalması, hayalin dahi güç alacağı bir durumdur. Her halde ya gerçek C.H.P. Gülekten, ya Gülek gerçek C.H.P. den kopacaktır.

Fakat yarışın, bir de "out sider = dıştan koşan"ı vardır. Bu, Nihat Erimdir. Nihat Erim, C.H.P. içine hayli mâceralı ve pak fazla itibar sağlamayan bir devreden sonra, bir ucundan tekrar avdet ettiğinden beri az hata yapmıştır. İlk günlerin ümitlerini süratle terketmiş, duruma daha doğru teşhis koymuş, disipline dikkatle riayet etmiş, herkesle iyi geçinmenin, mültefit davranmanın yolunu aramaya koyulmuş, eski soğuk halini terketmişir. C.H.P. içinde bunu yaparken öteki partilerdeki dostluklarım da unutmamış, "herkes tarafından kabul edilen adam" hüviyetine dikkat etmiştir. Fakat bu, daha ziyade, C.H.P. içinde bir koz olsun diye yürütülmüş gayretlerdir.

Nihat Erimin bu tutumunun, C.H. P. içinde tesirsiz olduğunu söylemek hatadır. Üstelik kendisinin, CHP. nin bugünkü Genel Merkez Ekibinde bile taraftarları, dostları vardır. Turgut Göle Grubu"nun, Ferit Meenin, Kemali - Beyazıtın terazinin hangi kefesinde yer alacaktan meçhuldür. Nihat Erim, bunların desteğini sağlamakta güçlük çekmeyecektir. Ancak handikapı, meşhur mâ-

cerasının hatırasının henüz pek taze olması, unutulmamış bulunması ve iade-i itibar için daha gayret sarfetme zorunda olusudur. Bakan yapılması asla muhtemel olmadığına göre, İnönü Kabinesinin -kurulursa- devamı süresince geçecek zaman işine yarayacaktır. Tabii, gaf yapmazsa... Şimdiki haliyle Erim, bir koalisyonda faydalı partnerdir. Fakat Koalisyonu Gülekle yapması az muhtemeldir.

Hadise henüz pek yeni olduğundan, hafta biterken C.H.P. içinde taraflar kendilerini ancak toplamaktaydılar. Üstelik, sıvanan paçalar biraz dere görülmeden sıvanmış paçalardır. Her halde durum, Hükümet işi neticeye vardıktan sonra açılacak ve C.H.P. yeni hayatına hem kendisi, hem memleket için en hayırlı tarzda intibakın çaresini bulacaktır.

Belki biraz sarsıntı, belki biraz bölünme pahasına...

Y. T. P

Cadı kazanı

Fahrettin Kerim Gökay:

"— Öyle önemli şeyler konuşmadık. Pazartesi sabahı tekrar toplanıp, yeniden meseleyi tezekkür edeceğiz. Sadece izahatı dinledik" dedi.

Meclisin çıkış kapısına inen, yeşil halı serili şahane merdivenin başında Gökay bunları söylediği sırada T. T. P, Grupunun diğer üyeleri de beşer-onarlık küçük kafileler halinde Grup odasını terketmek üzerey diler. Çoğunun kaşları çatıktı. Bazıları hararetli hararetli bir şeyler anlatıyorlardı. Ama gözle görülen, havanın genel olarak gergin olduğu, Y.T.P. li milletvekillerinden Ur çoğunun memnun bulunmadığıydı.

O gün-haftanın sonunda cuma günü- saatler 18 i gösteriyordu ki Y. T. P. Genel Başkanı Alican kendine has adımlarıyla Meclisin geniş merdivenlerini katetti ve acele etmiyerek ikinci katta bulunan Y.T.P. Grup odasına yöneldi. Başkan Alican Çankayadan geliyordu. Y.T.P. li senatör ve milletvekilleri Genel Başkam Grup odasında bekliyorlardı. Alican izahat verecekti.

Grup toplantısı sâdece Alicanın izahatıyla kapandı. Y. T. P. Genel Başkam, ağır ağır, çankayada Devlet Başkanıyla yapılan konuşmayı tek noktasını unutmamaya gayret ederek anlattı. Alican anlatırken Grupta ses seda çıkmıyor, sadece arkada oturan Diyarbakır, Van ve Sivas milletvekillerinden bazıları tatlı tatlı gülümsüyorlar, başlarını iki yana sallıyarak izahatı dinliyorlardı.

Genel Başkanın konuşması bittikten sonra Grup dağıldı. Bir karara varılmamıştı. Zaten varılması da bahis konusu değildi. Sâdece, pazartesi günü tekrar toplanılacaktı.

Y. T. P. grupundaki kararsızlık yeni bir hikaye delildir. Seçim sonrası ortaya çıkan durum, çoğunluğunu Doğudan gelen milletvekillerinin teşkil ettiği Y. T. P. Grupunda bir karara varmadan önce kulis çarkının süratle işlemesine sebep olmaktadır.

3 başlı kartal

D P. nin 2 numaralı mirasçısı Y. T. P. nin seçim sonuçlarında umduğunun çok fazlasını bulması, hem idarecileri şaşırtmış, hem de son derece değişik şartlarla seçim kazanmış o- desteklediği, Doğudaki Alevi aşiretlerin oylarıyla Meclise gelenlerdir. Sivas milletvekilleriyle Erzincan, Gümüşhane, Tunceli, Bingöl ve o civar milletvekillerinin teşkil ettiği bu gruptur.

İkinci bir kısım, Doğunun öbür illerinded gelen ve kendilerine Doğulu diyen milletvekilleridir. Diyarbakır, Van, Erzurum milletvekillerinden birçoğunu bu grup içine almak mümkündür.

Ancak her iki tarafın, geçen sefer C.H.P. ye giden oyları bu sefer Y. T. P. ye götürmelerinin sebepleri aşağı yukarı birdir. Aleviler M. B. K. Hükümetinin iktidarı sırasında C. H.P. yi iktidarda gördükleri için, hemen her zamanki gibi Muhalefete oy vermeği tercih etmişlerdir. Diğer illerde ise ağaların ve şeyhlerin sü-

Y. T. P. liler T. B. M. M. inde
3 *telli saz*

lan milletvekilleri ve senatörler arasında bir hava estirmistir. İdareciler- bir hayli azınlıktadır» bu derece kabarık bir Grubun yönetilmesinde hayli güçlük çekmektedirler. Kabarık sayıdaki milletvekillerinin çekilip çevirilmesi partinin tümünün çekilip çevrilmesinden zor bale gelmiştir. Bunun sebebi, parti idarecilerinin o Grup mensuplarının seçtirilmesinde hiç bir rolleri olmamasıdır. İdareciler, kendi bölgelerinde kendilerini güç seçtirtmişlerdir.

Y.T.P. içersinde bazı mületvekillerinde Genel İdare Kurulu üyelerine karşı başlayan tepki bunun neticesidir. Zaten dikkatle gözden geçirilecek olursa, Y. T. P. li senatör ve milletvekilleri üç kategoride toplanmaktadır.

Bunlardan bir kısmı Alevilerin rülmesl M. B. K. ve M. B. K. idaresinin yanında yer almış görünen C. H. P. ye karşı husumet doğurmuş Ve C. H. P. oylarının çoğu bu yüzden Y. T. P. listelerine akmıştır.

Her iki grup milletvekilleri Y. T. P. içinde % 40 ar nisbetinde bulunmaktadırlar. Bu iki grupun Meclise giriş şartlarının aşağı yukarı aynı olması, Y. T. P. li milletvekillerinin % 80 inin fikren beraberliğini sağlamaktadır. Doğudan gelen milletvekillerinden bir grupun başında Yusuf Azizoğlu bulunmaktadır. Diyar» bakırın bu nüfuzlu milletvekilinin etrafında toplananlar, daha ziyade C. H. P. karşısında yer almaktadırlar. Bunlar C H. P, fobisinden halen kurtulamamışlardır. Ötekilerin teşkil ettiği grupu ise, Sivas milletvekillerinden bir ikisi toparlamaktadır.

Okuyucu Mektupları

AKİS'in devamlı okuyucularındannım hattâ muhitimde bana AKİS'çi derler. Bugüne dek, ben ve benim gibi AKİS'i devamlı olarak takip eden okuyucuların mecmuanızdan her sahada çok faydalandıkları, hattâ siyaset ve kültüre! sanatları meslek ittihaz etmiş şahsiyetlerin AKİS'i bir rehber gibi gözönünde bulundurarak hareket ettikleri bir gerçektir. Zira mecmuanın kendine has akıcılığı ve kuvvetli tahminleri haklı olarak okuyucularında, kendisine karşı büyük bir itimat ve güven hissi yaratmıştı.

Fakat ne yazık ki, 379 ve 381, sayıları, beni ve benim gibi onbinlerce okuyucusunu sukutu hayale uğratmakla kalmadı. Maalesef, bu sayılarındaki yanlış tahminleriyle C. H. P. nin, secim propaganda politikasını, gevsek tutmasına, büyük bir ekseriyetle kazanabileceği bir secimi kaybetmesine sebep oldu.

Çok acı, çok yazık, AKİS kurmay heyetli Bugünkü hükümet buhranı sizin neticenizdir, bunu yine siz halledeceksiniz.

Zeki Günaltay - İzmir

*

25 Ekim 1961 tarihli Cumhuriyette

Başgille ilgili yazıyı gülerek okudum. Başgile sormuşlar: "Partilerin fikir birliği meselesinde C. H. P. için ne düşünüyorsunuz?" Cevap: "C. H. P. içinde çok sevdiğim ve takdir ettiğim arkadaşlar ve insanlar vardır. İsmet İnönü takdir ettiğim bir devlet adamıdır. Kendisinden çok zaman iltifat gördüm. Şahsi hiç bir husumetim yoktur. Fakat devlet ve millet yolunda takip ettiği politikayı asla benimsemem."

Hoppalaaa!.. Madem İnönünün politikasını beğenmiyormuş, devlet adamlığını nasıl takdir ediyor? İnönünün devlet adamlığı, politikasının bir sonucu değil midir?

Geçenlerde gene Basgil, İnönünün artık çekilip hatıralarını yazmasından bahsetmiş. Yukardaki cevabını okuduktan sonra, kimin kösesine çekilip uslu uslu oturması gerektiği daha iyi anlaşılmıyor mu?

Bırak Hoca, İnönüyü takdir etmeyi! Ağzındaki baklayı çıkar. Balmumcu safhası da geçti. Korkak olma serbest konuş da herkes duysun. İnönüyü takdir eden nicelerini gördük!..

Sabih Sağer - A. B. D. Mıchıgan

Ancak, iki grubun müştereken kendi bünyelerinde karşı koydukları grup Y. T. P. nin yüzde yirmisini teşkil eden ve Batı illerinden birer ikişer gelerek Mecliste buluşmuş olanlar grubudur. Bu grupta bulunan milletvekillerinin çoğunluğunu teşkilâttan gelmiyenler teşkil etmektedir. Yassıada avukatları bunlar arasındadır. Bir çoğu Genel Merkez adayıdır. Ancak, Partinin kuruluşu itibariyle şimdilik idare bunların elinde bulunmaktadır ve Y. T. P. de ekalliyetin, ekseriyete hâkimiyeti devam etmektedir. Diğer iki grup bunlara perakendeciler demektedir.

Perakendecilerin lideri filân yoktur. Esasen idareci grup olduklarından normal olarak Genel Başkan Alicanın etrafında toplanmışlardır. Üç grup arasındaki çözünül ağır ağır. ancak sağlam adımlarla ilerlemektedir.

Bu yüzdendir ki Y. T. P. Genel İdare Kurulu üyeleri ve idareciler, haftanın içinde çok zaman soğuk terler döktüler. Doğulu milletvekillerinin zaman zaman bir araya gelip, Y. T. P. den başlarını alıp gitmeleri konusunda yaptıkları konuşmalar Parti Genel Merkezinde soğuk bir rüzgâr gibi esti.

Alican, durumu idare etmek için mavi boncuk hikâyesinin enfes misallerini vermek zorunda kaldı.

Y. T. P. içinde durumu, bir başka bakımdan müşkül olan adam da Parti ikinci Başkanı Raif Aybardır. Ankaradan ucu ucuna barajı aşıp Meclise girebilen genç politikacı, idareci grupta, bilhassa Yalçınların psikopatolojik allerjileri karşısında aklı selimi temsil etmektedir. Aybar, herşeyden evvel tesis edilecek rejimin temellerini atmak yolunda, bütün kayguları bir tarafa bırakıp çalışmanın taraflısıdır. Bu bakımdan C. H. P. ve A. P. ile yapılacak görüşmelerde dikkatli davranılması, siyasi partiler arasındaki lûzumsuz çekişmenin giderilmesi gerektiğini söylemektedir. Y. T. P. nin muvazene unsuru olarak kabul edilen Aybar, haftanın içinde C. H. P. sempatizanı olarak suçlandırıldı ve hayli çekiştirildi.

Yusuf Azizoğlu
Bir şef

Haftanın sonunda Y. T. P. de, ufacık bir çıtırtıdan yüreği hop edip havalanıveren bir serçenin hali vardı.

Politikacılar

Kediler arasında

(Kapaktaki Başkan)

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, yeni Meclis binasının D blokunda, ikinci katta bir odanın kapısı önünde hummalı bir faaliyet hüküm sürmekteydi. Foto muhabirleri flaşlarını, yazı muhabirleri kalem ve kâğıtlarım hazırlamışlar, kanatlı bir kapıyı gözlüyorlardı. Saat 17.30 u çoktan geçmiş ve hava kararmağa yüz tutmuştu. Gazeteciler, taşan sabırları ve gittikçe artan heyecanlarıyla kanatlı' kapıya yaklaştılar, haber alabilmek ümidiyle odacıları sorguya çektiler. İçerde kimlerin bulunduğunu, nerelerde oturduklarını, kahveyi nasıl içtiklerini öğrendiler ama, cereyan eden muzakereler hakkında bilgi alamadılar. Bir odacı sâdece:

"— Fuat beyin odasında konuşuyorlar" demekle yetindi.

İsim, bir kere daha dalga dalga siyasi kulise yayıldı: Fuat Sirmen!. Siyasi parti liderleri -Bölükbaşı hariç-, kurulması mutasavver koalisyon kabinesi hakkında görüşüyorlardı. Toptantıda, arabulucu olarak, Meclis Başkam Fuat Sirmen bulunuyordu.. Saat 18'e geliyordu ki toplantı sona erdi ve siyasi parti liderleri, başta C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü, kanatlı kapıdan çıktılar. Bu sırada kapının gerisinde, hemen sağ tarafa isabet eden bir kapıdan girilen son derece zevkli döşenmiş bir odada uzunca boylu, beyaz saçlarıyla dikkati çeken, dinç bir adam yanında kalan zatla hasbıhale devam ediyordu.

Adam, Fuat Sirmendi.

Toplantının sona ermesiyle birlikte Meclis Kulisi de, aşağı kattaki salonlara naklolundu. Konu, tabii gene aynıydı. İşte bu sıradadır ki, gazetecileri etrafına toplamış ve müfrit dive bilinen bir A.P. milletvekili günün en hayret uyandırıcı sözünü söyledi:

"— Sirmen varken mesele halledilir. Ona güvenimiz var.."

Gazeteciler güldüler ve sordular:

"— Peki, neden bu kadar güç oy vererek seçtiniz?"

A. P. milletvekili, bir büyük sırrı ifşa ediyor gibi:

"— Ha, bakın, biz sevgimizi de, nefretimizi de geç ve zor belli ederiz.." dedi.

Ama, kendisine karşı beslenilen his ne olursa olsun Meclisin 9 turda seçilmiş, fakat seçildikten sonra güven vermiş Başkanı Fuat Sirmen partileri bir araya getirmek için bütün hafta boyunca uğraştı durdu. Pek çok kimse gibi onun da rahat nefes aldığı gün, haftanın sonunda, kendisinin ve Suat Hayri Ürgüplünün yanında Cemal Gürselin İsmet İnönüye Başbakanlık görevini verdiği gün oldu.

Çapraşık hatlar

Siyaset ummanına pek genç yaşta atılan Fuat Sirmen, 1899 yılının soğuk bir Kasım gününde İstanbulda dünyaya geldi. Babası zamanın Temyiz azalarından Mithat beydir. Sirmen ilk ve orta tahsilini doğup boy attığı şehirde yaptı. Çalışkan bir talebe değildi ama, zekâsını kullanmasını biliyordu. Sınıfları rahatlıkla atladı ve lise tahsiline başladı. En sevdiği dersler Edebiyat ve Tarih gibi çok okumayı gerektiren dersler olduğu için, Sirmenin kültürü gittikçe genişledi. Bu arada felsefeye de merak sardı.

Lise tahsili mâceralı bir şekilde **sona** ererken, küçük Sirmenin hayatında bir aksama oldu. Eski hayatiyetini kaybetti ve içine kapanık bir genç hüviyetine büründü. Zira o sıralarda, çok sevdiği babasını kaybetmişti. Bu darbe onun her şeyine, hattâ gezip tozmasına bile tesir etti. Babasının acısı daha pek taze iken Sirmen için bir karar verme zarureti doğuyordu. Ne olacaktı? Bu sualin cevabım vermek genç ve yakışıklı lise talebesi için zor olmadı: Babasının mesleğine intisap edecek ve ondan boşalan yeri doldurmağa çalışacaktı.. Nitekim öyle yaptı ve gidip İstanbul Hukuk Fakültesine kaydoldu. Hukuk tahsilini severek ve isteyerek yaptığı için fakülteyi hiç aksatmadı. Bu arada faydalı bir alışkanlık da edindi: Spor!.. Sporun her çeşidinden zevk alıyordu. Bu ona kuvvetli ve sağlam bir vücut sağladı.

Hukuk tahsili ve sportif faaliyetler birlikte inkişaf etti. Sirmen, yakınlarına, iki karpuzun bir koltuğa sığabileceğini böylece göstermiş olda. Hukuk tahsilini bitirince yeni bir karar aldı: Hukuk sahasında kendini gereği kadar yetiştirilebilmek için, hukuk ilminin beşiği sayılan Romaya gitmek... Komadaki ikameti zarfında Sirmen bol hol çalıştı ve hiç vakit harcamadı. Yurda döndüğünde iyi bir hukukça olduğuna inancı tamdı. Mükemmel italyanca konuşuyordu.

Genç hukukçu kendisini anayurtta, mesleğiyle hiç ilgisi bulunmayan bir vazifenin beklediğini gördü. Sirmen, Ankaradaki, Meslek Mektebinde öğretmenlik yapacaktı! Öğretmenliği, çalışkan hukukçunun müdürlüğü takip etti. Fakat bu vazife Sirmeni pek açmıyordu. Bunun için imkânlar aradı ve Adliye Bakanlığına transfer etti. Böylece meslek hayatında yeni bir devir de başlamış oldu. Bu defa vazifesi, Adliye Bakanlığı müfettişliğiydi. Kısa bir süre sonra da daha faal bir vazifeye, Ankara Cumhuriyet Savcılığına atandı. Bu vazife de uzun sürmedi. Zira o sırada Atatürk, B. M. M. nde genç milletvekillerinin bulunmasını,

Asıl Saygısızlık

F. Güley

C. Kırca

Gençlerin ve şairlerin hissi davranışları olur. Banları tabii karşılamak lâzımdır. Memleket idaresinin mesuliyetini sırtlamış kimselere düşen ise, bu davranışları en anlayışlı, en munis şekilde mantık yoluna sokmak, pürüzlerini yontmak, güçlükleri önlemektir. Ama, ancak gençlerde ve şairlerde mubah sayılacak hissi davranışlar memleket idaresinin mesuliyetini sırtlamış kimselerden gelirse, hele seçilen konular demagojiye son derece müsait konular olursa iş vehamet kesbeder.

Atatürk öleli 33 yıl oluyor. Atatürk, sadece Türk toplumu ve siyaset hayatı içinde değil, tarihteki yerini de çoktan almıştır. Atatürk, bir fâni, hatta bir insan olmaktan çıkmış, bir sembol, bir bayrak, bir mâna halini almıştır. Ona bağlılığın, ona saygının ne demek olduğu da, ona düşmanlığın, ona saygısızlığın ne demek olduğa da artık herkesin malûmudur. Türk milletindeki, bilhassa memleketin sağlam kuvvetlerindeki bu inancı ne "jest"lerle, ne demagojiyle, ne başkalarım müşkül mevkide bırakacak tekliflerle değiştirmek kabildir. Bu gayretle bir takım teatral davranışlar ise, politikacılık ciddiyeti ve vekarıyla telif edilebilecek hususlar değildir.

Ne ikinci Cumhuriyet, ne onun Meclisi Atarürkün izinde, onun yolunda olduğunu göstermek için gösterişe muhtaçtır. Tok, toplantı salonunda bir sıra ona ayrılsın, yok, yoklamalar hep onun adıyla başlasın, yok, onun adı okununca koca koca adamlar hep birden "Burada!" diye bağırsın, yok, bir resmi Başkanlık Divanının köşesine yerleştirilsin, yok, oylamalarda bir de "Atatürk oyu" bulunsun.. Bunlar, yalnız Atatürkün mânevi şahsiyetini değil, onun ifade ettiği her şeyi zedeleyecek, Atatürkçülüğe Atatürk düşmanlarının en azılısından daha fazla zarar verecek, onu rencide edecek, günlük polemik konusu yapacak, hattâ alay konusu haline getirecek düşüncelerdir. Başta C.H.P. li Ferda Güleyinki, bu istikametteki bir takım teklifler, hem de herkesin en hassas olduğa günde, büyük Atatürkün ölüm yıldönümünde Meclise getirildiğinde Atatürke en iyi niyetlerle varolacak bu en öldürücü darbeyi cesaretle önlediğinden dolayı bir başka C.H.P. liye, Coşkun Kırcaya minnet hissi duymak lâzımdır.

Yarabbi, ne olur şekillerden biraz daha kurtulsak da ruha, mânaya, manevi değerlere biraz daha bağlansak.. Kimin meşhulüdür ki İkinci Cumhuriyetin Atatürkün İzinde olduğunun yegâne inandırıcı delili o cumhuriyetin hiç bir sayfasında gericiliğe verilmiş bir tavizin bulunmamasıdır? Kimin meçhulüdür ki İkinci Cumhuriyetin Meclisleri, ancak Atatürkçülükle telif edilmeyecek kararlar almamak suretiyle onun, yolunda olduklarını belli edebilirler?

Bunlar ortadayken pandomima sanatının trüklerine başvurmaya kalkışmak, pek alaturka bir davranış değil midir?

istiyordu. Bu arada Fuat Sirmenin adı bahis konusu edilmişti. Nitekim 1935 yılında Rize Milletvekili olarak B. M. M. ne girdi.

Siyasi hayat içinde

Böylece hukukçu Sirmen yeni bir hüviyete bürünüyor ve politikaya atılıyordu.

Sirmen Mecliste kendini göstermesini bildi ve o sıralarda teşkil edilen Müstakil Grubun İdare Kurulunda vazife aldı. Hattâ kurulun Başkanlığını bile yaptı. Sirmenin parlâmento hayatı 1943 yılma kadar böyle hareketli, fakat ikinci plânda bir adam olarak geçti. Vakta ki 1943 yılı geldi çattı ve Saraçoğlu ikinci defa kabineyi kurmakla vazifelendirildi, Sirmenin de yıldızı parladı. meşhur seçimlerin sonunda, yeniden gürültülü Meclise Rize milletvekili sıfatıyla geldi. Ancak, ondan sonra, nisbi temsille yapılan bu son seçime kadar -C. H. P. listesinin başındaydı- bir daha Rizeden ne kendisi, ne partisi seçilebildi. Kocaeliden şansını denediğinde de talihi daha yaver gitmedi.

1946-50 arasındaki devrede, Fuat Sirmen Adalet Bakanı olarak şöhret yaptı. İkinci Hasan Saka kabinesinde bu görevde çalıştı, oradan Günaltay kabinesine intikal etti. Bakanlığı dolayısıyla, devrini damgalayan adamlardan biri oldu. Fakat, sevilen bir Bakan olamadı. Bilâkis, üzerine ziyadesiyle şimşek çekti. Bu şimşeklerin bir kısmının, devrin başarılı kirleriyle gazetecilerin karşısına dikildi. Zaten Hadi Tan, yardımcıları arasındaydı. O devirde hazırlanan bir Basın Kanunu tasarısı, faşist İtalyada hukuk tahsil etmiş Adalet Bakanını derhal sevimsiz yapmaya yetti. Halbuki, fikir haysiyeti ve inançlarına sadık kalma bakımından bunun kusur sayılmayacağı muhakkaktır. Nitekim, seçim kampanyasında rakibi bir savcıya gösterdiği müsamaha ile dikkati çekmiştir. Buna mukabil bir kaç emekliliğe sevk kararı, hakkındaki tenkitleri şiddetlendirmiştir.

Sirmen, siyasi hayatının o devresine ait hücumlardan bir kısmını âdi dedikodu saymakta ve onların hatırlatılmasından hoşlanmamaktadır. Hatırlatıldığında da "Bu suali dediko-

Fuat Sirmen siyasi Parti liderleriyle koalisyon konusunu görüşüyor
Göbek çatlatan gayret

Zira Saraçoğlu bu genç ve çalışkan hukukçuyu kabinesine İktisat ve Ticaret Bakam olarak âldı. Sirmenin bu ilk Bakanlığı 1946 yılının Ağustos ayına kadar devam etti. Sirmenin İktisat ve Ticaret bakanlığı unutulmaz bir bakanlık olmadı. Devrin güç iktisadi ve ticari şartları içinde, bir sıra Bakanı oldu. Ama dürüstlüğü, alnım dik tutması, sert hatları altındaki hakşinaslığı icraatından daha fazla dikkati çekti. Zaten aslına bakılırsa, eski Ankara Savcısını öyle bir bakanlığın basma oturtmak ta da fazla bir basiret yoktu.

1946 yılı, Tükiyeye yeni bir devir getirdi. Tayinle milletvekili olma usulü artık tarihe karışmıştı. Fuat Sirmen Rizede, kuvvetli D. P. ye karsı seçim mücadelesi y a p t ı v e o Muhalefeti D. P. tarafından hususi itinayla gönderildiği muhakkaktır. Ama bir yandan Sirmenin mizacı, bir politikacı için fazla katı, haşin ve kırıcı tavırları, diğer taraftan ise -en muimi-demokrasi konusundaki temayülü, anlayışı ve telakkisi tenkitlera r a s ı n a bol miktarda haklı tenkidi de soktu. Nitekim o şöhreti, Mec lis Başkanlığı için turlar birbirini takip ederken kendisi için handikap olda.

Dürüst ama müsamahasız

Fuat Sirmen Adalet Bakanlığında dürüstlük şöhretinden bir şey kaybetmedi. Kendi telakkileri içinde haksızlık da yapmadı. Fakat, meselâ Basın Hürriyeti konusunda meşhur Hadi Tanın fikirlerine pek uyan fidularııkaranlara sorun. Onlar ne biliyorlarsa, söylesinler bakalım" demektedir. Sirmen, o devredeki iraatının politik zaviyeden mütalea edilmemesi taraftarıdır. Zira kendisi de görevini öyle mütalea etmemektedir. İkinci Cumhuriyetin ilk Meclis Başkam bitirdiğimiz hafta içinde bir gün söyle dedi:

"— Ben, Adalet Bakanına verilen Büyük Hâkim ünvanına uygun olarak hareket ettim. 1946-50 arasında, partilerarası mücadelede, o zamanın muhalifleri tarafından ve tamamen politik mülahazalarla yapılmış ileri geri neşriyat bu haberlerin çıkmasına sebep olmuştur. 11-12 yıl sonra ve Meclis Başkanlığına aday gösterildiğim sırada yapılan neşriyat da bunlara dayanmaktadır."

Hakikaten, Sirmen Meclis Başkanlığına aday gösterildiği sırada her türlü polemikten dikkatle kaçınan Hürriyet bile eski defterleri karıştırmaktan kendini alamamıştır.

1950 den sonra

1950 seçimlerini C. H. P. kaybetti. Sirmenin politik hayatının çizelgesindeki eğriler de istikamet değiştirdi. Sirmen politikaya "kısa bir müddet" kaydıyla sırt çevirdi ve tekrar baba mesleği olan avukatlığa döndü. İstanbula yerleşti ve avukatlığa başladı. İşin asıl dikkati çeken tarafı, çok kuvvetli bir hukukçu olduğu o zaman ortaya çıktı. Bu arada, C. H. P. içindeki çalışmasına da, sessizce devam etti. C. H. P. Meclisi üyesi oldu. Nitekim vefasının semeresini de sonra aldı.

Sirmenin politikaya karşı perhizi oldukça uzun sürdü. 1961 seçimlerinde şansını bir defa daha Rizeden denemeyi düşündü. Bu, Sirmen için bir yeniden doğuş oldu. Hemen seçim bölgesine koştu ve kesif bir propaganda faaliyetine geçti. Rizeliler kendisine gereken ilgiyi gösterdiler ve onu İkinci Cumhuriyetin Meclisine gönderdiler.

Meclis Başkanlığı için C.H.P. nin ilk adayı sivri bulunduğu için eski Adalet Bakanının adı bir taktik olarak "karşı taraf" tarafından bahis konusu edildi. "Centilmenler Anlaşması"ının hudutları içinde Sirmen, A.P. ve Y.T.P. lilerce kabul edildi. Üstelik, koltuğa yakışacağı söylendi. Ama Sirmen yapılan Başkanlık seçimini, Senatoya Başkan olan Suat Hayri Ürgüplü kadar kolay kazanamadı. A. P. lilerin büyük bir kısmı ve bilhassa Y. T. P. liler oyunbozanlık ettiler, Sirmen uzun müzakereler sonunda 227 oyla Başkan seçilebildi.

Sert bir adam

girmen için bulunacak en iyi sıfat "sertlik" olabilir. Yüksek sesle konuşmayı ve insan azarlamayı sever. Asabi tansiyonu, son günlerde üzerine aldığı mühim arabuluculuk vazifesinden sonra daha gerilmiştir. Sirmen, protokole son derece riayetkârdır. Bunun için başkalarının da bazı kaidelere riayet etmesini ister. Meselâ, kendisiyle görüşmek için mutlaka randevu almak şarttır. Aksi halde karşısındakini, telefonda bile olsa tersler. Prensiplerine son derece bağlıdır.'

Halen bekâr yaşamakta olan Sirmen, Ankarada, Kavaklıderede Bestekâr Sokaktaki Zinnur apartmanının bir dairesinde, yeğeni Vedat Sirmenin misafiridir. Fakat yakında kendisine, tıpkı Suat Hayri Ürgüplüye olduğu gibi, bir ikametgâh tahsis edilecektir. Bu da olmazsa, ilk fırsatta bir ev bulup yeğeninin evinden ayrılacaktır. Yalnız yaşamaktan çok hoşlandığı için evlenmediğini söylemektedir.

Yeni Meclis Başkanının gece hayatı yok denecek kadar azdır. İçki içmediği için pavyonlarda pek sık görünmez. 1945 yılında geçirdiği bir ülserden sonra bira bile içemez olmuştur. Sigarayı ağzına koymamıştır. Güzel sanatların bütün dallarıyla ilgilenen Sirmenin pek çok sanatsever dostu vardır. Onların himaye edilmesini, memlekette sanatın gelişmesini arzulamaktadır. Politik hayattan arta kalan vaktini de evinde kitap okumakla geçirmektedir. Sirmen bu itiyadından bahsederken:

"— Tabii, şimdi ne evimiz, ne de vaktimiz var" diyerek serzenişte bulunmaktadır.

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında birgün, kendisini ziyaret eden bir muhabirin sorması üzerine siyasi fikirlerini iki cümle ile açıklayan Sirmen, siyasette ahlâkın başta geldiğine inanmaktadır. Kendisi hakkında da:

"— Nasıl seçildiğimi biliyorsunuz. Meclis Başkanlığı hakkındaki fikirlerimi ve görüşlerimi Meclise teşekkür ederken yaptığım konuşmada açıkladım" demekle yetinmiştir.

Muhalefette ' geçen son on yılın Fuat Sirmene ne eklediği veya ondan neyi aldığı İkinci Cumhuriyetin ilk Meclisini idare ediş tarzından anlaşılacaktır.

Yeni imtihan

147'ler

Bekleyen dervişler..

Müfide Küley, Ankara Palasın santralına Bülent Nuri Esenin telefon numarasını söyledikten sonra, Ekrem Şerif Egeliyle birlikte, bağlanmasını beklemeğe koyuldu.

Hâdise, bitirdiğimiz hafta salı günü cereyan etti. Saatler 10. 45'i gösteriyordu. İki emekli Üniversite öğretim üyesi başkente geleli pek az olmuş, yorgunluk kahvelerini içer içmez, akıldâneleri Bülent Kurt Eseni aramak için telefona koşmuşlardı. 147 öğretim üyesini temsilen başkente gelmiş olan Müfide Küley ile Ekrem Şerif Egeli o gün Milli Eğitim Bakanı Tahtakılıçı ziyaret edecekler ve dertlerini anlatacaklardı. Konuşmada Esenin bulunmasını arzuluyorlardı. Fakat Esenin, pek fazla meşgul olduğunu bildirmesi, iki temsilciyi ziyadesiyle üzdü. Buna rağmen, iki emekli öğretim üyesi, Tahtakılıçı Esensiz ziyaret ettiklerinde pek ümitvar, pek iyimserdiler. Bir saatlik görüşme «onunda bu iyimserlikleri devam etti ,ama, neşeleri kaçtı. Çünkü Tahtakılıç, kendilerine, elinden geleni yapacağını söylemişti. İki temsilci. Milli Eğitim Bakanının elinden neler geldiğini iyi biliyorlardı.

Öğle yemeğini Ankara Palasta yiyen öğretim üyeleri, Bülent Nuri Eseni görmeden edemediler ve Konya sokaktaki yazıhaneye taşındılar. Eseni aldıktan sonra, toplanacakları bir başka yere, Hami Koçaşın yazıhanesine gittiler. Başkentte bulunan 147 öğretim üyesinin hepsi Koçaşın yazıhanesinde hazırdı. Konuşmalar iki konu üzerinde cereyan etti. Öğretim üyelerinden bir kısmı, isin üzerine daha fazla varılmamasını, 114 sayılı kanunun 5. fıkrasının tadiliyle yetinilmeslni istiyordu. Böylece. Senatonun kararıyla üyeler tekrar kürsülerine dönebilirlerdi.

Ancak çoğunluk kanunun antidemokratik olduğunu iddia ediyor ve tamamen kalkması gerektiğini savunuyordu. Saat 17'de biten toplantıda, bu yönden çalışmalara gidilmesi kararlaştırıldı.

Temsilcilerin temasları ertesi gün başladı ve pek iyi inkişaf etti. Hele İstanbula hareket edilmeden evvel Başbakan Yardımcısı Fahri Özdilekle yapılan konuşmadan çıkılırken General Özdileğin söyledikleri, meselenin büyük bir kısmının halledilmiş olduğunu gösteriyordu. Özdilek, Küleyin elini sıkarken:

"— Geçmiş olsun. Bu mesele bitiyor artık" dedi.

Bunlar cereyan ederken, Ferda Güley ve dört arkadaşı da, 114 sayılı kanunun kaldırılması için Meclise bir kanun teklifi sunmuş bulunuyorlardı. Yapılan kulis, kanunun kabul edileceği merkezindeydi.

Mücadelenin meyvası

1471er böyle bir neticeye, mirasyedi rahatlığıyla ulaşmamışlardır. 114 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği günden itibaren giriştikleri sistemli, seviyeli, örnek ve gösterişten uzak, fakat kıyasıya mücadelenin meyvasını toplamışlardır. Memleketin huzur ve vahdete olan ihtiyacım hiçbir zaman hatırlarından çıkarmamışlar, vekar ve olgunluklarını terketmiyerek, patırtıdan ve nümayişkâr hareketlerden kaçınmışlardır.

Bir arada daha kuvvetli olacaklarını düşünen 147'ler, evvelemirde aralarındaki irtibatı kaybetmemeğe âzami titizlik göstermişlerdir. İstanbuldakiler, aralarında aldıkları karar gereğince, haftada veya onbeş günde bir, alfabetik sıra ile birinin evinde toplanmışlardır. Ord. Prof. Fahri Arel ile başlamışlar, 147'ler Derneği 28 Temmuz 1961 de kurulana kadar, en son, doçent Ziya Üstünün evinde bir araya gelmişlerdir. Müteakiben de 147'ler • Derneğinin, Asmalı Mescitteki Şahin Handa altı aylığım peşin vermek şartiyle aylığı bin liradan kiraladıkları lokalini kendilerine karargah yapmışlardır.

Basından, gençlikten ve kapılarının hışımla üzerlerine kapandığı Üniversitelerden devamlı destek gören 147'ler, derneklerini kurana kadar üç deklerasyon neşretmişler, iki defa da hükümet nezdinde temasa geçmişlerdir. O zamanki Devlet ve Hükümet Başkam, Milli Eğitim Bakanı hattâ görüştükleri münfesih M.B.K. üyeleri, tasfiyenin "haksız bir tasarruf" olduğunu ve tamiri yoluna gidileceğini hususi şekilde temin etmişlerdi. Hattâ Gürsel, nümayiş yapan gençliği, olanca gücüyle direten basını ve Üniversiteleri teskin için, meşhur, "hatadan dönmek bizim için fazilettir" sözünü sarfetmişti.

Bilhassa Gürsel, tasfiyenin zamansız ve hazırlıksız yapıldığına iyice kanaat getirmişti. 114 sayılı kanunun, "affedilenlerin bir daha Üniversite öğretim üyeliği veya yardımcılığı vazifesine dönemezler" hük münü taşıyan 5. maddesini tâdil için M.B.K. ne bir tasan getirmişse de, uzun süren hastalığı dolayısıyla gündeme alınamamıştı. Nekahat devresinin sonlarında kabul ettiği bir 147*° ler heyetine Gürsel şöyle demişti:

Bülent Nuri Esen

İş başa düştü

"— Hastalığım mâni oldu. Hastalanmasaydım sizin iş çoktan düzelirdi."

İyileşmesinden sonra Gürselin kanun teklifi M.B.K. gündemine alındı, fakat Generaller Grubu azınlıkta kalarak redde uğradı. Arkasından da M.B.K. nin 114 sayılı kanunun "aynen tatbik" edileceğini bildiren sürpriz deklerasyonu yayınlandı. Fakat haklarından emin 1471er ümitsizliğe teslim olmadılar, her zamankinden daha mütesanit, gayrete devam ettiler. 147'ler, "Atatürk ülkülerinin ışığı altında ilmin muhtariyetini, insan hak, hürriyet ve haysiyetini fikir yoluyla savunmak" amacıyla derneklerini' kurduktan sonra, mücadelelerini daha plânlı ve programlı bir maceraya soktular. Gururlarından zerre kadar fedakârlık etmeksizin, çalmadık kapı bırakmadılar. Öyle la, Yuvarlak Masa Konferansında 1471er meselesinin de görüşüleceğinin açıklanması üzerine, M.B.K. üyeleri ve siyasi parti liderlerine 25 Ağustos tarihini taşıyan şu mektubu gönderdiler:

"... Haksızlıkla savaşmayı amaç edinen derneğimiz, bu vesile ile 147 öğretim üyesine hiçbir savunma hakkı tanınmaksızın yapılan tasarrufun adalet tarihimizde daima bir yara olarak kalacağını gözönünde tutarak, düzeltilmesi hususunda gereken gayretin esirgenmemesini M.B.K. üyelerine ve parti liderlerine hatırlatmayı bir borç bilir."

147' lerin çilesi

Üniversltelere tırpan atan 114 sayılı kanunun 4. maddesi, 147'lerden istiyenlerin hemen, istemiyenlerin ise, başka görevlere tâyin edilmedikleri takdirde, altı ay içinde haklarında 5434 sayılı kanun gereğince emeklilik işlemi uygulanacağını bildirmektedir. Ne var ki, 147'lerin emeklilik durumları pek eğlenceli bir durum arzetmektedir. Bir defa 11 tanesi, esasen, 65 olan yaş hadlerini doldurmuş olduklarından müracaatları üzerine emekliye sevkedilmlşlerdir. M.B.K. İdaresi, daha fazla nedametin tesiriyle kıymetli insanların güç. yetiştiği memleketimizde 147'leri şeref ve itibarlarıyla mütenasip mev kilere atamak suretiyle devlet hizmetine almak için çırpınıp durmuştur. Fakat dâvalarından vazgeçmek niyetinde olmıyan 1471er, parlak teklifleri ellerinin tersiyle iterek, 23'ü hariç, inanılmaz bir mukavemet göstermişlerdir. Resmi vazife almıyan 113 tanesi, aradan bir seneden fazla zaman geçtiği halde, 4. maddeye rağmen hâlâ emekliye sevkedilememişler ve durumları muallâkta kalmıştır. İlk altı aylık müddet zarfında 147'lere, son maaşlarının yarısı ödenmiştir.

Altı aylık müddet, 28 Nisanda bitmiş ve 1471er 11 Mayısta Rektörlüklerden birer mektup almışlardır. Bu mektuplarda, resmi vazife almadıktan takdirde, emeklilik işlemlerinin yapılması için lüzumlu vesikalarla müracaattan isteniyordu. 147' ler derhal toplanıp meseleyi müzakere ettiler. Neticede hepsi Rektörlüklere aynı mealde sert birer cevap verdiler. Butlan ile malûl bir tasarrufa istinaden emeklilik işlemi yapılamazdı. Eğer böyle bir yola gidilirse, mesuliyet emeklilik işlemini yapan daireler ve yetkililerine raci olurdu. Rektörlükler 147'lerin dosyalarına mektuplarını iliştirip Milli Eğitim Bakanlığına gönderdiler. Milli Eğitim Bakanlığı Rektörlüklere iade etti. Rektörlükler de Emekli Sandığına havale ettiler. Emekli Sandığı, "Onay yoktur" gerekçesiyle Rektörlüklere geri gönderdi. Hiçbir yetkili şahıs veya daire, 147'lerin emeklilik işlemini re'sen yapmağa yanaşmadı. Ya istemedi, veya cesaret edemedi. Rektörler, "114 sayılı kanunu yürütmekle görevli olan Milli Eğitim Bakanlığıdır. Dolayısıyla emeklilik işlemlerini orasının yapması lâzımdır" diyor, üzerlerinden atıyorlardı. Milli Eğitim Bakanlığı ise, "Üniversitelerin başı Rektörlerdir, onlar yapsınlar" şeklinde mütalâa yürütüyordu.

Altı ayın dolmasından sonra, 147 lerin maaşları tamamen kesildi. Zaten emeklilik işlemlerini yaptırsalardı bile, 25 senelik hizmet devresini doldurmamış olanlar, 65 yaşına gelmeden emeklilik, ikramiye vesair haklarına sahip olamıyacaklardı. Aralarında 25 senelik hizmet devresini doldurmuş bulunanlar da, maddi muzayakaya düşmüş olmalarına, rağmen, haklarının en başta kendilerince inkârı anlamına gelecek emeklilik işlemlerini yaptırmadılar. Meselâ İstanbul Üniversitesinin Rektörlüğünü yapmış koskoca bir ordinaryüs profesör, Ali Tanoğlu, ayda 2 bin 500 liradan sıfıra düşmüş, fakrü zaruret içinde kalmış, fakat gene de boyun eğmemişti. Kimi otomobilini satmış, kimi cırtlağına kadar borca girmiş, kimi başka yollar bulmuştu. Üniversite içinde kalan talihlilerin aralarında topladıktan 40 bin lira muhtaç olanlara dağıtılmış, kısa zamanda tükenip gitmişti. Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç keza 147lerden 70'inin resmi görev kabul ettiğini ileri sürmüştü ama, beyanı gerçeği tam mânasıyla aksettirmiyordu. 147 lerden bazıları ek görev olarak yüksek okullarda da dersler veriyorlardı. Tahtakılıç, ek görevlerini devam ettiren öğretim üyelerini, resmî görev kabul etmiş olarak hesaplıyordu.

Yere düşen cevherler

147'lerden 6'sı, dış memleketlerdeki ölçüleri objektif üniversiteler tarafından yabancı profesör olarak dâvet edilmişti. Bunlardan İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Ord. Prof. ü Mazhar Şevket İbşiroğlunun hikâyesi fevkalâde komik ve acıdır. İbşiroğlu İstanbul Üniversitesinden uzaklaştırılmağa mahkûm edilince, kürsüsü boş kaldı. Batı Almanyadan vaki dâveti kabul ederek yabancı diyarlara gitti. Ne var. ki, İbşiroğlunun yerini doldurmaları için Batı Almanyadan iki profesör dâvet edildi. Şimdi, İbşiroğlu Batı Alman gençlerine, iki Batı Alman profesörü de Türk gençlerine sanat tarihi öğretmektedir!

Ayrıca Amerikalılar, 114 sayılı kanunun kurbanlarından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji Profesörü Tevfik Berkmana, Ortadoğuda açacakları İzotop Enstitüsü-

Üniversite Rektörü Milli Eğitim Bakanı Tahtakılıç ile

Müdavele-i efkâr

nün direktörlüğünü teklif etmişlerse de, er geç sahibi bulunduğu kürsüsüne ve sevgili talebelerine döneceğinden şüphesi bulunmıyan basiretli ilim adamından müsbet cevap alamamışlardır. Berkman, Türkiyenin kanser tedavisinde tatbikat yapan yegâne izotop mütehassısıdır

Yeni kurulan siyasi teşekküller, 147'lere karsı bir iltifat kampanyası astılar. Evvelâ mağdur, ayrıca birer kıymet olan 147'ler, kadrolarına şöhret celbetme yarışına giren yeni partiler için bulunmaz nimetlerdi. Fakat pek azı kendilerini siyasetin cazibesine kaptırdı. Şaşırtıcı 15 Ekim genel seçimlerinde 147'ler, T.B.M. Meclisine 7 temsilcilerini soktular. İzzet Birand, Celâl Ertuğ ve A. F. Başgil senatör, Zeki Zeren, Abdülhak Kemal Yörük, Kudret Mavitan ve Cevdet Perin milletvekili seçildiler. C.H.P. li Zeren hariç, geriye kalanların tümü de A.P. listelerinden T3,M, Meclisine girdiler. 114 sayılı kanunun ilgası ile ilme ve öğreticiliğe âşık Birand ve Ertuğun Üniversiteye dönecekleri muhakkak gibidir.

Karanlık noktalar

Hemen hemen tamamen aydınlanmış olmakla beraber, 147'lerin damdan düşercesine vazifelerinden uzaklaştırılmalarının sebep ve âmillerinde hâlâ bazı karanlık noktalar kalmıştır. Fikrin öncülüğünü 14'lerden Orhan Erkanlının yaptığı ve sonradan hareketin şimdiki hükümet müşavirlerinden ideal arkadaşı Numan Esin ve Muzaffer Özdağ tarafından benimsendiği hiç kimsenin meçhulü değildir. Ateşli trionun, ilmi kudretleriyle ön plâna geçemiyeceklerine kanaat getiren Üniversiteler içindeki ihbarcılar, iftiracılar, jurnalcılar ve kaydırmacılar tarafından işlenip aldatıldıkları da bilinmektedir. Hattâ artık bunlar adları ile sayılabilmektedirler. 147'ler, dehşetli Alparslan Türkeş gibi içten pazarlıklılar bir tarafa, bilhassa Özdağ, Erkanlı ve Esin gibi saf ve temiz, fakat yanıltılmış vatan çocuklarının suiniyetlerine inanmamaktadırlar. Trio, öğrencilere kulak vermediklerini 147lere ısrarla söylemişse de, şimdi yurtlan dolaşıp onları da dinledikleri meydana çıkmıştır.

147lere hâlâ, Ord. Prof. Halil Arslanlı ve doçent Şinasi Güçhan gibileri resmen müracaat etmiş olmalarına rağmen, cezalandırılma sebepleri açıklanmamıştır. Fakat bazıları, meselâ doçent Bülent Köprülü, özel olarak öğrenebilme saadetine erişebilmişlerdir. Gerçekten, ortada derme - çatma, küçük parmak kalınlığında yeşil ile mavi arası açık renkli esrarengiz bir dosya mevcuttur ama, halihazırda nerededir, kimdedir, bilen yoktur. Üst kapağı yarım dosyaya uzunca, eni dar birkaç kâğıt iliştirilmiştir. 147'lerden her birinin isminin karşısında üç, dört, beş satırlık âfâki ve çoğu ciddiye alınamıyacak dedikodu mahiyetinde ithamlar sıralanmıştır. Arada bir, "ilmî kifayetsizlik" veya "bütün ilmî neşriyatı hiçbir kıymet arzetmez" şeklinde mesnetsiz ve kesin hükümler de mevcuttur.

Sıddık Sami Onar ve Fikret Narter

Başkent yolcuları

Hukuk Fakültesinden olan Köprülü, azmetmiş, uzun didişmelerden ve Ankaraya kadar gidip günlerce beklemeyi göze aldıktan sonra dehşet saçan dosyayı görebilmiştir. 9 Kasım 1960'ta eski Büyük Millet Meclisi binasının bir odasında İrfan Solmazer tarafından kabul edilmiştir. Tüyleri diken diken, kendininkini oku okumuş, diğer üç arkadaşı hakkındaki hükümlere de dosyada göz atarken içeriye Özdağ, Erkanlı ve diğer birkaç kişi daha girmişlerdir. Özdağın, Erk anlıya:

"— Yahu, ne yapıyorsun?" tarzında çıkışmasından sonra, dosya elinden kaçırılırcasına alınmıştır.

Solmazer, Köprülüyü arkadaşlarına tanıtırken:

"— Bir tane kurban daha" demiştir.

Köprülü, orada bulunan eski M. B.K. üyelerine, hakkındaki yüz kızartıcı ithamların asılsızlığım ispat edince, gözleri yaşaran Solmazer:

"— Bunu içinizden üç kişi yaptı. İkisinin de sesi banttadır" şeklinde konuşmuştur.

Köprülü, o üç kişiyle tek başına kendisinin bir jüri huzurunda yüzleştirilmesini, eğer kaybederse şerefsiz ilân etmelerini istediği zaman, Solmazer:

"— Size istediğiniz işi verelim, dışarıya gönderelim" demiştir.

Köprülünün:

"— Ben Üniversiteye dönmek isterim" demesi üzerine de, Solmazer:

"___ Öyleyse bekliyeceksiniz" şeklinde konuşmuştur.

Dosya o günden sonra sırra kadem basmış, bir daha izine rastlanmamıştır.

Sabırsızlıkla beklenenler

147'ler meselesi, Üniversiteleri hem maddi bünyelerinde, hem de mânevi varlıklarında sarsan bir buhran olmakta devam etmektedir. İçerde kalan öğretim üyelerinde birbirlerine karşı zerrece itimad kalmamıştır. Herkes birbirinden şüphe etmektedir. Öbür taraftan, esasen 27 Ekim 1960 tan öne mevcut öğretim üyesi sıkıntısı, büsbütün ciddileşmiştir. Üniversitelerde öğretim üyesi kadroları neredeyse yarı yarıya münhal* dir. Teknik Üniversitenin 33 profesör, 86 doçent ve 127 asistana, İstanbul Üniversitesinin de 53 profesör, 64 doçent ve 67 asistana ihtiyacı vardır. Açıkta kalan lise mezunları, 147'ler meselesini müzminleştirmiş ve önemini arttırmıştır. Bugün 1000 talebeye bir hocanın isabet ettiği kürsüler vardır.

Üniversiteler, haksızlığa uğramış 147'leri sabırsızlıkla beklemektedir. Meselâ Teknik Üniversite Senatosu, dışarıda bırakacağı hiçbir öğretim üyesi olmadığına ittifakla karar vermiştir. 147'lerden Teknik Üniversitenin hissesine düşen eğitim üyelerinin bıraktıkları boşluklar olduğu gibi, hattâ odaları bile muhafaza edilmektedir. Teknik Üniversiteli 147'ler, İstedikleri zaman odalarına gidip çalışabilmektedirler. Tıp Fakültesi hariç, İstanbul Üniversitesinde de durum aşağı yukarı aynıdır. Sadece Tıp Fakültesinde, bütün kadrolar alelâcele doldurulmuş, 147'lerin binaya girmeleri âdeta yasak edilmiştir.

Bir seneden fazla zaman zarfında, 147'lerden biri, Ord. Prof. Emin Onat vefat etmiş, bir diğeri de, doçent Enver Bostancı ruhi depresyon geçirmiştir.

147'ler, Üniversitelerde bir tasfiyeye değil, ancak bir reorganizasyona, bir reforma ihtiyaç bulunduğuna inanmaktadırlar. Ne var ki böyle bir ameliye, dışarıdan müdahaleye lüzum olmaksızın içeriden yapılmalıdır. Bir kaç defa sukutu hayale uğramış ve ağızları yanmış olan 1471er, elle tutulabilecek işaretlere rağmen karamsarlıklarını muhafaza etmektedirler Ve kısa bir zaman içinde Üniversiteye dönebileceklerine dair ümit besliyememektedirler.

C E M İ Y E T

popüler Madanoğlu paşanın büyük merakı: Elektrikli traş makinaları! Bir dost seyahata giderken "Ne getireyim, paşam?" diye sorsa, traş makinası ısmarlar. Bir iki kere kullandıktan sonra da, başka bir dosta hediye eder. Merakların en masumu bu... Gönül ister ki şu arada paşanın gönlünde traş makinasından başka ve o kadar masum bir başka merak baş kaldırsın: Hatıralarım yazma merakı! İki masum merak, adamın ömrünü doldurmak için fazla mı?

*

Çankayanın gezinti yerine (tâ tepededir) artık Hyde Park ismi verildi, Hyde Park'ta, biliyorsunuz, hâtipler konuşur, halk etraflarına toplanır ve emniyet kuvvetleri sâdece seyirci kalırı

Gürsel paşa burada halkın arasına girdiği ve sualli cevaplı konuştuğu için buraya bu. isim münasip görülmüş. Patenti meçhul.

Geçen gün eski MBK sinden iki üyenin Hyde Park'a uğrıyacakları tuttu. Gürsel paşa:

"— Ne o" dedi "beni kontrole mi teldiniz?"

İki eski MBK üyesinin ne cevap verdikleri duyulmadı.

*

Cimdi fazilet devrine girdik ya. Girmediğimiz zamanlardaydı. Bir teşkilât vardı.' O teşkilâtta nedense herkes birbirinin karısına, birbirinin kocasına âşık olur, ayrılır, tekrar evlenirdi. Seyirci mizaçlı bir hanım geçen gün şunu söyledi:

"— Erkekleri bilmem, amma kadınlara bakıyorum da, aşk barem derecesine göre oynuyor. Bir tek hanım, kocasından bir alt derecede birine tutulmuyor, hep üste, hep üste.. Bu ne hikmettir?"

Aşkın hikmetinden sual olunmaz ki!...

*

Herkes değişik pozda bu günlerde. Kimi büyük adam pozunda». Kimi küçük adam pozunda (pek küçük adam pozunda olanı yok ya...) Gülek, Meclisi etrafında toplıyacak tek adam pozunda] Bu pozda karar kılmasına AP liler çok yardım ettiler ya... "Hissi" sebeplerden ötürü Güleği baş tacı ettiler. Gülek hâlâ başlarında sağa sola kayan taç halinde...

*

14 lerin Pariste yankılı toplantılarından sonra, Romada da toplanacakları dedikodusu dolaştı. Biri düşündü ve:

"— Memnun oldum, dedi. Bu suretle Roma ataşesi de geri gelir. Şöyle ufak bir turne daha yapsalar Avrupada, bir hayli temizlik yapılır dış teşkilâtımızda..."

Bunu, 14 lere biri bir fıslasa. Ah, bir fıslasa.!..

*

Mehmed Ünaldı Mecliste gazetecilerin gırtlağına sarıldı ya.. O kadar yadırganmasın... Son zamana kadar Mehmed Ünaldının kasap dükkânı vardı. Balmumcudan döndükten sonra (geçim dünyası bu) açmıştı... Tavuk ta satıyordu, üstelik... Aylarca gırtlaklanış gördü, yolunuş gördü... Yolunuş dedik de, Ünaldı ailesinin şirin bir hikâyesi var. Bir gün dükkâna yolunmamış 25 kadar tavuk geliyor. Yoldurmak için 5 lira ödemek lâzım. Son derece hanım kadın olan Bayan Ünaldı, boş yere bu beş lirayı vermemek için sabaha kadar çocuklarının yardımıyla 25 tavuğu çırçıplak yoluyor... Ve model bir tasarruf örneği veriyor. Mehmet 0» naldının yakını bunu anlatırken "İnsanın bir günkü hiddetine göre hüküm vermemeli. Mazbut taraflarına göre hüküm vermeli" diyor.

*

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cumartesi günü Gar Gazinosunu tıklım tıklım dolduran kalabalık birden coştu ve alkış, alışık olunmayan bir kahkaha tufanıyla koptu. Sahnede, mikrofonun önünde genç bir adam vardı. Adı Orhan Borandı ve Ankarada ilk programını takdim ediyordu.

Boran, başkentin pek. özlediği esprileriyle programını bitirirken, göz pınarlarındakl sevinç yaşlarım masasındaki basın mensuplarından bile saklıyamadı. Hassas Boran, basın masasında gazetecilerle şakalaşarak Ankaradaki ilk başarısını tes'it etti. Masa pek doluydu. İspanyol komiği Moreno ve meşhur falcı Habubi masanın neşe kaynağı oldular.

*

Her mesleğin kendisine göre tehlikeleri vardır ama, anlaşılıyor ki en tehlikelilerden biri de dedikodu yazarlığı. Bunun delili, Milliyetin Leyla Erduranının başına ikide bir gelenler. Bundan bir müddet önce kadıncağızın üzerine bir "Sosyete Hanımı" saldırmıştı. Bu sefer Leyla Erduran, bir "Sosyete Beyi"nin "fiili tecavüz Ve hakaret'ine herkesin ortasında maruz kaldığı iddiasıyla mahkemeye koşmuş bulunuyor. Dâvalı: Reşit Eğeli! V. C nin, bir eski transfer kıymeti...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sömürgecilik

Birleşmiş-Milletlerde

Bitirdiğimiz hafta içinde Birleşmiş -Milletler Genel Kurul çalışmalarının başlıca konusu, sömürgeciliğe son vermek, sömürge aleyhtarı kampanyayı hızlandırmak olmuştur. Genel Kurul umumi heyeti gibi, 1 Numaralı Siyasi Komisyon, Özel Siyasi Komisyon ve nihayet Vesayet Komisyonu özel şekilleriyle hep bu mesele ile meşgul olmuşlardır.

Meselenin Genel Kurulda daha geçen oturum devresinden itibaren bir takım prensip kararlarına yol açtığı hatırlardadır. Bunlardan biri, sömürgelere bağımsızlık veilmesini isteyen çağrıdır ve bir Sovyet teşebbüsü olarak ortaya çıkmıştır. Diğeri "Bağımsızlık; için Birleşmiş-Milletler programı"dır ve Amerika tarafından teklif edilmiştir. Aynı programı bu yıl Nijerya benimsemiş bulunmaktadır.

Bunun yanında, bu oturum dönemi başladıktan bir müddet sonra Sovyet Rusya yeni bir tasarı sunmuştur. Bunda 962 yılının sonuna kadar sömürgeciliğin her şeklinin ve her türlü tezahürünün kesin olarak ve kayıtsız şartsız tasfiyesi istenmektedir. Tasarıda aynı zamanda bu iş için gerekli tedbirler sıralandıktan sonra, bunların tatbiki ile vazifeli üçlü bir komisyon kurutması ve bunun biri Batılı, diğeri Sovyet blokundan ve nihayet üçüncüsü de tarafsızlardan bir mümessilin iştiraki ile teşekkül etmesi ileri sürülmektedir. Bu yüklü program ile geride bıraktığımız hafta sömürgeler hakkındaki çalışmalarına başlayan Genel Kurul umumi heyeti kısa zamanda bir soğuk harp meydanı olmakta gecikmemiş, Sovyet delegelerinin Batıya yönelttikleri ağır ve acı ittihamlara Batılı delegeler aynı şiddetle cevap vermekten geri kalmamışlardır.

Bu arada en çok hücuma mâruz kalanlar Angolada iki seneden beri yerli halka karşı bir imha savaşına girişmekle ittiham olunan Portekiz, Cezayırde yedi yıldır kan dökülmesine sebep olan Fransa ve nihayet bu müstemleke savaşlarım desteklemekle ittiham olunan Birleşik Amerikadır. Sovyet delegesi Lapin'in iddiasınca bugün artık Amerikanın desteği olmadan hiç bir müstemleke rejimi yürütülemez. Eğer Amerika bu müstemlekecilere müzahir oluyorsa, bunun sebebi ittifaklarıdır.

Komisyonlarda

Genel Kuruldan başka Vesayet Konseyinde de aynı konu vardır. Fakat buradaki müzakere ve mücadele daha özel bir mahiyettedir. Denizaşırı toprakları hakkında Birleşmiş-Milletlere rapor vermesi gereken Portekiz, bu vecibeyi yerine getirmediği için âdeta yargılanmakta ve hakkında ciddi ve sert kararlar alınması tehlikesine mâruz bulunmaktadır. Gerçekten Portekiz, Angola, Mozambik ve diğer sömürgelerini idare ediş, daha doğrusu edemeyişi yüzünden bugün Birleşmiş-Milletlerde Güney Afrika ile beraber en ağır ittihamlara göğüs germek zorundadır.

Güney Afrikanın dâvası ise, Özel Siyasi Komisyonda görülmektedir. Birleşmiş milletlerin resmî ihtarına rağmen ırk tefriki politikasına bütün hızı ile devam eden ve son seçimlerin kendisine sağladığı zaferden de cesaret alan beyaz hükümet, bununla beraber, dünyanın geri kalan kısmı ile irtibatını kaybetmek tehlikesiyle karşıkarşıya bulunmaktadır. 30 kadar Asya ve Afrikalı delegasyon, verdikleri karar tasarısında Güney Afrikaya politik ve ekonomik müeyyide tatbikini istemektedirler. Bir kısım itidal taraflıları, bu arada İngiliz delegesi sert müeyyidelerin tatbikinden daha kötü neticeler doğabileceğini ileri sürmektedirler. Bir kısım temsilciler de, Güney Afrika Birliğini Birleşmiş-Milletler teşkilâtından çıkarmanın, korunmak istenen hakların tamamen kaybedilmesine müncer olacağını iddia etmektedirler.

1 Numaralı Siyasi Komisyon ise, nükleer 'denemelerin durdurulması müzakereleri münasebetile sömürge meselelerine endirekt olarak temas etmektedir. Komisyona, Afrikanın nükleer silâhlardan tecrit edilmesini, bu kıtada nükleer deneme yapılma-

MÜSTAKBEL DOĞU AFRİKA FEDERASYONU

masını ve bu çeşit silahların depo edilmemesini, hattâ transit olarak dahi geçirilmemesini isteyen bir karar tasarısı sunulmuştur.

Müsbet noktalar

Birleşmniş-Milletlerin dört organında da sömürgeler meselesinin müzakeresini Sovyetlerin büyük ölçüde istismar ettiği şüphesizdir. Bu çetin tartışmaların ve karşılıklı suçlamaların milletlerarası gerginliği azaltacak mahiyette olmadığı, aksine, elektrikli havayı infilâke hazır bir bale getirdiği de bir vakıadır. Ancak Sovyetlerin ve bir kısım Asya ve Afrikalı memleketlerin sert hücumları yanında, sömürgelikten kurtuluş tarihleri henüz pek yakın olan bazı memleketler delegelerinin, bu arada -Hindistan ve Seylanın övülecek bir itidal ve olgunluk gösterdiklerine de şahit olunmaktadır.

Meselâ Seylan delegesinin, sömürgecilik ve sömürge aleyhtarlığını soğuk harp konusu yapmamak lâzımgeldiği hususunda veciz ve ölçülü konuşması bunun delillerinden biridir. Yine ayın delegenin sömürge idaresi altında veya muhtar olmayan topraklarda yaşayan halklara dair verdiği rakamlar da enikonu ümit vericidir. Bu izahattan anlaşıldığına göre, muhtar olmayan bölgelerde yaşayan halk 1946 da 800 milyondu. Bugün ise bu rakam 50 milyona düşmüştür. Fakat yine de, halen muhtar olmayan bölgelerin sayısı 70 kadardır.

Öte yandan, sâdece Afrika kıtasında bu yıl sonundan evvel veya biraz daha sonra ve fakat herhalde en kısa zamanda bağımsızlıklarına kavuşmaları kararlaştırılmış yarım düzineden fazla muhtar olmayan bölge vardır. Bilhassa Doğu ve Orta Afrikada kurtuluş hareketleri idealist ve basiretli liderlerin başkanlığında sâdece ilerlemekle kalmayıp, fakat aynı zamanda ve daha şimdiden bir federasyon fikri de gelişmiş ve bu müstakbel federasyonun hudutları da belirmiştir. Bu arada Tanganika hakkında bitirdiğimiz hafta Birleşmiş-Milletlerden çıkan karar da, hareketin nasıl hazırlandığını göstermektedir. İngiliz mandası altında bulunan ve geçen Mayıstan beri nisbi bir muhtariyetten faydalanmaya başlamış bulunan 9,5 milyon nüfuslu Tanganikanın bağımsızlığa kavuşma günü 9 Aralık 1981 olarak tesbit edilmiştir.

Darüsselam randevusu

Tanganikanın ehemmiyeti, Doğu Afrikanın en kalabalık memleketi olmasından değildir. Hattâ, tabii servetlerinden de değildir. Bu ehemmiyet, memleketin başında Julius Niyerere adlı çok nüfuzlu bir liderin bulunmasından ve Tanganikanın bir federasyon için çekici ve toplayıcı bir merkez olma istidadından ileri gelmektedir. Nitekim geçen yaz, Tanganikanın merkezi olan Darüsselamda Kenya, Uganda, Tanganika, Niyasaland ve Mozambik liderleri arasında yapılan ve o tarihte basının dikkatini çekmeyen bir toplantıda müstakbel federasyonun temeli atılmıştır. Bu federasyonun çekirdeğini Tanganika, Uganda, Kenya ve muhtemelen Niyasaland teşkil edecektir. Portekiz sömürgesi olan ve siyasi kıpırdanmalar içinde bulunan 6 milyon nüfuslu Mozambik ile Somali ve Ruanda Urundinin sonradan iltihakları beklenmektedir. Tanganika açıklarında bulunan Zengibar adalarının federasyona iltihakı ise şüphe götürmez. Fakat Somali gibi Zengibarın da bağımsızlık mücadeleleri değişik faktörler taşımaktadır. Bu memleketlerde yerli halkın mücadelesi beyazlara karşı değil, Araplara karşıdır.

Nitekim Kuzey ve Güney Rodezya ile üçlü bir federasyon teşkil etmiş olan Niyasalandın dâvası da bir başka çeşittir. Bu yıl sonundan evvel bir nevi muhtariyete kavuşacak olan Niyasaland tamamen zencilerden müteşekkil bir hükümet tarafından idare edilecektir. Bu ise Kuzey ve Güney Rodezyadaki beyazları ve beyaz hükümetleri çıldırtmaktadır. Niyasalandın çilekeş siyasi lideri Hastings-Banda, Doğu Afrika federasyonu fikrini ilk ortaya atan adamdır. Niyasaland, Rodezya federasyonundan ayrılacaktır. Bu konuda Londra, Niyasalandı haklı görmekte ve desteklemektedir. Bu yüzden de mücadele Londra ile Rodezya federasyonu Başbakanı Sir Roy Welenski arasında cereyan etmektedir. Sir Roy anayasa meselelerini konuşmak üzere halen İngiltere başkentinde bulunuyor. Başbakan burada bir beyanat vermiş ve Afrikadaki bütün kurtuluş hareketlerini "Siyah ırkın üstünlüğü" iddiasına dayanan bir nevi faşizm diye adlandırmıştır. Hem Sir Roy'a göre, bağımsızlık ne demek oluyormuş? İşte, Kongodaki durum bunun ne feci bir anarşi olduğuna kâfi delil değil mi imiş?

Sir Roy'un ifadesi tabii kimseyi aldatamıyacaktır. Kongo bugünkü duruma düşmüş ise, bunun sebebi, Welenski'nin iddia ettiği gibi "Zencilerin aklı kısa olması" değil, bir takım beyazların, menfaatlerini kaybetmemek veya yeni çıkarlar bulmak için fazla sivri akıllı davranmış olmalarıdır. Kongodaki Çombenin, beyazların kuklası olan Katangalı zencinin ittifakından hiç de yüksünmeyen Rodezya hükümetinin, kendi toprakları üzerinde düşürülen uçakta can veren Birleşmiş-Milletler Genel Sekreteri Hammarskjold'un sorumunu henüz omuzlarından atamamışken Kongodan bahsetmesi de ayrı bir rezalettir.

Afrikada bir vaha

Siyah kıtanın Batısı ve Güneyinde Kongo, Angola, Güney Afrika Birliği ve bu birliğin kontrol ettiği topraklarda durumun hiç de iç açıcı olmadığı şüphesizdir. Bu bölgelerin çoğunda sömürgecilik son ve mezbuhane savaşını vermektedir. Buna mukabil yarın bir federasyonun teşkiline müsait olan Doğu Afrikada durum hissedilir derecede daha ümit vericidir. Bu bölge liderleri hakimiyetleri altında yaşadıkları memleketlerin birinci derecede mesul şahıs ve makamları ile temastadırlar. Meselâ uzun zaman hapiste kaldıktan sonra nihayet hürriyetine kavuşan Kenyalı milliyetçi lider Jomo Kenyatta -Alevli mızrak mânasına gelmektedir- halen İngilterede müzakerededir. Kenyatta, bitirdiğimiz hafta perşembe günü verdiği beyanatta, istiklâl ve federasyon fikri üzerinde ısrar etmiştir.

Böyle bir federasyon kurulacak olursa ve bu kere beyazlar Kongoda düştükleri hatalardan sakınabilirlerse, liderleri biribirlerine karşı kışkırtmak, ayrılık hareketleri yaratmak gibi cinayetlerden ellerini çekebilirlerse, o zaman Doğu Afrikanın kaynayan siyah kıta üzerinde bir vaha olması, bir istikrar bölgesi haline gelmesi ve bu istikrarın diğer bölgelere de zamanla sirayet etmesi hiç de imkânsız değildir. "Julius Niyerere-Hastings Banda- Jomo Kenyatta" ekibi bugün için çok şey başarmaya kadir görünmektedir.

AKİS - Reklam -246

Ankara

Giyim bilgisi

Gri tayyörlü, beyaz inci kolyeli çok zarif bir hanım, dinleyicileri al selâmladı ve oturduğu yerden ağır ağır konuşmaya başladı:

"— Konumuz giyimdir. Bugün size giyimin üç önemli faktöründen bahsedeceğim,"

Türk Kadınlar Birliğinin Necatibey caddesindeki şirin lokalini tıklım tıklım dolduran Ev Ekonomisi Kulübü üyeleri, gri tayyörlü hanımı sessiz soluksuz dinlemeye koyuldular. Ankaranın en yetkili ağzından giyim bilgisi edinebilmek, doğrusu kaçırılacak fırsat değildi. Hattâ iki erkek gazeteci de bu fırsattan istifade ederek. Kıs Teknik Öğremen Okulu müdiresi Zerrin Tüzünü dinlemeye gelmişlerdi. Okurlarına faydalı bilgiler vermek istiyorlardı.

Zerrin Tüzün dinleyicilerine bükere daha gülümsedi ve:

"— Giyimin en önemli faktörü, modadır" diye söze başladı.

Sonra şöyle devam etti:

"— Her memleketin kendi mahalli kıyafetleri vardır, fakat bugün artık moda bütün dünyanın kabul ettiği şekilde bir merkezden, Paristen idare edilmektedir. Paris, mahalli kıyafetlerden, muhtelif memleketlerdeki milli kıyafetlerden ilham alır, fakat modanın değişen kanun ve kaidelerini kendisi yapar. Bir insanın iyi giyinebilmesi için modayı takip etmesi şarttır. Daha sonra anlatacağım gibi, giyimin modadan başka faktörleri de vardır ve iyi giyinmek modayı körükörüne takip etmek değildir. Ama, meselâ etekler diz kapağında iken bilek hizasında giyinen bir kadın, toplulukta elbette aykırı kaçacaktır. Makbul olan, modayı bilmek, onu ölçülü ve şartlarımıza uygun seklide tatbik etmektir.

Günün modası

Bu mevsim için kumaş olarak tweed'ler, ekoseler, kendiliğinden çizgili yünlüler ve öğleden sonra da kadife ve kadifeye benzer kumaşlar çok modadır. Renkler daha ziyade canlıdır. En çok aranan renkler, acı bir yeşil, canlı bir sarı, kırmızı ve mavinin lâciverde kadar uzanan muhtelif tonlarıdır. Hiçbir zaman yerini kaybetmiyen siyah, gene çok gözdedir. Spor kıyafette tayyör, gene ye» rini muhafaza etmektedir. Tayyör ceketlerinin boyu bir ara uzama temayülü göstermişse de, tutunmamıştır. Bazı tayyör ceketlerinin belleri hafifçe oturmuş, bazıları oturmamıştur. Belleri hafifçe oturan ceketlerin etekleri aşağıya doğru klşumsu kesilmiştir. Diğerlerinin etekleri düz hatlıdır. Spor elbiselerde dikişler ve büyük cepler göze çarpmaktadır. Mantolarda göze çarpan şey, kendi kumaşlarından yapılmış eşarplardır. Tayyörler üzerinden giyilen spor mantolar tayyörlerle aynı kumaştan ya» pılmıştır ve çok pratiktir. Öğleden sonra mantoları ise çok boldur. Kollar bedenle beraber kesilmiş olanlar, ar» kadan daha ziyade bir kap manzarası göstermektedir. Abiye elbiseler* de büzgüler, drapeler çok modadır. Bu senenin özelliğini yapan şey, verev hattır. Verev bat, bele oturmayan elbiselere bile vücuda intibak eden bir hal vermektedir. Yumuşak ve çok kadınvâridir. Elbiselerin dekolteleri önden ziyade arkadadır. Bir yanı digerine benzemiyen elbiseler, tek omuzlu elbiseler de çoktur ve asimetrik denilen modayı temsil etmektedir. Gece elbiseleri hemen daima uzundur, Kısalarına pek az rastlanmaktadır. Uzun ve dar hatlı yeni gece elbiselerinin bazıları diz kapaklarından itibaren bolluk ve zenginlik kazanmaktadır. Gece elbiseleri için gözde kumaş simli, ağır brokarlardır. Aynı kumaşlardan yapılan gece mantolarınm özelliği, bu yıl, kürkle kaplı oluşlarıdır. Bu yılın bir özelliği de, kürkün her yerde hazır ve nazır oluşudur. Etek uçlarında, kollarda, yünlerde, akla gelebilecek her yerde kürk vardır. Kürk şapkalar bilhassa modadır. Astragan kürkün modası geçmiştir. Onun yerini lutr almıştır. Traşedilmiş ve âdeta kumaş haline getirilmiş vizon, özellikle traş edilmiş beyaz vizon çok modadır. Şapkalar kenarsızdır ve yüzü çerçeveleyecek, kadım güzelleştirecek şekilde arkaya doğru giyilebilmektedir. Öğleden sonra için vualetli şapkalar gene meydana çıkmıştır. Ayakkabıların bumu sivri değil, karedir. Çantalar orta boyludur. Kolyeler uzun olmayıp, birkaç sıra halinde boynu sarmaktadır. İnci, bilhassa iri inci çok gözdedir.

Fiziki durum ve yaş

Moda giyimin birinci faktörüdür ama, körükörüne takip edilen moda insanı güzelleştirmez ve körükörüne modayı takip eden kadın hiç te güzel ve iyi giyinmiş sayılamaz. Herkesin bir vücut yapısı vardır. Model seçilirken ilk dikkat edilecek nokta, işte bu yapıya uygun bir model seçmektir. Meselâ, çok kısa boylu bir kadın, çok fazla usun topuklu ayyakkabılar ve çok uzun bir şapka ile kısalığının göze çarpıcı bir nal alacağını bilmelidir. Kalçalı bir kadın modadır diye elbisesinin kalça kısmına fiyonklar

oturtmamalıdır. Meselâ Jüpon modası varsa, yaşı kırkı geçmiş bir hanım sokakta bol ve kabarık Jüponlu elbiselerle gezmemelidir. Her insanın modayı kendisine uydurması şarttır.

Modayı fiziki yapısına ve yaşına göre âyarlıyan kadın, onu içtimai durumuna da uydurmak zorundadır. Yaşadığı hayata uygun elbiseler seçmezse, ihtiyacı olduğu zaman giyinecek elbise bulamaz. Meselâ, çalışan bir kadın bürodan çıkıp çaya gidecekse, bu yılın modası olan acı yeşil yerine daha az göze çarpan bir renk seçmekle isabet edecektir. Çünkü acı yeşil, büroda hoş durmıyacaktır. Halbuki o elbiseyi yalnızca çayda giyecek olan bir başka, kadın, bu rengi kolayca seçebilecektir. Modayı tatbik ederken bütçenizi düşünmeniz, yalnız bütçeniz bakımından şart değildir. Senelerce giyinmeğe mecbur olduğunuzu bildiğiniz bir mantoyu çabuk modası geçecek bir biçim ve renkte seçerseniz, elbette ki seneye iyi giyinmiş olamıyacaksınız. Mahdut gelirli isek, sık sık yeni kıyafetler yapamıyacaksak, dikkat edeceğimiz şey, fazla göze batmayan kumaşlar ve biçimler üzerinde durmaktır. Bunlara, her çıkan modada yer vardır ve ufak tefek değişikliklerle bunlar dalma zamana uygun hale getiritebilinir."

Zerrin Tüzün konuşmasını bitirince, üyeler kendisini sual yağmuruna tutuverdiler. Tüzün hepsini ayrı ayrı cevaplandırdı. Hattâ üyelere, modası geçmiş elbiseleri nasıl kullanabileceklerini bile çok pratik şekilde anlattı.

Gençlik Kulüpleri

Jale CANDAN

Vaktiyle, otomobil çalan, kasa soyan, korkunç ve tehlikeli şakalar icat ederek vakit geçiren, dudakları sigaralı, sokaklarda başıboş dolaşan, okuldan kaçan çocuklar bize başka bir dünyanın çocukları gibi gelirdi. Hakikaten de biz bu müstesna yaratıkları daha çok amerikan filmlerinde seyreder, hikâyelerini yabancı dergilerde okurduk.

Göz açıp kapıyacak kadar vakit geçmedi, birgün bu gençleri karşımızda buluverdik! İstanbulda bir gece, yarısı meydana çıkıp şakacıktan otomobil kazası yaparak sâkin bir mahalle halkının yüreğini ağzına getirdiler. Çeteler kurdular, sigarayı dudaklarından düşürmeyerek kendilerine has pozlarla sokaklarda başıboş dolaşmaya başladılar. Otomobil çaldılar, yakalanınca dövüştüler. Gazetelerde bu havadisleri okuyunca ürperdik, fakat gene de müstesna çocuklardır diye düşündük. Ama birgün, bir de baktık ki arkadaşımızın onaltı yaşındaki akıllı uslu oğlu günde bir paket sigara içiyor, okula asıyor. Komşumuzun tertemiz çocuğunun adı bir otomobil hırsızlığına karışmış. Kendi çocuğumuz, tanıdığımızı sandığımız çocuk, meselelerle dolu...

Ne var ki, bu çocuklara biraz yaklaştığımız zaman, meselenin sandığımızdan daha basit ve daha az korkunç olduğunu görüyoruz. Gençler bazen vahim sonuçlara varan hareketlerini saf niyetlerle, çoğu zaman can sıkıntısından, bilgisizlikten, istikametsizlikten yapıyorlar. Bunun bir toplum için elbette ki küçümsenecek bir tarafı yoktur.

Bugün birçok gençler, boş zamanlarını nasıl geçireceklerini bilmediklerinden şikâyetçidirler. Onları meşgul etmek, boş zamanlarını iyi geçirmeye alıştırmak lâzımdır. Bu, birçok imkânlara dayanan birşey olmakla beraber, eğitimle de yakından ilgilidir. Çocuk küçük yastan itibaren birşeyler yaratmaya, kendi kendine teşkilâtlanmaya alıştırıl malıdır. Bu terbiyeyi verecek olan yer, okuldur. Çocuk, okulda toplum içinde yaşamasını, teşkilâtlanmasını, topluluk içinde konuşup fikirlerini savunmasını ve fikir sahibi olmasını, kısaca, iyi bir vatandaş olmayı öğrenmelidir. Gençlik kulüpleri açmak için muhakkak devlet babadan tahsisat beklemeye lüzum yoktur. Bunu aileler ve çocuklar elbirliğiyle, en basit ve pratik şekilde kendi mahallelerinde halledebilirler Yirmi genç bir araya gelir, kendilerine, zamanla değişecek idareciler seçer, faaliyet programları hazırlarlar. Çocuklar sıra ile evlerde toplanır veya ailelerin yardımıyla kendilerine devamlı bir oda bulurlar. Kahvehanelere sarfedilen parayı daha iyi bir şekilde kullanmasını da böylece öğrenmiş olurlar. Toplu hale gelen çocuklar şehirdeki kütüphanelerden, sanat müesseseleri ve spor kulüplerinden de daha çok istifade eder, toplu halde yaz kamplarına katılır, organize eğlenceler hazırlar ve, âvârelikten kurtulurlar.' Tabii bu iş için gençlerin yöneticilere ihtiyaçları vardır.

İstanbulda iklbuçuk senedir çok başardı şekilde faaliyet gösteren Rekreasyon -boş zamanı değerlendirme- Derneğinin, Yardımseverlerin ve daha birçok derneklerimizin bu işe el atmaları ve biraz da gençlere imkân hazırlamaları, lükse kaçmıyan nümune gençlik kulüpleri açarak onlara yol göstermeleri mümkündür.

Gençlik kulüpleri gençler için elzemdir. Ne var ki, bu konuda henüz ilk adım bile atılmış değildir.

K İ T A P L A R

Fotoğraflarla Paris

(Güneş Karabudanın fotograf albümü, Jacaues Prêvert'in şiirleriyle, Svenskt Djuptryck yayınevi, Stockholm, 1961, 124 sayfa, 62 resim).

Güneş Karabuda bir Türk foto' muhabiridir. Birkaç yıldan beri, eşinin memleketi olan İsveçte çalışmaktadır. Eşi ile birlikte sık sık Türkiyeye gelmekte, İsveç Televizyonu için Anadoludan filmler, eşinin Türkiye hakkında yazdığı kitaplar için de resimler çekmektedir. Galatasaray Lisesinden sonra bir müddet Pariste okuyan Karabuda, Pariste bulunduğu yıllarda ünlü Fransız şairi Jacgues Prêvert ile de arkadaş olmuştur. Biri, şairden öteye büyük şair, öteki, foto muhabirinden öteye sanatkâr fotografçı olan iki arkadaş, bundan iki yıl fince anlaşarak bir Paris albümü hazırlamayı kararlaştırmışlardır: Güneş Karabuda, albümün fotograflarını çekecek, Prevert de bu fotografları, Paris üzerine yazacağı bir şiiri» ayrıca değerlendirecek... Aşağı yukarı iki yıl Önce yapılan bu pazarlık bugün gerçekleşmiş ve ortaya gerçekten dört başı mamur bir eser çıkmıştır.

Parisin bugüne kadar pek çok fotograf albümü hazırlanmıştır. Bu albümleri hazırlayanlar arasında dünyanın gerçekten büyük fotograf ustaları vardır. Ama cesaretle denebilir ki Güneş Karabudanın objektifi ile tesbit edilen Paris, daha önce daha başka objektiflerle tesbit edilen Parislerden hiç de geri kalır durumda değildir.

62 ayrı poz ile Parisin muhtelif özelliklerini dile getiren Güneş Karabudanın her biri birer makale kadar geniş anlamlı fotograflarından sâdece birkaç tanesinin konularım sıralamak dahi, bu genç Türk sanatçısının perspektifinin ne kadar geniş olduğunu göstermeye yeter.

Albümü açtığınızda, karşınıza ilk çıkan fotograf Sen nehri kıyısında bir rıhtım üstünde öpüşen bir çiftin fotografıdır. Rıhtımdan nehre inen bir merdivenin basamaklarına ilişmiş, birbirlerine Kenetlenmiş bir kadın ve erkek.. Yosunlu merdiven basamakları, sâdece birkaç dalı objektifin içine girebilmiş Ur salkım söğüt, rıhtımın ön cephesinde kanala açılan durgun, arka cephesinde ise akan coşkun bir su.. Merdiven basamaklarının yanında, şatların, mavnaların ve römorkörlerin bağlanması için rıhtımın betonlarına tesbit edilmiş bir demir halka ve öpüşen çiftin hemen üç adım ötesinde, öpüşenleri dahi rahatsız etmeyen, böyle sahnelere ba-ını bile çevirip bakmayan ve uzakları seyreden bir tek erkek... Paris erkeği... Bu, "Fotograflarla Paris" albümünün ilk fotografıdır. Bir başka fotografta, arkada siluet halinde Panthêon görünen damlar üstünden bir Paris, azıcık gri, azıcık flû bir fotograf... Parisi hiç görmeyenlerin, adını sâdece kitaplarda okuyup, hafızalarına sadece filmlerde gördükleri Paris sahnelerini sokanların bile, "İşte Paris!" diyebilecekleri son derece sâde görünüşlü, ama ustalıkla çekilmiş bir Paris manzarası... Albümün sayfalarım çevirdikçe, yüzdeyüz Parisli olan daha birçok fotograf şaheseri: Bir otobüsün önünde ayak üzeri iki satır dedikodu yapıveren iki yaşlı Parisli kadın... Mahalle içinde, balkonların ve pencerelerin dibinde akordeon çalarak dilenen bir Parisli ihtiyar ve onu merakla seyreden bir yumurcak... Parisin ara sokaklarından birinde, gece vakti sarmaşdolaş yürüyen bir çiftin arkadan, hayal gibi görünen siluetleri.. Sisli bir havada Sen nehri üzerindeki köprülerden birinin kemerinin altından geçen bir sandal... Türkiyede alışılmamış ölçüde büyük afişler önünde tezgâhını kurmuş, müşterisizlikten kitap okuyan bir ihtiyar seyyar satıcı... Sisler içinde kaybolmağa namzet bir Eyfel kulesi... Lâternasını öttüren bir sakallı yahudi... Sonu yokmuş gibi görünen bomboş bir asfaltta polisten yol soran bir adamın kuşbakışı görünüşü... Eyfel Kulesindeki Ur anahtar deliğinin arkasına dayanmış objektifle tesbit edilmiş olan geometrik düzgünlüğe sahip Nato sarayı ve önündeki geniş bulvar... Gecenin koyu karanlığında ışıl ışıl ışıklar içinde Hürriyet Abidesi ve altından geçen ışık çizgileri halindeki taşıtlar... Parisi Paris yapan bir mankenin üstünde yapılan bir prova... Açık havada birbirlerine sarılmış vaziyette dans ederek 14 Temmuz Bayramını kutlayan Parisliler... Meryem Ananın loşluğunda yakılmış yüzlerce noel mumunun titrek ışıkları önünde ellerini kenetlemiş bir canlı azize... Boulogne ormanlarının yeşillikleri arasında sereserpe uzanıp birbirleri üzerine kapanmış bir çift... Notre-Dame Kâtedralinin büyüklüğü ile insana ürküntü veren mozayık kaplı bir köşesi... Yağmur altında elinde şemsiyesi, leopar kürkü içinde atyarışı seyreden ince topuklu bir Paris güzeli... Gümüş bir tepsinin içinde "ben billûrum" diye bağıran bir şampanya kadehi... Yolun kenarına çöküvermiş iki Paris apaşı... Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur altında şemsiyesinin siperinde kaçacak delik arayan Ur adamın cam gerisinden tesbit edilmiş hali... Bulvar kahveleri» Otel kapısında müşteri bekleyen bir yosma... Güneşli bir Paris göğü altında, nehir kıyısında, içindeki şarabı az önce bitirdiği şişesini yastık yapıp kıvrılmış yatan bir serseri... Gece ışığında, olduğundan da heybetli Ghamps-Elysee..

Bütün bunlar, Güneş Karabudanın objektifinin alabildiğine kıyasıya, alabildiğine sanatkârane tesbit ettiği Paris sahneleri... Karabuda, objektifini tıpkı bir ressamın fırçasını paletini kullandığı gibi kullanmış, siyahı nereye, griyi nereye, beyazı nereye koyacağını bir sanatkâr titizliğiyle tesbit etmiş.

Stockholm'de basılan "Fotograflarla Paris" albümünün Jacques Prêvert tarafından yazılan şiirleri, değil okunması, adının harflerinin yazılması bile Türk alfabesi ile mümkün olmayan birisi tarafından İsveççeye çevrilmiş. Albümün en sonuna da, Prêvert'in Parisi eldeki fotograflara göre anlatan uzun şiirinin fransızca aslı konulmuş. Böylece albüm, üç milletin halkına birden hitap eder hale gelmiş. Albümü elinize aldığınız zaman biliyorsunuz ki, bu fotograflar, bu Paris, bu albümün içine bir Türk tarafından yerleştirilmiştir. Fotografın milliyeti yok. Tıpkı müzik gibi, tıpkı resim gibi, bütün dünyaya hitap ediyor. İsveçli Albümü eline aldığı zaman resimlere bakıyor. Parisi tanıyor, resimlerin yanında İsveççeye çevrilmiş Prevert'in şiirini okuyor. Partisi daha da çok tanıyor. Fransız için de durum böyle. Albümün fotograflarına bakıyor, "bizim Paris" diyor. Prêvert'i okuyor, "bizim şair" diyor. Biz Türkler ise Albümü elimize aldığımızda, fotograflara bakıyoruz, "Paris ne güzel!" diyoruz. Fransızca bilenimiz varsa, şiiri okuyor, "ne güzel yazmış" diyor. Sonra albümü hazırlayanın adına bakıyoruz, yüreğimiz iftiharla kabarıyor, "fotografları bizden biri çekmiş, ne güzel çekmiş" diyoruz.

Stockholm'de isveççesi, Pariste fransızcası Güneş Karabudanın fotografları ile basılan "Paris Albümü'nden dolayı Güneş Karabuda ne kadar tebrik edilse azdır.

T İ Y A T R O

İstanbul

Kenterler Karacada

Geçen yıl Site tiyatrosunda başarılı bir mevsim geçirmiş olan Kenter Kardeşler topluluğu bu mevsim Karaca Tiyatroda sanat güçlerine daha uygun, her oyunu diledikleri gibi sahneye koyup oynamak imkânını kendilerine verecek bir sahne bulmuş oluyorlar.

Kendine ait bir tiyatroya sahibolamıyan her özel topluluk gibi Kenter Kardeşler topluluğu da, bir mevsim sonra gene bina değiştirmek zorunda kalırlarsa, adları olsun artık değişmesin diye kendilerine "Kent Oyuncuları" adını vermişler. Demek ki patron adı taşımaktansa çalıştıkları kentin oyuncuları olmayı tercih etmişler. İstanbulun en modern, sahne imkanları en elverişli tiyatrosunda Kent Oyuncuları şimdiye kadar teknik bakımdan gerçekleştiremedikleri bir takım reji ve mizansen denemelerine de girişmek fırsatını bulacaklardır.

Kent Oyuncularında "Raşomon"
Çin işi Japon işi, bunu bilen kaç kişi ?

"Raşomon" kapısı

Bunu, Kent Oyuncularının ilk oyunu olarak görülen "Raşomon" açıkca göstermektedir. Yıldız Kenter, Karaca Tiyatro sahnesinin imkânlarım elde eder etmez, dekor, ışık ve mizansen bakımından öylesine rahatlamış ki, seyirciye pitoresk bir çevre içinde renk, ışık -ve müzik- ziyafeti çekmekten kendini alamamış. Doğan Akselin zengin dekor ve kostümleri, Lûtfi Akadın çok iyi düzenlenmiş ışıkları arasında, göz kamaşmadan, seyirci kendini eski Japon başkenti Kyotonun şimdi bir viranelik haline gelmiş olan eski kapısında buluyor. Hırsızların, soyguncuların gizlendiği, cesetlerin atıldığı bir virane...

"Raşomon" bir Japon hikâyesinden Fay ve Michael Kanin'in çıkardıkları hoş, değişik bir piyes. Bir defa değil, üstüste birkaç defa, hem de her defasında vaka başka bir açıdan, başka bir gözle görülerek, başka bir yönden, başka bir sonuçla canlandırılarak oynanan bir piyes. Yazar demek istiyor ki, bu dünyada gerçek diye bir şey yok, gerçekler var. Ne kadar insan varsa, o kadar gerçek var! Onun içindir ki ormanda Japon asillerinden bir erkekle karısının yolunu kesen, sonra güzel kadına sahibolup kocayı öldüren haydut Tajomarunun bu çok versiyonlu mÂcerası ilgiyle takibediliyor.

Sahnedeki oyun

Raşomon"u canlı, tempolu bir oyunla, egzotizmini itina ile vererek sahneye koymuş olan Yıldız Kenter, bir versiyonda hayduda zor karşısında râmolan, bir başka versiyonda onu zorla baştan çıkaran iki ruhlu kadım, çok değişik ve cazip bir kompozisyonla yaşatıyor. Müşfik Kenter yakışıklı haydut Tajomaruyu, her versiyona göre, basitliği, vahşiliği, kurnazlığı, cesareti, korkaklığı, çapkınlığı ve sümsüklüğü ile, ayrı aylandırıyor. Koca rolünde Şükran Güngör Japon modeline uygun bir burjuvayı daha çok mimikleriyle mükemmel çiziyor, Genco Erkal Oduncuyu, Kâmuran Yüce, Perukacıyı, Raşomon kapısının sakinlerine uygun tipler halinde, tatlı bir "humour" katarak oynuyorlar. Laurence Rosenthall'ın müziği bu renk ve ses unsurundan örülmüş eseri âdeta tamamlıyor, ona derin bir telkin gücü kazandırıyor. O kadar ki, bu müzik olmadan "Raşomon"u oynamak, en önemli kişilerinden birini çıkarıp atmaktan farksız olurdu.

Ankara

Kurşun yerine konfeti!

Devlet Tiyatrosu ne iyi etti de 65 kişilik Oda Tiyatrosunu bir "deneme" sahnesi haline getirdi! Bu sütunlarda ısrarla lüzumuna işaret edilen bu değişiklik geçen mevsim başındanberi çok iyi sonuçlar vermiş, seyirciye yabancı eserlerle zamanın avant-garde tiyatrosunu tanımak, bu konuda bir fikir sahibi olmak fırsat ve imkânlarım sağladıktan başka genç yazarlara da istidatlarını, hele tiyatroya yeni ifade şekilleri getirme arzularım tatbik alanına koymıya elverişli bir zemin de hazırlamıştır.

Bunun en yem ve başardı örneğini Cahit Atayın yem piyesi "Pusuda"yı seyreden Ankaralılar memnuniyetle görmüş olacaklardır. Oda Tiyatrosu ve bu tiyatroya son iki mev simdir verilmek istenen istikamete hakim olan sanat anlayışı olmasaydı, bir patlayışında kurşun yerine konfeti, ikinci patlayışında konfeti beklerken kurşun saçan tüfeğiyle bu bir perdelik oyun, fantezisinin ve nüktesinin arkasında acı bir memleket realitesini ustalıkla saklayan bu güzel piyes nerde, hangi sahnede ramp ışığına kavuşabllirdi ?

Ek piyesim O'Henry'nin bir hikâyesinden aldığı "Pervaneler"iyle gene aynı sahnede vermiş olan Cahit Atayda mutlu bir gelişme var. Konusunu, tiplerim bu sefer memleket gerçeklerinden, kendi çevremizden almış. Aksiyonunu da didaktizme çok müsait olan bir konuda, rahat ve kıvrak bir akışla yürütmesini bilmiş. Cahit Atay yüzyıllardanberi kasabalarımızı, köylerimizi kemiren bir yaraya kadife bir eldivenle, gülümseyerek parmak basmış. En küçük bir çıkarına engel olanları hileyle, parayla ortadan kaldırtmayı nüfuzlarının ve kurdukları hegemonyanın değişmez şartı sayan derebeyi artığı ağalar saltanatı ile elini kana boyamayı adam yerine konulmanın en kestirme çâresi sanan iptidai bir zihniyetin hicvim yapmış. Hem de kurşun yerine konfeti saçan bir tüfekle, sakat ve çirkin bir zihniyeti gülünç, hale getirerek... Kur-

naz Yılanoğlunun kandırmakta güçlük çekmediği saf Dursuna eski mektep ve mahalle arkadaşı Yaşarı vurdurturken konfeti saçan tüfek, aynı oyun kendi üzerinde tekrarlanınca gerçek kurşun saçarak asıl yılanı yere seriyor. Belki de bu, çok realist bir konu üzerinde çok fantastik bir buluştur. Ama, beş perdelik piyesin, yüzlerce sayfalık romanın, uzun vaızların veremiyeceği dersi bir ân içinde veriyor ve tiyatronun ne yaman bir ifade vasıtası olduğunu da gösteriyor.

Sahnedeki oyun

Asûman Korad, sadeliği içinde derinliği olan bu güzel oyunu Hüseyin Mumcunun zevkli dekoru içinde, yerli rengi vermeğe muvaffak olarak sahneye koymuştur. "Kocaoğlan"da nisbeten kolay bir başarı peşinde koşmuş olan Ahmet Demirel bu sefer işin güç tarafını denemiş ve aksamayan bir köylü şivesi içinde o basit, saf ve zavallı Dursuna kolay unutulmıyacak bir gerçeklik vermiş, onu kusursuz bir kompozisyonla yaşatmıştır.

Yılanoğlunda çok pitoresk bir tip çizmiş olan Çoşkun Kara için de aynı şeyleri söylemek gerekir. Coşkun Kara bu role, kısalığı içinde, çok inandırıcı bir ifade vermiştir. Mustafa Yalçın ise, Dursunun okumuş çocukluk arkadaşı Yaşarda, sade ve rahat bir oyunla başarı zincirini tamamlayan bir halka olmuştur.

Kırk yıl önceki ses!

Oda Tiyatrosu "Pusuda" ile beraber Samuel Beckett'in "Son Band" isimli son yazdığı bir perdelik oyununu da sunuyor.

"Godot'yu Beklerken" yazarının bu oyunu tek kişilik bir oyundur. Krapp adında yaşlı bir yazar olan bu tek kişi, çeşitli ses bandları üzerinden, kırk yıl önceki sesini, kırk yıl önceki arzularım, korkularını, sevinçlerini, umutsuzluklarını dinlemektedir. Bir elinde sayısız çekmecelerden bulup çıkardığı muzlar, bir elinde geçmiş günlerin hatıraları. Krapp'ın bunlardan hangisini, muzları mı, yoksa o eski hatıraları mı yiyerek varlığım devam ettirdiği belli değildir. Kırk yıl önce ses alma makinesi var mıydı? Oyun zamanımızdan kırk yıl sonra mı geçmektedir? Orası da anlaşılamamaktadır. Ama bunun önemi de yok. Çünkü Krapp, ihtiyarlık çağında, kendi kendini dinleyen insandan, şuuraltını konuşturan insandan başka biri değildir.

Sahnedeki oyun

Asûman Korad Krapp'ı olgun bir oyunla oynuyor. Pariste aynı rolü oynamış olan Fransız meslekdaşından tek farkı, role daha filozofça bir edâ, Krapp'ın reaksiyonlarına daha yumuşak bir ifade vermiş olmasından ibarettir.

Biliyor muydunuz?

DEVLET OPERASI SANATÇILARINDAN Suna Korad bazı temsillere -başrolü oynıyarak- katılmak üzere Çekoslovakyaya dâvet edilmiştir. Değerli soprano, Aralık ayının 1'i ile 12'si arasında Prag operasında ve diğer bazı Çek şehirlerinde sahneye çıkacak ve Çek meslektaşlarıyla birlikte temsiller verecektir.

DEVLET OPERASI YAKINDA E. Humperdinck'in "Haensel ile Gretel" operasını sahneye koyacaktır. £5 Kasımda ilk temsili verilecek olan bu Alman operasının rejisini Feridun Altuna hazırlamaktadır. Önemli rollerde Semiha Berksoy ile, tekrar Devlet Operasına girmiş olan Azra Gün vazife almışlardır.

BALE BÖLÜMÜ "LES PATINEURS" Balesinin son hazırlıklarını yapmaktadır. Yeni balede bellibaşlı rolleri Binay Okurer ile Evinç Gürkoç ve Meriç Sümer oynıyacaklardır.

DEVLET TİYATROSU VENEDİK Festivaline dâvet edilmiştir. Bu konudaki yazışmalar sonunda bir anlaşmaya varıldığı takdirde Devlet Tiyatrosu, Paris, Kıbrıs ve Atinadan sonra İtalyaya da gidecek ve her yıl Eylül - Ekim aylan içinde yapılmakta olan "Milletlerarası Venedik Tiyatro Festivali"ne de katılacaktır. Önümüzdeki 196S Eylülünde verilecek bu temsiller için Devlet Tiyatrosunun hangi eserleri hazırlıyacağı belli değildir.

İZMİR DEVLET TİYATROSUNDA temsil edilmekte olan "Baba Evinde Hayat" komedisi afişteki yerini yakında Orhan Asenanın "Kocaoğlan" piyesine bırakacaktır.

BURSA DEVLET TİYATROSUNDA temsil edilmekte olan "İkiz Kardeşim David" komedisi de Ankarada Üçüncü Tiyatroda oynanmakta olan Musahipzade Celâlin "Mâcun Hokkası" ile yer değiştirecek ve evvelce mevsim sonunda Ankarada pek az oynanmış olan "İkisi Kardeşim David Üçüncü Tiyatroda bir müddet tekrarlanacaktır.

DEVLET TİYATROSUNDA İKİNCİ tur eserlerden ilki Refik Erduranın "Cengiz Hanın Bisikleti" isimli komedisi olacaktır. Evvelce İstanbulda Küçük Sahnede oynanmış ve büyük bir başarı kazanmış olan bu komedi İzmirde "Baba Evinde Hayat" ekibi ile hazırlanmaktadır. Rejisini Ragıp Haykırın yaptığı bu telif eserde bellibaşlı rolleri Yıldırım İnal, Yalın Tolga, Ejder Akışık, Tekin Akmansoy, Oytun Şenal, Handan Uran, Meral Gözendor, Elçin Şenil ve Oya Sensev oynıyacaklardır.

DEVLET TİYATROSU RESMİ turne halinde Karabüke gitmiş ve yeni yapılmış olan Yenişehir sinemasında "Kocaoğlan"t oynamıştır. Karabüklü tiyatroseverler için bir sanat ziyafeti teşkil eden bu temsil *Küçük Tiyatronun haftalık tatil günü olan, bitirdiğimiz hafta pazartesi akşamı verilmiş ve büyük bir ilgi uyandırmıştır.*

LÂLE ORALOĞLUNUN BEYOĞLUNDA açtığı "Oraloğlu Tiyatrosu devamlı temsillerine H. İbsen'in "Denizden gelen kadın piyesiyle başlamıştır. Lâle Oraloğlunun sahneye koyduğu eserde bellibaşlı rolleri *Sadri Alışık, Mümtaz Ener, İbrahim Delideniz, Cansen Usman, Burçin Oraloğlu ve Yağız Tanlıcan Dirim oynamaktadırlar.*

KENT OYUNCULARI MEVSİMİN ikinci temsilini Marcel Achard'ın "Apdal Kız" adlı yeni piyesiyle vermişlerdir. Çetin Altanın dilimize çevirdiği ve başrolünü Yıldız Kentetin oynadığı "Apdal Kız" büyük bir basarı *kazanmıştır.*

SİTE TİYATROSUNDAKİ ULVİ Uraz topluluğu ikinci eser olarak Diego Fabri'nin "Gönül Avcısı" komedisinin son prova Zarını *yapmaktadır. Tarık Levendoğlunun dilimize çevirdiği ve baş erkek rolünü Ulvi Urazın oynadığı bu güzel komedinin, evvelce Ankarada olduğu gibi, İstanbulda da büyük bir ilgi uyandıracağı tahmin edilmektedir.*

SİNEMA

Artistler

Torikin ölümü

Marx Kardeşler topluluğu, İkinci Dünya Savaşı sonrası seyircisinin yabancısı olduğu üç komedyenden müteşekkildir: Boyama olduğu daha İlk bakışta belli olan kalın bıyığıyla Groucho, eski püskü silindir şapkasının altından taşan kıvırcık saçları, fıldır fıldır gözleriyle Harpo ve bu iki delibozuğun arasında sürekli olarak bir denge unsuru görevini yüklenmiş, dünyayı umursamaz Chico... Savaştan önce filmleri ardı ardına Türkiyeye gelir ve seyirci, Marx Kardeşleri daha çok "Üç Ahbap Çavuşlar" olarak tanırdı. Bu topluluğun, o sıralarda en yaygın bir başka ikili komik olan Stan Laurel ile Oliver Hardy'ye karşılık, sevilmesinin ve tutunmasının başlıca kahramanı yine Ferdi Tayfur olmuştur.

Marx Kardeşler de, Laurel-Hardy çifti gibi savaş sonlarındaki yıllarda gözden düşmüşler ve sinemadan uzaklaşmışlardır. Nihayet, evvelki hafta içinde kardeşlerden Chico'nun beklenmedik ölümüyle de bu bir zamanların en ünlü komik topluluğu, bir daha bir araya gelmemek üzere dağılmış oldu.

Marx Kardeşler Türkiyede "Palabıyıkyan", Torik" ve "Kıvırcık" adlarıyla vaftiz edilmişlerdir. En yaşlıları olan kısa boylu, esmer, kıvırcık saçlı Chico »Torik-, seyirciyi şaşırtacak derecede tuşlarına hakim bir piyanistti. Sahnedeki oyunlarında ve filmlerinde akla hayale sığmayacak çılgınlıklar peşinde koşan öbür iki kardeşinin arasında her zaman bir denge unsuru rolündeydi. Groucho'nun diğer adıyla Arsak Palabıyıkyan'ın- bütün işi gücü, topluluğun serüvenlerinde kendisine beyin süsü vermek, fakat ortalığı bu yüzden de alabildiğine karıştırmaktı. Harpo, yâni Kıvırcık ise, Groucho'dan da deli doluydu. Olmadık işlere burnunu sokar, bir türlü kurtulamaz, dilsiz rolü oynadığından da derdini kimselere anlatamazdı. Harpo, Groucho'ya nazaran çok daha garip tutkulara sahipti. Herkese kafa tutar, kadınlara oracıkta âşık oluverir, gözünü hiç birşey yıldıramazdı. Ama bir de bakardınız ki, o ele avuca sığmayan dilsiz Harpo birdenbire duygulanıvermiş, nerden bulmuşsa bulmuş, eline boyundan büyük bir harp geçirmiş, kendinden geçerek çalıyor. O anda dünya bir araya gelse, içinde bulunduğu bina yanıp tutuşsa, Harpo'yu harpının başından kimseler ayıramazdı.

Üç. kardeşin de, kendilere has komedi yanları içinde iyiden iyiye yedirilerek verilen hoş tutkuları vardı. Harpo'nun harpına karşılık, Chico da piyano çalardı. Çalgı başında duygulu birer kişi olurlar, seyircilerine başarısız olmayan bir müzik ziyafeti verirler, bu iş bitti mi, deli dolu serüvenlerine bıraktıkları yerden başlarlardı. Topluluğun müzikle ilişiği olmayan tek üyesi, gözlüklü ve boyama bıyıklı Groucho Marx'tı. Kardeşlerini toplar, onlara yeni yeni işler uydurur, bu yeni türedi işlerle de hem kendisinin, hem de berikilerinin başlarım yakardı. Marx Kardeşlerin filmlerinde eksik olmayan birşey de, iki genç sevgiliydi. Birbirlerini seven iki insan, türlü engeller yüzünden birbirlerine kavuşamazlar, araya giren Marx Kardeşler bir çeşit modern Alâeddin masalının devi durumunda engelleri ortadan kaldırıp iki genci birbirlerine kavuştururlardı. Bu yolda yapılacak her türlü savaş onlar için son derece normaldi. Yılmadan döğüşürler, didinirler, sonunda mutlaka zafere erişirlerdi. Filmin sonunda mutluluğa erişenleri görürler, yeni mutlulukları düzenleyecek başka serüvenlere doğru alıp başlarım giderlerdi.

Sonun başlangıcı

Marx Kardeşlerin sahneye ve perdeye getirdikleri komedi anlayışı, o güne kadar sürdürülen Chaplin anlayışının dışındadır. Gerçi, varış bakımından arada belirli bir benzerlik, yok değildir ama, geçilen yol bütünüyle de ayrıdır. "Komik," Mars Kardeşler arasında çokluk ikiye bölünürdü. Chico, pek komiklikten yana değildi. O kardeşlerinin yaptıklarım düzeltmeye, onları doğru olana, daha doğ-

***A.* Mekin ve N.**Yulaç Kanerin "Yedi Günlük **Aşk"ında**

rusu, mutluluk yolunda dikilen engelleri yenme savaşma iterdi. Groucho hareket ve sözle, Harpa yalnız hareket ve mimikle "komik"i sürdürürdü. Yalnız ikisi de kendilerini çizgi üzerine getirecek "beyin"den yoksunlarken, Chico, işe karışırdı.

Marx Kardeşlerin bir başka özelliği de, durmadan kendi kendilerini yenileme çabalarıdır ki, uzun yılar tutunmalarının ve sevilmelerinin tek sebebi bu olmuştur. Başarılarının en önemli yanı, çıkışlarının A. B. D. nin ekonomik buhranı devrine rastlamasıdır. Gerçeği alabildiğine kendi çıkar larına kullanırlar, seyirci için bir çeşit Avuntu kaynağı da olurlardı. Bu, gelecekte aleyhlerine dönecek bir silah da olabilirdi. Nitekim oldu da. Çağın-» dan çok, günün geçici gerçeklerine eğilen Marx Kardeşlerin "komik"i, buhran atlatılıp yeni gerçeklerle karşılaşılınca, hızla eskimeye yüz tuttu. Üstelik, bir süre sonra da Kardeşler yaşlanmaya ve yorulmaya başladılar. Topluluk, birkaç kere dağılma tehlikesi atlattı ve günün birinde de bu tehlikeden yakasını kurtaramadı.

Minnie Marx, uzun yıllar önce çocuklarıyla birlikte Almanyadan Amerikaya göçmüştür. Kardeşlerin yetişmesinde, sahneye ve sinemaya geçip bugünkü ünlerine kavuşmalarında anne Marx'ın emeği sayılamayacak kadar çok ve büyüktür. Anne Marx ve beş çocuğu, şehir şehir dolaşarak gezginci tiyatrolarda önemsiz ve küçük numaralar yaparak hayatlarım kazanıyorlardı. Anne Marx ve Groucho hariç, diğer dört kardeşin her biri bir enstrüman çalmasını öğrendi. Chico, beş kardeşin içinde en yakışıklısı ve en aklı işe yatkın olanıydı. İnatla direttikleri için sahnede başarıya ulaştılar, sonra da Hollywood'a geçtiler. Sinema, onların A. B. D. sınırları içinde gelişen ünlerini bütün dünyaya yaydı ve genişletti.

Filmler

Türk sinemasında Yeniler

Faruk Kenç, Baha Gelenbevi, Şadan Kâmil, Aydın Arakon ve Şakir Sırmalının içinde bulunduğu eski kuşak rejisörlerini, daha sonra Akadların, Erksanların, Karamanbeylerin, Yılmazların, Sedenlerin ve Ünlerin takip ettiği orta kuşak rejisörleri, bir öncekilerin getirip çıkmaza soktuğu Türk sinemasını kurtarma savaşına girişmişler ve her biri kendi yönünden -sevaplarının yanısıra günâhları da vardır- olumlu çalışma örnekleri vermişlerdir. Yalnız, orta kuşak rejisörlerinin bu olumlu çalışmaları hiç bir zaman bir bütünlüğe erişememiş, yarım kalmıştır. Başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere, eski kuşak rejisörlerinin Türk sinemasına ettiği kötülükler, kolay kolay arınacak soydan değildir. Orta kuşak, işte bu çıkmazdan kurtarma ve kötülüklerden arınma savaşında kendi kendini ağır ağır tüketmiş ve yıpranmıştır. Orta kuşak, bir yandan film yapma, bir yandan sinemayı doğru dürüst bir gramere sokma ve bir yandan da iyi sinemanın savaşını yapma zorundaydı.

Geçen yılla gelen ve bu yıl sayılarını üçe, dörde çıkaran yeni kuşak rejisörleri ise, orta kuşağa nazaran yine de pek hazıra konmuş sayılmazlar. Savaşmanın kendilerine tanıdığı film yapma hakkım kolaylıkla yenilere kaptırmak istemeyen orta kuşak, yenileri -eski kuşağın kendilerini karşıladığı gibi- öyle güleryüzle karşılamamıştır. Yeniler, hem eski, hem orta kuşak rejisörleriyle ayrı ayrı uğraşmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, iki kuşaktan daha değişik düşündükleri için de prodüktör ve seyirciler tarafından yadırganmaktadırlar. Yeniler kuşağından bir Halit Refiğin geçen yıl yaptığı "Yasak Aşk," kolay kabul edilmiş bir film değildir. Yeniler hem şekil ve hem de konu yönünden yenileşme çabasını bu ve buna benzer ilk denemelerden sonra -şimdilik- bırakmış görünmektedirler. Daha çok şekilcilik üzerinde durmakta, yaratıcı olmak yerine de batılı sinema ustalarının çeşitli etkilerini sürdürmektedirler. Birkaç rejisörün etkisi yerine tek bir rejisörün etkisini, ya da yerli bir ustanınkini tercih edenler de yok değildir. Çok etkiliye Halit Refiğ, tek etkiliye Suphi Kaner-Godard'ın "A Boute de souffle -Serseri Âşıklar"daki çalışmasından "Yedi Günlük Aşk"ına uygulaması- yerli rejisörlerden Osman F. Sedene yaklaşır bir ritm ve çalışma örneğine de Ertem Göreç gösterilebilir. Bu arada, yaşça genç olup da kafa ve üslûp bakımından orta kuşaktan çok eski kuşağa sıkısıkıya bağlı meselâ bir Nejat Saydam, bir Ülkü Erakalın ve bir Türker İnanoğlu da sayılabilir.

"Yedi Günlük Aşk" ve..
Yenilerin ilgi çekici bir yanları da, diretmelerini bir yere kadar götürmeleri ve orada herşeyi oluruna bırakarak iyi başladıklarım "yerli film" geleneklerine uygun bitirmeleridir. Türk sinemasında komik olarak bilinen Suphi Kanerin filmi "Yedi Günlük Aşk" da ve montajcılıktan sinemaya geçen Ertem Göreçin filmi "Otobüs Yolcuları"nda durum, bu merkezdedir. Ertem Göreçin usta işi, fakat klâsik sinemasına karşılık, daha cesurca bir denemeye girişen Suphi Kaner, başlarda "belki olur" bir hikâyeyi ortaya kadar kendisinden beklenmeyen bir sinema çalışmasıyla getirmekte, yarısından sonra ise hem hikâyesini, hem de sinema çalışmasını "yerli'leştirmektedir. Ertem Göreçde ise hikâye, aşağı yukarı Suphi Kanerinkine yaklaşıktır. "Otobüs Yolcuları"nın hikâyesi birçok bakımlardan Kanerin "Yedi Günlük Aşk"ından çok daha büyük iddia sahibidir ve birincisinin "yerliliği" iyi niyetli çabasına bağışlanırken, Göreçinki bu çeşit bir işleme -öyle kolay kolay- tâbi tutulamamaktadır.

"Yedi Günlük Aşk"da küçük in--anlarla düşmüş kadınların çevresi, dar ve çok sınırlandırılmış Ölçülerle verilmek istenmektedir. Kaner, meselâ bir Ün, ya da bir Erksan kadar çevreye inmesini becerememekte, onun yerine kişiliklere ve o kişilerin davranışlarına dönmektedir. Bu dönüş "rejisör-oyuncu" alışverişi iyi düzenlenemediğinden, havada kalmakta ve iyi sinema yapma çabası da boş yere harcanmaktadır. Ertem Göreçin "Otobüs Yolculan"nda ise, durum tam tersinedir. Göreç, bizde ender rastlanan bir başarıyla çevreye inmesini becermekte fakat bu defa da hikâyesinin kişilerini işlemeyi unutmaktadır. Göreç için önemli olan yalnızca çevredir, çevrenin filme fon teşkil eden kişileridir. Bu çevre ve fon kişiler hikâyenin kahramanlarını etkilemektedirler ama, bu, zorlama bir etkileme olmaktadır. Sonra sonra hikâyenin 36 kısımlık gangsteri ya da "Yüzbaşı Amerika" benzeri beylik seriyellerin trüklerine bulanması, Göreçin bütün çabasını baltalamakta ve "sosyal" olmaya yönelmesini de alabildiğine gülünçleştirmektedir.

Her iki yeni kuşak rejisörünün de bu filmleri ikinci denemeleridir ve ne Kaner "Üsküdar İskelesi"nin, ne de Göreç o yarım "Kanlı Sevda"nın rejisörüdürler. Her ikisinin de ortak yanı, yenileşme ve yeniye doğru bakma çabalarıdır ki, Türk sinemasında bir başka noksan yön de budur. Bu bakımdan, bu iki yeni rejisörün geleceklerinden umutlanmamak için -hiç olmazsa şimdilik- hiç bir sebep yoktur.

2 AY ARA İLE 2 BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

CEM'AN

6.000.000

29 Aralıkta: *

4 MİLYON

1 TALİHLİYE 6 DAİRELİ
BİR APARTMANIN TAMAMI
34 TALİHLİYE
34 APARTMAN DAİRESİ
4 ADET 100.000 LİRA
100 ADET 5.000 LİRA
150 ADET 1.000 LİRA
ve 18.300 TALİHLİYE
çeşitli para ikramiyeleri

* 4 Milyon liralık büyük senesonu çekilişine katılmak için **28 EKİM** tarihine kadar Türkiye İş Bankasına yatırmış olduğunuz tasarruflarınızı 29 Aralık tarihine kadar muhafaza ediniz.

7 Martta: **

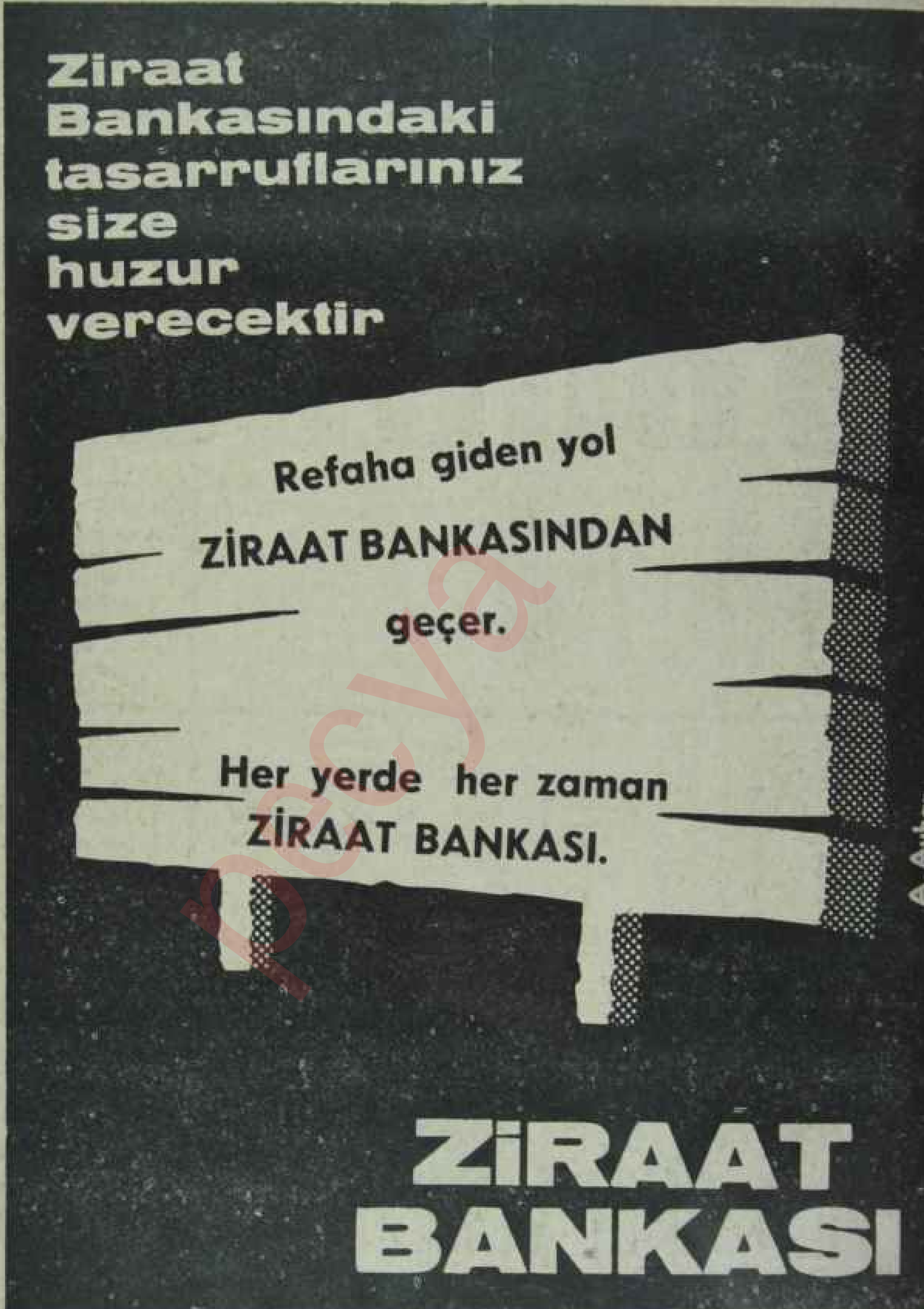
2 MİLYON

20 TALİHLİYE
20 APARTMAN DAİRESİ
2 ADET 100.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA
100 ADET 1.000 LİRA
VE
10.000 TALİHLİYE
çeşitli para ikramiyeleri

** 2 Milyon liralık 1962 yılının ilk zengin çekilişine katılmak için tasarruflarınızı **5 OCAK** tarihine kadar Türkiye İş Bankasında toplamaya devam ediniz.

Türkiye İş Bankası... Daima daha fazla...
Daima en fazla ikramiye veren Bankadır.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Ziraat
Bankasındaki
tasarruflarınız
size
huzur
verecektir
Refaha giden yol
ZİRAAT BANKASINDAN
geçer.
Her yerde her zaman
ZİRAAT BANKASI.
A. Ayhan
ZİRAAT
BANKASI